НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ТРИМІСЯЧНИК
„БІБЛІОТЕКА РІДНОЇ МОВИ“
ВИДАЄ ПРОФ. Д-Р ІВАН ОГІЄНКО
1933 Ч. 3 1934

Проф. Др. Іван Огієнко

СЛОВНИК
місцевих слів
у літературній мові не вживаних

1934
ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІЯН У ЖОВКВІ

Тих, що одержали цю книжку просто від Видавництва, сердечно просимо негайно вислати йому доданим чеком ПКО ч. 27110 належність **1 зл. 50 гр.** за неї. Зібране піде на видання чергової книжки, тому поспішіть заплатити.

ВИДАВНИЦТВО
„БІБЛІОТЕКА РІДНОЇ МОВИ“
Warszawa, ul. Stalowa 25 m. 10.

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ТРИМІСЯЧНИК
„БІБЛІОТЕКА РІДНОЇ МОВИ“
ВИДАЄ ПРОФ. Д-Р ІВАН ОГІЄНКО
1933 Ч. 3 1934

Проф. Др. Іван Огієнко

РІДНЕ ПИСАННЯ

ЧАСТИНА ДРУГА:

Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІЯН У ЖОВКВІ / 1934

Каменярам соборної літературної мови — усім Працівникам українського слова щиро присвячує скромну працю свою

АВТОР.

ПЕРЕДМОВА.

Українська літературна мова з часу Революції 1917-го року надзвичайно зросла. Найрізніші пекучі реальні потреби державного й культурного життя вимагали від неї негайного поповнення, головно термінами зо всяких ділянок практичного життя й науки, а це допровадило до сильного розросту нашої мови. За цей же час, за вимогами школи, преси й працівників слова, повстав незнаний до того сильний процес у нашій мові, — процес стабілізації (уодностайнення) її. Земля, де живе наш нарід, дуже велика, тим то й говірок у нашій мові надзвичайно багато, і то таких, що вони часом сильно різняться поміж собою, як, напр., говірки східні й західні. У нас віддавна повелося, що кожний працівник слова писав мовою „свого села“, так само „своєю“ мовою різні редактори почали видавати свої видання. Виходили книжки й видання, писані найрізнішими правописами з дуже сильним говірковим зафарбуванням мови. Цей мовний хаос скоро наочно всіх переконав у конечній потребі уодностайнення і літературної мови й вимови, і нашого правопису.

За останні 15 літ життя української мови

процес її стабілізації пішов дуже далеко. За основу нашої літературної мови остаточно стала мова східньоукраїнська, головно — київо-полтавська, цебто мова Котляревського, Основ'яненка, Шевченка, М. Вовчка, Куліша, Старицького, Грінченка й ін. І ця східньоукраїнська літературна мова потроху стає тепер соборною літературною мовою, цебто мовою всеукраїнською, мовою всіх галузок українського народу, де б він не пробував.

Основою словника всеукраїнської літературної мови так само став словник східньоукраїнський, але з багатьма додатками з інших місцевостей. Стабілізація літературної мови — це в нас розуміння дуже широке, бо ще занадто сильні живі місцеві впливи. Ніхто не в'яже вільного розвою літературної мови, але одне домагання стало в нас загальним: не вживати в літературній мові таких місцевих форм і слів, що їх не розуміла б більшість читацької маси.

Кожна літературна мова мусить мати повну волю для свого всебічного розвитку, з тим і розвитку словникового. Але український нарід ще не виробив собі усталеної всеукраїнської літературної мови, — в нашій мові повно подвійних та потрійних форм, по дві-три, а то й більше слові для того самісінького розуміння. Це все шкодить повстанню в нас однієї соборної літературної мови. Коли ж ми таку мову виробимо, коли всі українці бодай писатимуть однією спільною

літературною мовою, тоді і в нас почнеться сильніший процес збагачування нашої всеукраїнської літературної мови.

Визнаючи велику вагу широкознаного рідномовного гасла: для одного народу — одна літературна мова й допомагаючи процесові так нам потрібного устійнення нашої літературної мови, й видаю оцього Словника. Вношу до нього найперше місцеві слова й форми, в літературній мові не вживані або рідко вживані, цебто такі, що їх не розуміє східньоукраїнський читацький загал; крім цього, подаю в нім і слова, що повстали в нас із чужого впливу, головно російського та польського; подаю тут також тепер уже мало відомі наші архаїзми, правильніше — завмерлі слова, так само вже незрозумілі більшості нашого народу; і нарешті вношу до свого Словника трохи слів взагалі „трудних" своїми формами для працівників слова й широкого громадянства. Усі ці слова подано в Словнику в дужках ( ), цебто, усе те, що в Словнику в дужках, не ввійшло до літературної нашої мови, а тому треба здержуватися від його вживання. Замість слова „дужки" читайте: „а не", напр.: „випáдок (случай)" читати: випáдок, а не случай. Іншими словами, — усе те, що в дужках, не буде легкозрозуміле для більшости українських широких мас. З другого боку, — для дослідника української живої мови слова в дужках — дуже часто матеріял надзвичайно цікавий і цінний.

На вимову слів звернув я пильну увагу, а тому на словах скрізь зазначаю загальноприйнятий літературний наголос; сподіваюся, що вже цим Словник стане в добрій пригоді не тільки учням і учителям у школі, але й усім тим, хто мусить прилюдно говорити: артистам, адвокатам, духовенству і ін.

Прийняті скорочення такі: *а* — архаїчне, завмерле слово, *п* — слово з польського впливу, *рс* — слово з російського впливу, *р* — рідковживане слово, *ч* — частіше вживане слово; роди: *ж. р.* — жіночий, *н. р.* — ніякий, *ч. р.* — чоловічий рід; *мн.* — множина, *прсл* — прислівник, N^3 назовний, G^3 родовий, D^3 давальний, V^3 кличний, L^3 місцевий, I^3 орудний множини. Цифри по словах указують на §§ першої частини „Рідного Писання“ (Український правопис і основи літературної мови, 1933 р.), де подано вияснення, чому треба писати саме так, а не йнакше.

Порядок української азбуки такий: а б в г ґ д е є ж з и і ї й к л м н о п р с т у ф х ц ч ш щ ю я ь.

Склав я свого Словника для людей доброї волі, — для всіх тих, що щиро й відкрито визнають конечну потребу однієї соборної літературної мови для цілого українського Народу. Тому й присвячую його найперше каменярам соборної літературної мови — усім Працівникам українського слова, міцно сподіваючись від них і щирого прийняття цієї праці, і спокійного вияснення її недостач.

Автор.

А

а протиставний сполучник, а не єднальний: брат і (а *а*) сестра 251.
абе́тка і а́збука; розкласти за а́збукою (по а́збуці).
аби́ — це „тільки б": аби сила, праця буде; просив, щоб (аби *а*) прийшов.
аби́який, уся́кий (любий *рс*).
ава́нс (аванз) 265.
авансува́ти (-нзув-) 265.
авантю́ра, -ту́рний, -ту́рник, -ту́рниця, -ту́рницький і авантю́ра, -тю́рний, авантюри́ст, -тюри́стка, авантю́рницький 283.
А́вгійові ста́йні. [278. 284.
авдіє́нція (авдієнція) 274.
авреóля (ореол).
австрія́к (австрієць).
а́вто, а́вта, мн. а́вта, авт і а́втів 294.
автомобі́льний і автомобі́льовий 138 [282.
а́втор, мн. а́втори́ і -рі 68².
аґе́нція (аєнція).
аґіта́ція за кого-що (за ким-чим). [ким-чим).
аґітува́ти за кого-що (за
а́ґрус, -су і а́ґрест, -ту.
адре́са ж. р. (адрес); закид на адресу (під адресою, по адресі).
(Адріян) Андрія́н. [море.
Адріяти́цьке (*рс*-тичеське)
аж до́ки, аж поки (*р* аж, *р* поки не).
азі́йський і азія́тський.
а́йстра (астра).
акаде́мік — член Академії Наук (студент).
акваре́ля ж. р. (акварель).
аква́ріюм ч. (н.) р. 290.
акомпаньюва́ти 268. 285.
аксіóма ж. р. (аксіом) 234.
акт, мн. а́кти (акта) 292.
актóр і акте́р, актóрка і акте́рка, актóрський і акте́рський 282. [282.
акціоне́р (-нар), -не́рський
але́ (а́ле, но), але́ (але проте), проте (але проте).
(Александер *а*) Олекса́ндер.
алізари́н ч. р. (-рина).
алфа́вит і альфабе́т 275.
алькóв і алькóва.
А́льпи, Альп і А́льпів.
Амврóсій (Амврóзій) 265.
ана́базис ч. (ж.) р. 291.
анабіóза ж. р. (анабіоз).
анагра́ма ж. р. (анаграм).
аналі́за ж. р. (аналіз).
аналізува́ти 285.
Ана́ньїв, з Ана́ньєва 16.
Анаста́сій (Анаста́зій) 265.

Що в дужках ( ), того не вживайте!

Анаста́сія (Анаста́зія) 265.
а́нгел і я́нгол, *р* а́нгол; а́нгельський і я́нгольський.
англі́єць (англичанин).
Андрі́й (*а* Андрей) 17.
Андрія́н (Адріян).
анекдо́та (*р* анекдот).
аніліна (анілін).
ано́німний (анонімовий)
антагоні́ст ч. р.
антрепрене́р 282.
антиква́р, антиква́ра 68².
Анті́н (*а* Антон) 17.
анулюва́ти (-ліру-) 285.
апелюва́ти (-ліру-) 285.
Апенні́ни, Апенні́н 123.
апока́ліпсис (*р* -пса) 291.
апотео́за (апотеоз).
апте́ка (а́птика) 275.
апте́кар (аптикар), -ря 68¹.
апте́карський (-ка́рський).
ара́б — мешканець Арабії, ара́п — негр.
арґуме́нти (-нта) всі 292.
аре́шт (арест) 263.
аркуше́вий (-шовий) 138.
артезія́нський і -зі́йський.
Арте́мівське (*рс*-ськ) 144.
артеріосклеро́за (-роз).
арти́ст (артиста).
арті́ль, арті́лі, арті́ллю 22.
а́рфа, *р* га́рфа 270.
арха́нгел і арха́нгол.
архимандри́т (-та) 274.
архі́в (архіва) 274.
архіва́р, архіва́ра 68².
арши́н, G³ арши́нів, а по числівниках арши́н 79.
А́страхань, -хані ж. р.
ата́ка (атак).
(атаман) ота́ман. [на́с 265.
(Атаназій) Афана́сій, Опа-
Ате́ни, з Ате́н 123. 262. 274. 275. [океа́н.
Атланті́йський (-тичний)
а́тлас, -су — мапи; атла́с, з атла́су — матерія.
афе́кти всі (афекта) 292.
афі́ша (афіш).
Афо́н 251, афо́нський.
Ахілле́с або Ахі́лл, Ахілле́сів або Ахі́ллів.

Б

б пишемо окремо, по голосних: говорила б 254; див. би. Не пишіть по голосних *би!*
ба́ба, G³ бабі́в 93, *р* баб.
бабу́син (бабусін) 140.
ба́витися (розриватися) чим або в що.
бага́тий 29 (богатий) на що (в що, *р* чим).
багати́р (бог-), -ря́ 68¹.
багаті́ти (бог-) на що, з чого (в що).
бага́то (богато, *а* много), -тьо́х, -тьо́м, -тьма́ і -тьома́ 168; *р* бага́цько (бог-).
багне́т (ґайоне́т). [112.
багно́, G³ ба́гон і ба́гнів
баґа́ж ч. р.; баґе́та (баґет).
бадьо́рий (*а* бодрий). [б.).
бажа́ння, сталося *на* б. (*по*
бажа́ти кого-чого.
ба́за (базис) 265.
база́р, база́ру 68².
базарюва́ти (базарувати).
ба́йдики, ба́йдиків 122.
байду́жий (обоятний *п*) до чого, на що, *р*-жний (-ній).

байду́жість (*п* обоятність) до чого, *р* байду́жність.
байка́р, байкаря́ 68[1].
(байонет) багне́т.
байстрю́к (байструк) 54.
бакенба́рди, -рдів 122.
ба́ки, ба́ків 122.
(бакциль) баци́ля 259. [що.
бала́кати *про* (о), *р* за кого-
бале́вий і бальови́й 138.
Балка́ни, з Балка́н 259.
Ба́лтика (Балтик) ж. р.
Балти́цьке (-йське) море.
бандеро́ля (бандероль).
(банкет) бе́нке́т, *р* бе́нькéт.
банкрутува́ти (обанкротитись *рс*) 285. [жли́во.
(банно) су́мно за ким, ту-
(банувати) тужи́ти, сумува́ти за ким.
ба́нька (банка).
(Бардичів) Берди́чів, -чева.
бар'є́р (бар'єра) 274.
(ба́рзо *а*) ду́же.
барка́н і парка́н.
барлі́г (бе-, берлога), -ло́гу.
Басара́бія, -бський (бе-).
баски́й (баський) 43.
(басурмен) бусурма́н і бусурме́н.
батері́йний і батаре́йний.
батері́я і батаре́я.
батіжо́к (батожок) 23.
батьки́ (родичі).
ба́тьківщина (вітчина).
(батюшка) оте́ць, паноте́ць, свяще́ник.
баци́ля (бакциль) 259.
ба́чити (*а* видіти), ба́чать (бачуть); бачити на власні очі і власними очима.
(бачний) пи́льний.
(бачність) ува́га, пи́льність, обере́жність.
башибузу́к (башибожук).
бе́бехи, бе́бехів 122.
бджола́ (бжола, *а* пчола), G[3] бджіл 94, бджі́лочка 24.
(без) через хату; без вагання *р*, *ч* не вага́вшись.
безба́рвний і безба́рвий.
безба́тченко (-тьч-) 6.
безбере́жний *р*, *ч* безкра́їй.
безбо́жний (-жній) 128.
безбо́лісний і -зний 58.
безборо́дько (безбородко).
безви́нно *прсл* (безвинне).
безві́дний і безво́дний 26.
без ві́дома (без відому).
(безвідрадний *р*) безра́дісний, нера́дісний 58.
(безвстидний) безсоро́мний, безсти́дний.
безву́сий, *р* безу́сий 39.
безву́хий, *р* безу́хий 39.
(безглядно) го́стро, немилосе́рдно, суво́ро, не зважа́ючи ні на що.
безголо́в'я і безголі́в'я 26.
(безграничний *рс*) безме́жний, безмі́рний.
безде́нний, *р* бездо́нний чи безо́дній 128.
безді́тний (бездітній) 128.
бездо́нний див. дно.
безжа́лісний і -льний 58.
безконе́чний (-шн-) 62. 128.
безкра́їй, -края 129 і безкра́йній (-ний) 128.
безла́дний (-ній) 128.
(безличний *рс*) безособо́вий, нече́сний 58, безобли́чний.

бе́зліч, бе́злічі ж. (ч.) р.
безлю́дний (-ній) 128
безма́терній (-ний) 128.
безма́тній (-ний) 128.
безме́жний (-ній) 128.
(безмовно *р*) мо́вчки, мовча́зно.
безмо́зкий і безмі́зкий 43.
(безнастанно *р*) за́вжди, безпереста́нку, невпи́нно.
безо́дній (безодний) 128.
безпа́лько (безпалко).
безпе́чний (-ній) 62. 128.
безпора́дний (-ній) 128.
бозпосере́дній (-ний) 128.
(безпощадно *рс*) без жа́лю, не жалі́вши, нещади́мо, безща́дно, без поща́дку.
безпросві́тній і -ний 128
безпу́тній (-ний) 128.
безра́дісний (-стний) 58.
безрі́дний (безрідній) 128
безробі́тний (-ній) 128.
(безрога *р*) свиня́. [128.
безсерде́шний (-ній) 62.
безсе́рдий і безсе́рдний.
безси́льний і безси́лий.
безсти́дний, -ник, -ниця, -ність (безвстидн-).
безсторо́нній (-ний) 128.
(безтямний) неприто́мний.
безумо́вний (безуслівний).
безха́тній (-ний) 128.
Бенде́ри, з Бенде́р 123.
Бенеди́кт і Венеди́кт 260.
бензи́на (бензин).
бе́нке́т, *р* бе́ньке́т (банкет).
Берди́чів (Бар-), -чівський.
Бердя́нка (Бердянськ *рс*) 295а.
бе́рег (*р* беріг) 25.
береги́ (-чи) 191 чого або що; бері́г, бері́гши, берегла́, берегли́ 212.
берегти́ся (-чися) 191 кого-чого.
Бережа́ни, з Бережа́н 123.
Бере́стя (*рс* Брест) 295а.
(беречи) берегти́, -ся 191.
(берліг, берлога) барлі́г.
(Бесарабія) Басара́бія.
(бесіда *а*) мо́ва, промо́ва.
(бесідник *а р*) *ч* промо́вець.
(бесурмен) бусурма́н, -ме́н.
(бжола, *а* пчола) бджола́.
би пишемо окремо, по приголосних: взяв би 214. 215. 218. 254. 255. Не вживайте *би* по голоснім!
(бинда) стрі́чка.
биндю́г (биндюга).
бистрі́нь, бистрині́ 22.
(бистро) шви́дко; би́стрий на очі, на розум.
(битва *а*) бій.
би́ти, би́тись об(о)що.
(битком *рс*) ущерть, по вінця, до краї́в, до берегі́в.
бито́пис, бито́пису ч. р. 65.
(бич *а*) баті́г, па́лка. [кти.
(бичува́ти *а*) бато́жити, сібібліоте́кар, -ря 68[1].
бібу́ла — товстий папір на обгортання; (бібула *п*) ви́мочка, промока́льний папір, промока́льниця.
біг, бі́гу; бі́го́м; (звільнив бігу) пішо́в чи поїхав ти́хше.
бі́гти (-чи) 191, біжу́ (бігу) 193, біжа́ть (-жуть) 193, біжи́ — *р* біга́й 193; бігти

по кого-що (*за* ким-чим); бігти дорогою (*по* дорозі).
бідар, бідаря 68[1].
бідкатися чим.
бідний на(в)що, -ніти на що.
(бідняга *рс*) бідняк, бідоласа, бідорака.
бідолашний (-ній) 128.
(біжучий) цей, поточний; біжучий рахунок.
бій *за* (о) кого-що.
бік, з одного боку, з другого боку (сторони *рс*); з цього боку (*рс* сторони).
біластий і білястий.
(білет *р*) квиток.
білка, білиця і вивірка.
Біловідське (*рс*-водськ) 144.
(білля) білизна, плаття, одіж.
біля кого-чого, уживається тільки для зазначення місця, а не скількости: біля моря; коло (біля) третьої години; було з десять (біля десяти) чоловіка.
біля — це *при* чому, а не *коло* чи *кругом* чого.
біль ч. (ж.) р., з болю.
(більше міцний) міцніший; (тим більше *рс*) і поготів; над (більше як) смерть біди не буде; це становить понад (більше як) согню; більш-менш; більший за кого, від кого, над усіх.
біфстекс (біфштик).
(бічи) див. бігти 191.
(блават *п*) волошка, васильки.
благати за чи про (о) кого-що. [му-чому *а*).
благословляти кого-що (ко-
блазень, -зня (-зен, -зна).
блакитний (-ній) 128.
блакить, -ті ж. р., *р* блакит, -ту ч. р.
бланк або бланок.
(блеяти) мекати.
ближній (-ний) 128.
ближчий до чого (чого *р*), ближче 31. 228. 156.
близенький (близонький) 6.
близиня і близина 22.
близінь, близині 22.
(близь *а*) близько, коло, поблизу. [*р* кого-чого.
близький 43 *до* кого-чого,
близько (коло) тисячі осіб.
(блинець) млинець.
блискати, блискавиця, блискавка, блискучий (лис-).
блиснув, блиснула (блис, блисла).
блоха, G[3] бліх 94.
(блуд) помилка.
блукати (блукатися); блукати світами (по світах).
бляхар, бляхаря 68[1].
бо 256; не прийшов, бо (позаяк) часу не мав; живою *бо* має бути мова.
Бог і *р* Буг річка, бозький.
богадільня (богодільня).
(бог-) багатий на в)що, багатир, багач, багатство 29.
богомолець, богомільця; *р* богомілець 23.
богословіе і богословія.
(бодрий *а*) бадьорий.
(бодяк, бодак) будяк 13.

Що в дужках (), того не вживайте!

боєздатний (-ній) 128.
боєць, бійця 23.
(божеська) божа краса.
божитися чим; б., що невинний (б. на невинність).
(божниця *p*) синагога, жидівська школа.
(боз) буз, бузок.
(бозина) бузина.
бознаколишній (-ний) 128.
(бойкий *pc*) меткий, жвавий, моторний, голінний.
бойовий (-євий) 31. 138, бойовик, бойовисько, бойовище.
боки (бока *pc*)N³. [77. 78.
болгарин, мн. -гари, -рів
болить кому що, *p* кого що: болить мені рука, *p* болить мене рука. [ний.
болісний (-стн-) 58 і боліз-
(болото) грязь, грязюка на дворі; мн. болота, боліт.
боляче (-чо, болючо) 228.
бондар (боднар), -ря 68¹.
бондарівна, G³ -рівен 96.
бонна, G³ бонн і боннів 267.
(борба *a*) боротьба 41.
(боржій) скоріше (скорше), хутчій, швидше.
(борзо *a*) дуже.
Борис (Борис).
борода, G³ борід 95.
бородавка і бородявка.
(борозда) борозна 58.
борона, G³ борін 95.
боронити (защищати *pc*) кого-що, *p* кого-чого.
боротися за (о) що, борються (-ря-), борючися.
боротьба 41 (*a* борба) за (о) що; бор. точиться.
борошно, *p* мука. [ше).
(борше *a*) скоріше (скор-
Борщів, з Борщева 31, борщівський. [ти.
(Боска Матка *n*) Божа Ма-
(бо-) буханець, буханця.
боязкий (боязький) 43.
боязко і боязно.
(боязнь *a*) острах, страх, боясть.
боярин, G³ бояр і боярів.
брагман (брагмін).
браслет (брансолета).
брат, на братові чи на браті, V³ брати і братове.
(братанич *a*, братанок *a*) племінник (*p* -менник).
(братанка *a*) племінниця (*p* племенниця).
братерній (братерний) 128.
брати кого-що *до* уваги, *на* увагу, *p під* увагу; на думку, зважати; брати (приймати) участь; брати ножа, *p* брати ніж.
братися кого-чого або *до* кого-чого (за що). [10.
братік (братик, братчик)
братній (братний) 128.
братовбивчий і -вбийчий.
братський 55.
братчик — член братства; брат, братік (-тик) 10.
бреніти (*p* звучати) і бри-, бренькати і бринькати.
бридитися ким-чим.
(бризги) бризки, бризок.
бритва, G³ бритов 96.
(брити) голити.
брова, мн. брови, брів 94, брівонька 24.
Броди, Бродів 122.

бро́нза (броиз) і бро́ндза, бро́нзовий і бро́ндзовий.
брошу́ра (брошюра) 283.
брюне́т(брунет)283.[ссе́лю.
Брюссе́ль(Брукселя), Брю-
бу́вши (будучи) слугою, не міг протестувати.
Буг *р*, *ч* Бог річка, бо́зький. [128.
бу́день(буддень), буде́нний
будівля, G^3 будіве́ль 96.
будівни́чий (будовничий).
бу́дні, бу́днів 122.
бу́дній (будний) 128.
будо́вання — будова, будува́ння — сама дія 101.
будя́к (бодя́к) 13.
(будьто *а*) ніби, на́че, бу́цім; (будьто-будьто) чичи, хоч-хоч, що-що.
буз, бузо́к (бозок).
бузина́ (бозина). [хльо́сту.
(буків) різок дати, дати
Букаре́шт (Бухарест), букаре́штський. [і лі́тера.
бу́ква, G^3 бу́ков (букв) 96,
буква́льний і літера́льний.
буква́р, букваря́ 68^1.
буке́т (бу́кет) квітів; гірляндний буке́т — ки́тиця.
(було прийшов *рс*) був прийшов; справу (було) виконано; вікно́ було́ вста́влене (вставлено).
(булочня *р*) пека́рня.
бунта́р, -ря́ 68^1, бунтівни́к (бунтівщик).
(бурити) руйнува́ти. [93.
бу́ря, з бур (бура, бурей)
буря́к (бурак) 36. 54.
бу́сель, бу́сел і бу́сол; бусли́ний і бусля́чий.
бусурма́н і -ме́н (ба-, бе-).
(бута) пиха́, чванли́вість.
бу́ти за кого, *р* ким-чим; був розумний, *р* був розумним; це бу́де - було́ зроблене (-но); див. було.
бухане́ць (бохонець).
(бчола) бджола́.
бюдже́т (*р* буджет) 283.
бюро́, -ра́, -ро́м 283. 284.

В

В Англії, у Франції, в (на) Україні; в Україні на Київщині; останніми часами (*р* в останній час); першого дня (*р* в перший день); цього року (в цьому році); 1934 - го року (*р* в 1934-м році); (в слід) слідом за. [*рс*) 26.
вагоново́д і -ві́д (-вожатий
важки́й і тяжки́й, трудни́й; ва́жче; важко на гроші.
важли́вий чим. [259.
(вазал) васа́ль, васа́л 265.
вазелі́н (*р* вазеліна).
вака́нсія (ваканс).
валі́зка і чемода́н.
валькі́р і ванькі́р, -ра́.
вальс (валець).
(вандри, вандрувати *р*) ма́ндри, мандрува́ти.
вані́ля (ваніль). [96.
ва́нна 267, G^3 ва́ннів і ванн
ванта́ж (*рс* груз).
ва́пна ж. р. і вапно́ н. р.
вапня́р, вапняра́ 68^3.
(варене) па́рене, спа́рене молоко́.

варе́ник (пиріг).
ва́риво (варево) 104. [рень.
(варіят *р*) божеві́льний, ду́-
варста́т і верста́т, -ту.
ва́ртий чого; варт (варта, стоїть *рс*) 132. [259,
васа́ль (вазал), васал 265.
ва́тра, *ч* о́гнище.
ва́хмістр і вахмі́стер (вахмайстер) 65. 272.
вберегти́ся (-чися) 191 кого-чого або від кого-чого.
(вбери) надягни́ пальто́.
вби́вство кого (на кому *п*); виконав уби́вство особи (на особі) посла = убив посла; (доконав вбивства) убив, учини́в уби́вство.
(вбіцяти) обіця́ти 13.
(вборона) оборо́на 13.
(вбутий) обу́тий 13.
(ввага) ува́га 238.
вважа́ти кого-що за кого-що (*р* ким-чим); не вважа́ючи на що *р*, *ч* дарма що.
ввесь, увесь (весь *а*), всього́ (всего), всьо́му́ (всему), всім, всіх, всіє́ї (*р* всеї, всії), всіє́ю (*р* всею) 175. 176, у (*р* ві) всім.
ввечері (вечером *а рс*) 232.
(ввиді, увиді) на взір, як, на зразо́к, ніби.
(ввиду цього *рс*) через те.
(вводиться *р*) запрова́джується.
(вганяти) ганя́ти.
вглиб (вглуб).
вдава́тися до чого, вда́тися по що (*р* за чим).
вда́ча — хара́ктер, уда́ча — щастя, у́спіх 238.
вдвох (вдвух) 162.
вдень (днем) 232.
вдіве́ць (вдовець) 26.
вдова́ по кому. [довільно.
вдоволя́юче (-чо) *р*, *ч* завдо́ма, *р* до́ма.
(вдоптати) утопта́ти.
вдо́світа, *р* до́світа.
вду́мливий (вдумчивий).
(вдуріти) одурі́ти 13, здурі́ти.
(вдусити) задуши́ти.
ве (ву) — назва українського *в* 1.
веди́біда (відибіда) 40.
ведмі́дь (*а* медвідь), -ме́дя.
ве́зти кіньми (на конях).
Везу́вій (Везув).
векселе́вий, ве́ксельний (вексльовий) 138.
ве́ксель, з ве́кселя (вексля) 65, всі векселі́ (векслі).
ве́лет, ве́летень, велете́нський (вели-), *р* велика́нський.
велико́дній (-ний) 128.
(величина *а*) ро́змір, ве́лич, вели́кість.
величі́нь, з величині́ 22.
вели́чний (-ній) 128.
ве́льми, ду́же, си́льно.
(венгерець, -рський, Венгрія) у́грин, уго́рський, Уго́рщина. [дати.
(вергати, веречи *а*) ки́-
(верем'я *р*) годи́на, пого́да.
(верета) рядно́.
верете́нце і верeті́нце 26.
ве́рнений і ве́рнутий 201.
верну́тися див. вертати.

ве́рсія (верзія) 265.
верста́т і варста́т.
верства́; G³ версто́в 96 — міра, і верств — громадянства.
верта́ти (*р* звертати) — віддавати взяте; верта́тися — приходити назад; вертатися (вертати) додо́му (домів); вертатися полем (по полю); верта́тися *по* що (*р* за чим).
верх, дове́рху, зве́рху (доверха, зверха).
ве́рхи (верхом) *прсл.*
верхіве́ць, верхівця́ 23.
ве́рхній (верхний) 128.
верхово́дити ким.
(верш) вірш. [сіль 113.
весі́лля, G³ весіллі́в і *р* весі́нній (весінний) 128.142 і *р* весня́ний.
весло́, G³ ве́сел 112.
весля́р, весляра́ 68³.
весна́, мн. ве́сни, ве́сен 96.
(веснушки *рс*) ластови́ння.
весь *а р*, див. ввесь.
ветерина́р, ветерина́ра 68².
вечерни́ці, вечерни́ць 123.
вечеро́вий, вечі́рній 128.
ве́чір (вечор); вве́чері (вечером *а рс*, ввечір). [13.
вече́ряги (вечеря́ти).
(вженити, -ся) ожени́ти, -ся
(вжесточитися) озвіріти, роз'яри́тися.
вжива́ти кого-чого (що); вживанніший.
вза́втра, уза́втра (*р* завтра).
взагалі́ (*р* узагалі).
взає́мини, взає́мин.
взає́мний *р*, *ч* обопі́льний.
взаємовідно́сини, -син.
(взглядно) або, чи, а вла́сне, точні́ше кажучи.
(взглядом) до, щодо, стосо́вно, відно́сно.
взива́ти на, за, про (о).
взір, взіре́ць 23 — зразо́к чого; узір, узіре́ць — візеру́нок 238; взірце́вий 138; на взір чого, взо́ром чого; ста́вити за взір.
(взноситься) піді́йма́ється, стоїть.
(взріст) зріст.
взя́ти, візьму́, ві́зьмеш, ві́зьмуть, візьми́, візьмі́м, ві́зьміть (воз-) 26; взяти кого *за* кого-що; взятися *до* кого-чого (*за* кого-що); взяти на увагу, *р* під ува́гу; взяти у́часть.
ви- (ві-) 12.
вибача́йте, ви́бачте, проба́чте, дару́йте (вибачаюсь); вибача́йте на слові; вибача́ти кому (кого).
ви́бігти (вибігчи) 191.
вибли́скувати (вили-).
(ви́вдячитися) відя́чити.
виві́дувати кого-що і чого.
ви́вірка, бі́лка, білиця.
ви́вісити (завісити) оголо́шення.
вивча́ти що, вивча́ння.
ви́вчити кого-чого, що.
ви́вчитися чого (*а* чому).
(вив'язатися *п*) вийти.
ви́гляд; не було́ наді́ї (вигляду). [що)
вигляда́ти кого-чого (кого-

Що в дужках (), того не вживайте!

ви́голений (побритий).
вид; (на вид) поба́чивши во́рога; (у виді) на взір, ніби.
видаве́ць (вида́вця) ч. р.
ви́дасте (видасьте).
виде́лка, G^8 виде́лок і виде́лків; виде́лко, G^3 виде́лок; виде́льце, виде́лець.
(видиво) мара́, примара.
ви́дерти, ви́деру, ви́дереш (видру, видреш) від кого (*р* кому) що.
(видістатися) діста́тися.
(видіти*а*)ба́чити.[(видніти).
ви́дко, **ви́дно**; видні́тися
видо́вище, *р* видо́висько.
ви́душити (видусити).
(виеднати) добу́ти, діста́ти.
вижида́ти кого-чого (*на* кого-що).
(вижина) вишина́, висота́.
(вижний) ве́рхній, го́рішній, ви́шній.
(вижший) ви́щий 156.
визволя́ти (визваляти) 209.
визнава́ти кого-що *за* кого-що (*р* ким-чим); визнава́ти за потрібне.
визнача́льний (*р* визнача́ючий).
(визуватися) роззува́тися.
виїжджа́ти (виїзжати) коне́м (на коні).
(виймити) вийма́ти, ви́йняти (виняти) 225.
ви́йняток; див. виняток.
(викиди *п*) докір, (викиди совісти *п*) доко́ри сумління; дога́на.
ви́клад *р*, ле́кція.
ви́клик (визов *рс*); ви́кликати — покли́кати, див. спричинитися.
(виключно *рс*) тільки, самий, чисто, геть.
використо́вувати (вихісновувати) що.
ви́красти що у кого, *р* кому.
викрута́си, викрута́сів 122.
ви́ла, вил 125.
(вилискувати) ви́бли́скувати.
вимага́ти (вимогати) 209.
(вимазувати) стира́ти, витира́ти.
(вимикати *р*) виску́бувати.
(виминати *р*) обмина́ти, омина́ти, мина́ти.
вимо́вою, з вимо́ви (по вимові) чужи́нець.
вимовля́ти (вимавляти) 209.
вимо́вний, *ч* промо́вистий.
ви́могти (вимочи) 191.
ви́мочка див. бібула.
(винаймати, винаймити) найма́ти, найняти.
(винайти, винаходити) знайти́, відкри́ти.
(винахід *р*) відкриття́.
(винен) пови́нен зробити.
ви́нен (винуватий *р*) я; ви́нен в чім, *р* чого; я тому не винен; ви́нний - ви́нен 132.
(винимати) вийма́ти.
(Винниця) Вінниця, вінницький 27а.
ви́няток, *р* ви́йняток; з ви́нятком, *р* за винятком (за виїмкою), окрім.
(виобразити) намалюва́ти.
(випадати) виска́кувати, вибіга́ти; не годи́ться (*р* не випадає).

випадко́вий (случайний *а*).
випа́док (*а* случа́й) із ким.
ви́пекти (випечи) 191.
ви́пис ч. (ж.) р. 66.
випи́тувати про (о) що.
(виповідження) відмо́влення, попере́дження про звільнення. [мо́вити.
(виповісти) оголоси́ти, від-
ви́позичити (випожичити).
ви́полоскати (виполокати).
ви́почити, спочи́ти, відпочи́ти (відпочати).
випроводжа́ти (-ва-) 209.
(випуцувати) ви́чистити.
(вирабляти *а*) виробля́ти.
ви́ректися (-чися) 191 від чого або чого.
ви́рібка (выробка) 16.
ви́рівня́ння (вирівнання).
ви́рівняти (вирівнати).
ви́різати (*р* перерізати).
виріша́льний, *р* виріша́ючий 134, вирішни́й. [209.
виробля́ти (вирабляти *а*)
виробни́цтво, виробни́чий
(вирок *р*) при́суд. [26.
вироста́ти (вира- *а*) 209;
виріс великий(*р* великим).
вируба́ти, *р* витина́ти.
ви́рятувати (виратувати).
ви́сівки (отруби *рс*), ви́сівок 123. [лювати.
(висказувати) висло́влю-
ви́сіти, ви́шу, ви́сять (ві-).
виску́бувати (*р* вимикати).
ви́словитися (висказатися) за що (за чим).
ви́слухати що або чого.
(висмівати *р*) висмі́ювати.
висо́к, мн. виски́, виски́в (висок).

висо́ка *р*, ви́ща шко́ла; високий на зріст.
високопова́жаний Па́не, див. поважаний.
(висотою *рс*) завви́шки.
височі́нь, -чині́, -чі́нню 22.
ви́старатися чого або про (о) що, на що. [ній 128.
(вистарчаючий *р*) доста́т-
вистача́ти (вистарчати) кому чого. [сохну.
(висхнути) ви́сохнути, ви́-
(висший) ви́щий 156.
(витати *а*) віта́ти; в. кого (кому); віта́ємо тебе (вітай нам *п*).
ви́текти (витечи) 191.
витина́ти *р*, *ч* віруба́ти.
витира́ти ноги об що.
ви́товкти (витовчи) 191.
(витручувати *п*) викида́ти, виво́дити.
ви́учити кого-чого, що.
(вихіснувати) ви́користати.
(виховзнутися) ви́слизнути, ви́слизнутися.
ви́ховати кого, хова́ти(скривати) що.
вихова́льний, *р* вихо́вуючий, вихова́вчий 134, вихо́вний; вихова́ння (ви́-).
вихо́вуюче (-вуючо) 228.
вихо́дити, вихо́див, вихо́дила (-ди́-), вихо́дьте (виходіть).
ви́хор, з ви́хру ч. р. [ках).
ви́цілувати ру́ки (*п* по ру-
(вицофатись) відступи́ти, відступи́тись, верну́тись.
виче́рпний, *р* виче́рпую-
вишина́ (вижина). [чий.
вишне́вий(вишньовий) 138.

ви́шній *a* (вижний) 128.
вищепо́даний (позисший).
ви́щий (висший) 156, ви́щати 157, ви́ще 228.
виявля́ти (*n* зраджувати) ві *p*, *ч* у Львові, у всім. [що.
вівта́р, вівтаря́ 68[1]. 286.
вівто́рок (второк), з вівті́рка 70, вівтірко́вий; у вівто́рок (*a* второк).
вівця́ 27, мн. вівці, ове́ць, вівча́р, вівчаря́ 68[1]. [вівцям.
від 27, *p* од; по приголосних також пишемо *від*, а не *од* 243; від ба́тька (батьком) на́вче́ний; кімна́тні (від кімнати) две́рі; кра́щий за тебе, кра́щий від тебе (*p* кращий тебе); уме́рти від і з чого; скринька з-під (від) чого; зши́ток для (від) рахунків.
(відай) пе́вне, ма́бу́ть, либо́нь.
ві́дати що або про (о) що.
відбира́ти що в кого (*p* кому).
відби́тися від чого і чого.
відбіга́ти від кого - чого і кого-чого. [да́льний.
(відвіча́льний *a*) відпові-
(відворо́ть) навпаки́, навпа́к. [ки).
віддалі́к, по́даль (подале-
відда́ти, -да́м, -даси́ (-даш), -дасте́ (-сьте), -даси́ся (-да́шся), -дасте́ся.
ві́дділ (діл), части́на.
віддя́чити кому (кого).
Ві́день (Віна), з Ві́дня.
від'є́мний *p*, *ч* недо́брий, нега́ти́вний.
віджи́ву́ (-жию́), див. жити.
(відзеркалювати *n*) відбива́ти, передава́ти. [зія.
(відзив *pc*) ду́мка, реце́н-
відзнача́ти (відмічати).
відзнача́юче (-чо) 228.
віді-, оді- (відо-). [кому.
відібра́ти від, у кого або *p*
відійма́ти, *p* відніма́ти 225.
відійти́ від кого-чого і кого-чого. [ну́ти.
(відікашельнути) відкашля-
(відіпняти) відп'ясти́, відпина́ти.
(відказати) відмо́вити. [ти.
(відкашельнути) кашляну́-
відка́шляти (відкашлати).
(відкликати) верну́ти, зріктися, відмо́витися. [му.
відклони́тися до кого й ко-
відла́мок (відлом-), відла́мувати 209.
відміча́ти (відзначати).
відмовля́ти (-мав-) 209 кому чого і в чому; прока́зувати (відмовляти) моли́тву; відпові́сти (відмовити).
(віднайти *p*) знайти́, розшука́ти.
(віднести *n*) оде́ржати ра́ни, пора́нено; (віднести побіду) перемогти́.
(відносно *pc*) щодо, супроти, на це; (у відношенні до *pc*) щодо, супроти, проти; (у тім відношенні *pc*) тим, з того погляду; (у всіх відношеннях *pc*) з усіх боків, під кожним поглядом.
(відо-) віді-
відо́мий, відо́мість (ві-); (по-

дається *р*) подаємо до ві-
відпис ч. (ж.) р. 66. [дома.
(відпічну, -неш, -не) від-
починý, -чи́неш, -чи́не.
відповідáльний (відвічаль-
ний).
відповідáти з (по) історії; відповідáючи (*р* у відповідь) на; відповідати чому (достроюзатись до чого).
відпові́дний (-ній, підходячий, дотичний) 128.
відпові́дно до чого (чому).
відповідь, G[3] відповідей і відповідів 93.
відповісти́ (відмовити).
(відпоручник *р*) представни́к, застýпник, посланéць.
відпочи́ти, -чи́ну, -чи́неш (-чати, -пічну, -пічнеш).
(відпоясати *р*) зняти.
відпýстка (відпуск).
відректи́ся (-чися) від кого-чого або кого-чого.
відрó, мн. відра, ві́дер 112.
відробляти (відраб-) 209.
(відручний) власнорýчний лист (письмо). [го.
відсахнýтися від чого і чо-
відси і відци, -сíль і -цíль, -сіля́ і -ціля́ 233. 235.
відсилáти ким, *р* через кого.
відступáтися від кого-чого, *р* кого-чого.
відсýтній (-ний) 128.
відсýтність, *р* брак.
(відтак) пóтім, опісля́, згóдом, дáлі, тоді́ 253.
(відтам) звідти, ві́дти.
(відтепер *р*) з цього часу.
ві́дти, відті́ль, -ля́ 233.
відти́нок *р* (*п* скравок), *ч* цáрина, лáнка.
(відтогди) з того часу.
(відтрутити) відки́нути, відіпхнýти, відки́нь (-трунь).
відцурати́ся кого-чого або від кого-чого.
(відчалити) відпливсти́.
(відчаятись *а*) стрáтити надію.
відчиня́ти, зачиня́ти (відтворяти, за-) вікна, двері; збори відкривáти, закривáти (відчиня́ти, за-).
(відчит, відчи́тність *р*) звіт, звітність, рахункóвість.
ві́дьма, G[3] відьóм 96.
ві́жки, ві́жок 123. [тися.
(візбрати) прибýти, підня-
(візвання) заклик, поклúкання. [кайкати.
(візвати) ви́кликати, по-
візи́та (візит).
візьмý 26 (возьму, озьму), ві́зьмеш, див. взяти.
військóви́й *ч* — що стосується до війська, воéнний *р* — до війни.
війнá 26 (война) за (о), G[3] вóєн (війн) 96.
війт (віт) 286.
вік, віку, в ві́ці (в віці).
вікнó, G[3] ві́кон 112; вікно відчини́ти, зачини́ти (відтворити, затворити).
віковíчний (-ній) 128.
вікопóмний *а*, вікопáм'ятний, пáм'ятний, пам'яти гóдний чи вáртий, незабýтній.

Що в дужках (), того не вживайте!

вільний (*а* во-, свобідний) 26; чи мо́жна (*р* чи вільно); ві́льна (вільна́).
він, вона̀ (она *а*), воно́ (оно *а*), воні́ (они *а*), до нього — до його 31. 243.
Вінниця (Винниця) 10. 27а, вінницький 10.
вінця, вінець 125. [нин) 27.
Вірме́нія, вірмени́н (армевірно (вірне) *прсл*.
(віроятність) правдоподі́бність; (по всій віроятності) певне, найпевніш. [осе́й.
вісь, о́сі, віссю, мн. о́сі,
вірш ч. р. і ві́рша ж. р. (верш).
ві́сім 161, вісьмо́х і восьми́ 166, вісьмо́м, вісьмо́ма і вісьма́ 168. [128.
вісімдесятилі́тній (-ний) 40.
вісімнадцятилі́тній 40. 128.
вісімна́дцять, -тьо́х, -тьо́м, -тьма́ і -тьома́ 161.
вісімсотлі́тній -ний 40. 128.
вісімсотрі́ччя 40.
ві́сник (*а* вістник) 58.
(вісти *а*) зна́ти; Бог зна́є
ві́стря 27. [(*а* вість).
віта́ти (*а* витати).
вітре́ць, вітрецу́ і вітере́ць, вітерця́ 65.
вітря́к (вітрак) 54.
(вітчина) ба́тьківщина.
(віцепредсі́дник) засту́п-
(віч) оче́й. [ник голови́.
віче *а р*, *ч* збо́ри.
ві́чний (-ній) 128. [ба.
(вказаним *в*) пови́нно, тре́-
вклоня́тися (вкланятися) до кого й кому. [на колі́на.
(вклякати) става́ти, па́дати
(вколисати) вколиха́ти.
вкороти́ти чого.
(вкучно) ску́чно.
вла́да (*а* власть) 238.
владар, владаря́ 68[1].
(Влади́ми́р) Володи́мир.
вла́сний (-стн-) 58. 238; вла́сне (власно) *прсл*.
власти́вий кому-чому.
вме́рти (*р* померти), вме́рлий (вмерший, померший).
(вмиг) вмить, ми́ттю.
вмовля́ти (вмавляти) 209.
(внаслідок чого) через що.
(внедовзі) незаба́ром. [ка.
(внесок) предло́ження, ду́м-
(внет *п*) відра́зу, за́раз.
(вносити *р*) подава́ти на затве́рдження.
вночі́ (ніччю) 232.
вну́к і ону́к.
(внутрі́ *а*) всере́дині.
вну́трішній (-ний) 128.
(внутро) нутро́, сере́дина.
(вовсе) зо́всі́м, цілко́м, ані не, геть.
Во́вча (*рс* Вовчанськ) 295а.
вого́нь *р*, *ч* ого́нь 39.
водно́час, ра́зо́м, водно́раз, рівноча́сно, одноча́сно.
(водопровід *рс*) водогі́н, водого́ну,
водохре́сний (-стн-) 58.
Водо́хрища, до Водо́хрищ і Водо́хрищі, до -щів 122.
вое́нний *р*, див. військо́ви́й.
вождь, вождя́ (вожд, вожда) *а*, *ч* ота́ман, проводи́р.
(воздух *а*) пові́тря; (воздухоплавство) повітролі́та́ння.
вози́ти кіньми (на конях).

Вознесе́нське(-ськ *рс*)295а.
(возраст) вік.
(возьму) візьму́, див. взяти.
(война) війна́ 26.
(волати) кли́кати, крича́ти.
Воли́нь, з Воли́ні ж. (ч.) р., воли́нський (во́л-).
(воліти *а р*) хоті́ти, бажа́ти.
во́ло, G^3 во́лів 112.
волода́р, володаря́ 68^1.
Володи́мир (Володими́р).
волокти́ (волочи) 191.
воло́сся (волося).
волхв (*р* мудрець). [295а.
Волочи́ське (-ськ *рс*) 144.
(вольний *а*) ві́льний (*а* свобі́дний) 26.
вольови́й (волевий) 138.
вона́, воно́, вони́ (*а* она, оно, они́). [сумніва́тися.
(вонтпити *п*) недовіря́ти,
(воня́ти *а*) сморді́ти.
ворі́тця, з ворі́тець 125.
(воробець) горобе́ць 39.
во́рог (воріг) 25.
воро́же (-жо) *прсл* 228.
воро́же́ньки і воріже́ньки.
вороня́й (воро́ний).
воро́та, з воріт 115. 125, на воро́тях (воротах), ворітьми́ 116 (*р* воротами).
во́рса (ворс) ж. р. [295а.
Во́рскло н. р (Ворскла *рс*)
восени́ (восені *р*) 232.
во́сьмий (осьмий *а*) 161. 39.
во́тум ч. (н.) р. 290.
(воцаритися) наста́ти, запанува́ти.
во́ша (вош *а*) 65.
воюва́ти кого, проти кого за (о) що.
воя́к (*р* жо́внір).
(впередити) ви́передити, попере́дити.
впис, впи́су ч. (ж.) р. 66.
(впімнутися) нагада́ти.
(вплав) упли́нь, вплинь.
впасти на чому, *р* на що; впаду́, впаде́ш, впаде́.
(вписи wpisy) за́пис ч. р.
вплив (уплив), підо впли́вом 238.
(вповні) зовсі́м, цілко́м.
(впоминатися, впімнутися) напомина́ти.
(вправді) так, звича́йно, пра́вда, спра́вді, щоправда.
впрост *р*, *ч* про́сто. [да.
(впрочім *рс*) але́ ж, зре́штою, проте́, а втім.
(впялити) ви́тріщити, ви́рячити, ви́лупити очі.
вража́юче (-жаючо) 228.
(вражаючий) разю́чий.
вра́ження і вражі́ння 102. 238; (враження маю) мені здає́ться. [62. 128.
вра́нішній і ра́нішній (-ний)
(врешті-решт) кінець-кінце́м, вре́шті, вкінці́, на сами́й кіне́ць; див. решта.
(вробити) зроби́ти.
(в роді) на́че, ніби, поді́бно, на зразо́к.
все (всьо, усьо) 31.
(всего) всього, (всему) всьому 175.
(всей, усей) ввесь, увесь.
всенаро́дній (-ний) 128.
(всердити,-ся) розсе́рдити, розсе́рдитися.
всесві́тній (-ний) 128.
всесторо́нній (-ний) *р*, *ч* всебі́чний (-ній) 128.

(всеціло) цілкóм, -ковито.
всієї, всією (*р* всéї, всéю),
всімá (*р* всіми) 175.
(всказати) вказáти, пока-
(вськазівка) вказíвка. [зáти.
(вскинути) кúнути.
(вслід) слідóм за.
(вснути) заснýти.
(вспільний) спíльний.
(вспільник) спíльник.
(вставитися за ким) заступúтися за кого.
(встеклий *п*) скажéний.
(встеклúна *п*) скаженúна.
встерегтися (-чися) 191.
(встид) стид, сóром.
(встидáтися) стидáтися, сорóмитися.
(встидливий) стидлúвий, соромлúвий.
(встидливість) стидлúвість, соромлúвість.
(встидно) стúдно, сóромно.
вступáтися за кого-що (за ким-чим).
(встяжка) стяжка.
всýпереч чому (чого).
(всхід) схід, до схóду, до схід сóнця.
(всхідний) схíдній 128.
(всхнути) всóхнути.
(всходити) схóдити.
всюди (всюда).
(всьо) все 31. 175.
всього, всьому (всего, всему *а*) 177.
(всього-на-всього) усьогó но, гурт на гурт, усьóго.
всьогосвíтній (-ний) 128.
втектú (-чи) 191, втікáти чого і від чогó; втечý, втечé (втікне).

втім *р*, *ч* рáптом, нáгло, тодí, несподíвано; втім=
втопáти (вта-)209. [проте.
втоптáти (вдоптати).
(второк) вівтóрок, до вівтíрка; у вівтóрок (*а* вто-
(втрафити) втрáпити. [рок).
(втрутити) вкúнути.
вуаль (воаль) ч. (ж). р. 284.
вýгілля і вýгіль 39 (вуголь, вуглі), вугляний (вуглевúдка (удка) 39. [вий).
вуж 39.
вуздéчка 39.
вузéнький (вузонький) 39.
вýзол, *р* узол 39.
вузькúй 39. 43, вýзько і ýзький, ýзько; вýжчий 156. 157.
вýлик 9. 39, *р* ýлик (улій).
вýлиця, *р* ýлиця (гулиця) 39.
вус, N³ вýса і вýси 39. 77.
вýстá і ýста 39.
вýхо 39, мн. ýші і вýха, ушéй і вух.
вхопúтися (вхóпитися) за кого-що, *р* кого-чого.
(вхрестити) охристúти 13.
(вцінити) оцінúти 13.
вчáсний — це своєчасний; (вчасний) рáнній 128, передчáсний; (вчасніше) рáніше, (вчасно) своєчáсно, зарáні.
вчепúтися за що або до чого, *р* кого-чого.
вчинúти кого за кого.
вчúти кого чого, вчúтися самому чого (чому); вчúтися рідною мовою (на рідній мові).
вчóра (вчера) 31.

вчора́шній(вчорайший)128.
(вшйти, ушити) пошйти.
вщент, доще́нту 236.
вщипну́ти, -пну́ (вщип-).

Г

гада́ти про (о) кого-що.
га́дка про (о) кого-що.
Га́дяче (Гадяч *pc*), з Гадя́-
газа́рд, *p* аза́рт. [чого 144.
газетя́р, -ра́, мн. -рі́ 68³.
гай, в гаю́ 76.
гайови́й (гаєвий) 138.
Галичина́ (Галиція).
га́ндель, га́ндлю (-делю).
гандля́р, -ра́, мн. -рі́ 68³.
Га́нна, *p* Анна *a*, G³ Га́нн-
ів і Ганн 96; Га́ня, Ган-
ну́ся.
ганча́р (гончар) 29, -ря́, мн.
-рі́ 68¹.
ганя́ти (гоняти) 209.
гапта́р, гаптаря́ 68¹.
гаптува́ти (гафтувати).
гара́зд (горазд *a*) 29.
гарба́рня, з гарба́рень 96.
гарми́дер (-мідер) 9. 274.
га́рний (*a* красний) на що,
га́рний на лиці.
(гаряч) спе́ка, жар, га́ряче́.
га́ряче́ (горячо́) *прсл* 228.
гаря́чий (горячий) 29.
гаря́чка (горячка) 29.
гасити *p*, туши́ти.
га́сло, *p* клич *a*.
(гвіздь) цвях, гвіздо́к 23.
(где *a*) де.
ген (гень), ген-ге́н.
гене́за (генезис) ж. р.
Гераси́м і Гараси́м 29.
(гербата *p*) чай, ча́ю, ча́єм.
Герва́сій (-зій).
герети́к *p*, *ч* єрети́к 277.
(Герод) Ірод 275.
(геройка) геро́їня.
геро́льд (ге́рольд).
(гет) геть. Моє поле геть
(далеко *pc*) ширше, як
твоє.
гидува́ти ким-чим (ги-
дитись).
ги́цель, з ги́цля, *p* ги́целя
гі́дний кого-чого. [65.
(гієрархія) ієра́рхія.
(гільтяй *p*) гультя́й.
гімнази́ст (гімназіяст).
гімназі́йний і -зія́льний.
гірки́й; гірке́нько (гіре́нь-
ко *p*), гірко.
гіро́к, гірка́ *p*, *ч* огіро́к.
гіпно́за (гіпноз).
гірни́к — робітник у гір-
ських фабриках; гірня́к
— мешканець гір.
гладе́нький (-до́нький) 6.
(гладко) рівно, гладе́нько.
(гледіти) гляді́ти.
глибина́ (глу-); завгли́бшки,
угли́б (глибиною).
глибі́нь, -бині́, -бі́нню 22.
глибо́кий (глубокий).
гліцери́н (гліцерина) ч. р.
(глоток) ковто́к, ковтка́.
(глубокий) глибо́кий.
глузува́ти з кого-чого (над
ким-чим).
глуми́тися з кого-чого (над
ким-чим, *a* кому-чому).
(глупий *a*) нерозу́мний,
дурни́й, безглу́здий. Глу́-

па ніч — пізня, темна ніч.
глухи́й на що або до чого.
глушíнь, -шині́, -ші́нню 22.
(глядати) шука́ти.
гляді́ти (гледіти) чого (*р* за чим) — нагляда́ти, пильнува́ти, стерегти́, берегти́, уважа́ти; (гляді́ти *р*) диви́тися; (не глядючи на те) дарма́ що.
Гнат і Ігна́т.
гна́тися (гнати) за ким-чим.
(гнеть) відра́зу, зра́зу, за́раз.
гніздéчко *а р* (гніздочко), *ч* кубе́лечко.
(гніздо *а р*) кубло́.
говори́ти, говорю́ (-во́рю), гово́риш про (о), за кого-що, до (к) кого, гов. рідною мовою (на рідній мові), гов. телефоном (по телефону).
(год *р*) рік.
годи́на (час); лягати в, *р* о десятій годині.
годи́ться (випадає).
го́дний і го́ден 132; не го́ден робити.
годува́ти (кормити *а*).
голи́тися (бритися).
голíвонька і голо́вонька 24.
голова́ (предсідник, заступник голови́ (віцепр.)
головне́ і го́ловно *прсл* 228; головний (голівний).
головува́ти на чому, в чому (проводити чому).
го́лод на що.
голо́дний-голо́ден на що або чого.
голодува́ння (*р* голодівка).
голоси́ти за ким, по кому — рида́ти, пла́кати ре́вно; (голосити) проповíдувати, оповіща́ти, повідомляти. [ний) 16.
голослíвний (*а* голослов-
голосува́ти за кого-що, *р* на кого-що (за ким-чим).
голуби́й (голу́бий) *р*, *ч* блаки́тний.
голя́р, -ра́, мн. голярі́ 68.[3]
Го́мель, з Го́меля (Гомля) 65.
гомоні́ти про (о) кого-що.
Гомо́рра (Гомор) ж. р.
гоне́ць, *р* гіне́ць, гінця́ 23.
(го-) ганя́ти, гони́ти 209.
гора́, з гір (гор) 94, на го́ру (гору́), йти під го́ру — це на го́ру (*рс* »по́дъ гору« — з гори): вдоливу легше йти, як під го́ру.
(горазд) гара́зд 29.
го́рдий чим, на що, з чого; *ч* гордови́тий, пишний, велича́вий.
горди́ти з кого або ким (над ким).
(гореч *а*) гíркість, гірко́та.
Го́рдіїв вузол (гордійсь-
гордува́ти ким-чим. [кий).
Гори́нь, з Гори́ні ж р.
(горі *а*) вго́ру, догори́, вверх; догори́ (горі) дном.
горíлка (-вка), -лча́ний 52.
го́рішній (горішний) 128.
(горіючий) горю́чий, -щий, горя́щий, розгорíлий.
(го́рка *а*) гíрка.
горля́нка (гортанка).
горну́тися до кого, *р* горнути кого.

горня́, горня́ти, *р* го́рне́ць, горця́.
горобе́ць (воробець) 39.
(го́род *а*) мі́сто.
горо́дній (городний) 128.
(городський *а*) міськи́й.
горожа́нин (-жани́н) *р*, *ч* громадя́нин (громадяни́н).
(горсть *а*) жме́ня, жме́нька — жмі́нька.
(горячий) гаря́чий 29. [228.
(горячо) га́ряче́ *прсл* 29,
госпо́дар, -ря, мн. -рі 68.[1]
(господарка) -дарюва́ння.
господа́рний (-ній) 128.
господи́ня (господині).
Госпо́дь, *а* Го́сподь.
госте́ць, гостеця́ 65.
гости́нець-подарунок, західньоукр. — широка дорога, шосе́.
гости́ти у кого і кого́, *ч* гостюва́ти у кого.
Госто́мель, з Госто́мля 65.
го́стрий (острий) 39; гострий на ре́чах.
гостри́ти (острити) 39.
(готическький*рс*) готи́цький.
гото́вість (готовність).
готува́ти, готу́й (готов), готува́тися (готовитися), гото́втесь (готовіться).
грабі́ж, -бежу́ ч. (ж.) р. 22.
грабі́жник (рабівник).
грабі́жницький (рабівницький).
грабі́жництво (рабівництво).
граблі́, грабе́ль і граблі́в 96. 122.
грабува́ння (рабовання).
грабува́ти (рабувати).
грабу́нок (рабунок).
град (гряд) 54.
грани́ця (гряниця) 54. [жар,
(грань) ву́гілля, при́сок.
гра́ти в що — гуляти; грати на що — на інструменті; грати козачка́.
гра́тися (грати) з ким-чим, *р* ким-чим.
(гребати) зако́пувати.
гре́бля (гробля).
гре́цький (греческий *рс*).
(гривна *а р*) ка́ра.
Григо́рій, *р* Григі́р.
(гри́жа) журба́, сум, ту́га, сму́ток, жаль, гризо́та.
гримі́ти (греміти) 11.
грім (перун).
(грімко) го́лосно.
Грінче́нко 45. 46 (Грін-).
гріх, з гріха́ (гріху).
(гріш) гро́ші, гро́шей 78, грі́шми і гроши́ма 81.
(гробля) гре́бля.
(гробовець) надгрі́бок, нагро́бок; гробова́ ти́ша.
грози́ти *р*, *ч* загро́жувати.
грома́дський — належний до громади, громадя́нський — належний до громадянства.
громадя́нин (-ни́н). [138.
грошо́вий і гроше́вий 31.
(грубі) вели́кі гро́ші.
(груд) гру́ди, груде́й 123, гру́дям 97, грудьми́ і груди́ма 98, — уживається тільки у множині.
Грушівський (*а* -шев-) 21.
грю́кіт (гряхіт), -коту.
грязь (болото *р*), гря́ззю.
губа́, з губі́в 93.
(гузар) гуса́р 265.

(гулиця) вулиця 39.
гультяй (гультай, *р* гільтяй).
гуляти — це бавитись, проходжуватись; гуляти в хрещика, в карти; (гуляти) танцювати; гуляти полем (по полю).
Гумань і Умань 39, гуманський і уманський 39.
гусар (гузар), гусара, мн. гусари 68.² 265.
гуси (гусь), гусей 123, гусям 97, гусьми.
гусляр, -ра, мн. -рі 68³.
(гуськом) один по одному, ключем.
гутірка (гутірка).
(гуторити *р*) базікати, плескати, говорити.

Ґ

(ґазда) господар, хазяїн 29.
ґвалт (ґвавт) 258.
(ґвер) рушниця 62.
(ґімназіяст) гімназист.
ґніт (кніт) 258. 286.
ґраната (ґранат).
ґрати (крати, *рс* решітка), з ґрат і ґратів.
(ґратулювати *р*) поздоровляти, вітати кого з чим (кому чого).
Ґродно, *р* Гродно і Городня.
ґрунт, мн. ґрунта і ґрунти 77. 258.
ґудзик (*р* ґудзік) 9.

Д

(д, к хаті) до хати.
давити *р*, *ч* чавити.
давній (давний) 128.
давніший (-ний) 128; давніше — колись, раніше — перше; давніше (раніше *рс*).
далеко гірший, далеко кращий; моє поле геть (далеко *рс*) більше, як твоє.
далекосяжний (-сягаючий).
далечінь, далечині, далечінню 22.
дальній (дальний) 128.
(дальше *р*) далі.
дамаський (-сценський).
Дамоклів (Дамокляса) меч.
данець, *р* датчанин.
даний (данний) 201.
(дансерка) танцівниця.
данський (дунський, Датський). [228.
даремно, *р* даремне *прсл*
(даром *р*) даремно, задурно, безплатно, неплатно.
(дасться) можна, його можна; (датися переконати) послухатися; (дасться почути) почується.
дати, даси (даш, дасиш), дасте (дасьте), дала, дали.
дах (*а* криша).
дбалий (дбаючий).
дбати про (о), за кого-що, часом на кого-що або чим.
два-три-чотири столи-рази і т. ін. ч. р. (*рс* стола-раза); так само: 22, 32, 42 і т. д. столи-рази (22, 23, 24 столів, разів) 119.

двадцятигоди́нний 40, двадцятилітній (-ний), двадцятирічний, двадцятип'ятиліттся 40.
два́дцять, -тьо́х, -ти́ 166; тьо́м, -тьма́ і тьома́ 168.
двана́дцять (дванайцять), -тьох і *р* -ти́ 166, -тьо́м 166, -тьома́ і -тьма́ 168.
две́рі (двер', двере́й 123, две́рям, две́рми́ 98 і двери́ма 123; відчини́ти (відтворити) двері, зачиняти (затворяти) двері.
дві-три-чоти́ри коро́ві-вербі і т. ін. ж. р. (*р* корови-верби), сло́ві-вікні (слова-вікна) чи двоє вікон, двоє слів 117. 118; дві слові (пара слів).
двіре́ць (двсрець) — це палац; (*р* двірець) вокза́л.
дві́сті (двіста) 161, двох сот, двом стам, двома́ ста́ми 168, двосо́тий 161.
двічі (двійчи, двічи) 162.
(дволичний *р*) лука́вий, нещирий.
двосотлі́тній (-ний) 40. 128.
двотижне́вик 40.
двох, двом, двома́ (двоїх, двоїм, двума).
двотомо́вий і двото́мний.
(де *п*) куди йде́те́; кудо́ютудо́ю—сюдо́ю (де) йти.
(двоякий *а*) подві́йній (подвійний).
деба́ти, -тів (дебата).
деві́за (девіз) ж. р.
дев'яно́сто, -ста і дев'ятьдеся́ть 161, -тьо́х, -тьо́м, -десятьма́ і -тьома́ 168. 166.
дев'яностолі́тній (дев'яностолітний) 128. 40.
дев'ятнадцятилі́тній (-ний) 128. 40.
дев'ятна́дцять 161, -тьо́х і -ти́ 166, -тьо́м 166, -тьма́ і -тьома́ 168. [128.
дев'ятсотлі́тній (-ний) 40.
дев'ятсо́т 161, дев'ятьо́х (*р* дев'яти) сот 166, дев'ятьо́м стам 168, дев'ятьма́ стами 168.
(дежур) варта, вартування.
(дежурити) вартува́ти.
(дежурний) вартови́й.
де́кілька (*р* декільки), -ко́х, -ко́м, -кома́ 163.
деморалізу́юче (-чо) 228.
де́нний (дневний) [ник.
де́нник (дневник) і щоде́нде́нь; G[3] днів, а по числівниках день 79; день-у-день (*р* з дня на день); останніми днями (*р* за останні дні); цими днями (на цих днях); того самого дня (у той же день); в день (в дні) нападу.
дерев'яний, *р* -ляний 37.
(дерево) дро́ва (*рс* дрова́).
де́ржално 53.
держа́ти, держу́, де́ржиш, де́ржать, де́ржачи (держучи). [за кого-що.
держа́тися кого-чого або
Де́рмань, з Де́рмані ж.(ч.)р.
де́рти, деру́, дере́ш, деру́ть (дру, дреш, друть).
десе́рт (десер).
де́сять 161, -тьо́х і *р* -ти́

Що в дужках (), того не вживайте!

766, -тьо́м 166, -тьма́ і десятьома́ 168.
дета́ль (детайль), з дета́лю ч. (ж.) р., подробиця.
дета́льний (детайлічний) — докла́дний. [продаж.
(детайлічний) гуртовий
де́що — це займенник „щось“, прислівниково замість „трохи“ не вживати; (дещо) трохи.
де́який (*р* певний).
джерело́ (же́рело)
(джу́ма) чума́. [з джур (-ів).
джу́ра (*р* чура), мн. джу́ри,
дзвіно́к (звінок) 23.
дзвона́р, -ря́ 68.[1]
дзе́ркало (зеркало).
дзюб (клюв).
дзюрко́м (цюрком).
дзюрча́ти (цюрчати, цюріти). [килим.
дива́н — це отомана, а не
диве́рсія (диверзія) 265.
диви́сь, диві́ться (*р* диви, диві́ть); не ди́влячись (-влю-)на *р, ч* дарма що; диви́тись (глядіти), диви́сь (*р* гляди́). [132.
ди́вний (-ній) 128 і дивен
дивози́жний (-ній) 128.
дивува́тися (подивляти що) кому-чому, з кого-чого, на
(дира) діра́, ді́рка 27а. [що
диска́нт (ди́шкант) 263.
диску́сія над чим або про (о) що (по чому).
ди́спут (диспута).
дитя́, дитя́ти, дитя́ті, дитя́м; ді́ти, діте́й, ді́тям 97, ді́тьми 116. [чий).
дитя́чий (дитинячий, дітоди́шель (дишло), з ди́шля.
(ди́шкант) диска́нт 263.
(ди́штанс) диста́нція, від-
дібро́ва (дуброва). [даль.
дівчу́р, дівчура́ 68.[2]
ді́готь *р, ч* дьо́готь 23, дігтя́р 68.[3]
дід (ді́до) — батьків чи материн батько, кожна стара люди́на; проша́к, жебра́к, торбі́й (дід). [вів)
дієсло́во, з дієслі́в (дієсло-
діжда́ти, -ся кого-чого.
дізна́ти чого.
(ді́ймати) дошкуля́ти, допіка́ти; (діймаючий) дошку́льний, болю́чий, дошкли́вий; (ді́ймаючо) бо́ляче́, дошку́льно. [чого.
дійти́ до кого-чого і *р*
(діл) відділ, ро́зділ, части́на. [бити.
(діла́ти) ді́яти, чини́ти, роді́лення і ділі́ння 102.
діли́ти на (через *п*) сто.
(ді́ло *п*) твір; ді́ло (діло́).
дім (дом *а*) 286.
Діне́ць (Донець) 23.
Діони́сій (-низій) 130. 265.
діра́ (дира), ді́рка, діря́вий (діравий).
діста́ти, -ся (до-, засягти, передістатися) до чого і чого.
діткну́тися (*р* діткнути) до кого-чого і кого-чого.
(діточий) дитя́чий (дитинячий).
діягно́за (діягноз).
діягра́ма (діяграм).
діяде́ма (діядем).
діяле́кт (діалект) 284.

діямáнт (*р* алмаз).
дія́метр (діаметр) 272. 284.
для, для того (длятого) 237; комітет для (по) збору; через голод (для голоду); (для поширення) щоб поширити; робив для (в цілі) добра; скринька на (для) листи; бережи про (*р* для), на чорний день.
(дневний) дéнний.
(дневник) дéнник, щодéнник.
(дневникар) денникáр, газетя́р.
(днем) вдень.
(днесь *а*) сьогóдні
Дніпрó (Дніпр *а*) 295 а.
Дніпропетрівське (-ськ).
Дністéр (Дністро) 295 а.
дно, G[3] ден; бездéнний — що не має дна; безóдній, бездóнний — дуже глибокий.
до хáти (к хаті); легкé вúконати, *р* до виконання.
(добиватися *р*) допоминáтися.
дóбич і здóбич (добича) ж. р.
добігти (добічи) до чого і добігти чого.
добрúдень (*р* добрий день).
добрó, G[3] дібр (добр).
добрóбут (добробит).
добувáти чого і що.
дóвгий (довший) час.
довголíтній (-ний) 128.
довготревáлий (-ваючий).
(довершити чудес *п*) чудо, диво вчинити; (довершити вчинків *п*) учинúти.
довéсти до чого і чого.
(довжиною *рс*) завдóвжки, удóвж 236.
довжíнь, -жині, -жíнню 22.
довíдатися про (о) кого-що.
дóвідка (справка).
довірливий (довірлúвий).
довíчний (-ній) 128.
догáдуватися про (о) кого-що.
доганя́ти (-гоняти) 209 кого-що і кого-чого.
доглядáти за ким-чим, *р* кого-чого.
договóр і договíр 26.
догоря́ти (догаряти) 209.
(додатній *р*) корúсний, пожадáний, вирішáльний
додáток (прилога). [134.
додéржувати, -ся чого.
додóлу *прсл* (долів, до долу) 236.
додóму *прсл* (домів, до дому) 236.
(дожа) дож ч. р.
доживáти, доживý, -вéш, -вé, -вýть (дожию, -жиєш, -жиють) до чого, *р* чого.
дожидáти, -ся кого-чого.
дожúти, дожитися до чого, або чого.
дозволя́ти (дозваляти) 209; дозвóлити (знести заборону).
дóказ на що або чого.
доказáти чого.
докінчúти що
(доклад *р*) дóповідь.
докладáти чого до чого.
доклáдний (*рс* подрібний).
доконáти що (*р* чого)— це: поконати, перемогти; (доконано вбивства) вбúто, учúнено вбивство; (доконати замаху *п*) вчинити,

виконати замах на когощо; (доконати діла *п*) зробити, учинити; (доконати обряду вінчання) повінчати.
докори сумління (*п* викиди совісти).
документи (-нта) всі 292.
докучливий (докучливий).
доладний (доладній) 128.
(долів *а*) додолу, долі.
долішній (долішний) 128.
долото, G³ доліт 115.
доля (судьба *а*).
дольній (дольний) 128.
дома *р*, *ч* вдома.
(домавляти) домовляти 209.
домагання (розв'язання), розв'язати.
домагатися (домо-) чого, допоминатися чого.
домашній (домашний) 128.
(домів *а*) додому 236.
домініюм ч. (н.) р. 290.
Дон Кіхот (Дон Кішот), донкіхотський (донкішотський).
Дон Жуан (*р* Дон Хуан).
донести, донесу, донесеш.
(Донець) Дінець 23.
донька (донька).
доокólишній (-ний) 128.
допасти до кого-чого, *р* кого-чого.
допекти (допечи) 191.
(доперва) тільки що, допіру, ж.
допис ч. (ж.) р., з допису 66.
(дописати) оправдати надії.
допіру — це тільки що, ось тільки.
доповідь (доклад *р*); вислухати (заслухати) доповідь чи постанову.
доповісти, -вім, -си (-віш), -вісте (-сьте).
доповнити (доповнити); доповняльний, *р* -вняючий.
допомагати (-могати) 209.
допомога, за допомогою (при помочі) їх; потягли авто кіньми (за допомогою коней).
допоміжний і -міжний.
(доптати) топтати.
допуститися чого.
(дорабляти) доробляти 209.
дорадник (дорадця).
(дорастати) доростати 209.
дорівняти, -ся (-внати); дорівнюватися кому-чому і до кого-чого.
дорікати кому чим.
доробитися чого і до чого.
доробляти (дорабляти) 209.
дорога, G³ доріг 95.
дорогий, дорожчий 157.
дорожній (дорожний) 128.
дорожнеча (дорожнета).
дорожчий на (*п* о) сім.
доростати (дорастати) 209.
досвід, з (по) досвіду, досвідний, досвідчений.
досвіта *р*, *ч* вдосвіта 236.
досвітки, досвіток 123.
досвітній (-ний) 128, світ.
досить (досить); (досить багатий) багатенький.
досі (доси), досіль 235.
досконалити і удосконалювати.
доскочити чого і до чого.
досліди над чим (по чому).
дослідувач, *р* дослідник.

дослужитись чого і до чого.
(доста) досить.
(достаточний *п)* достатній, задовільний, відпозідний.
достатній (-ний) 128 на що, *р* вистачаючий.
достотний (достотній) 128, достотність, -тотно, достоту *(а* точний, точність, точно).
достроюзати — це: кінчати будівлю; відповідати чому (достроюватись до чого)
доступити, -ся — дійти до когось; (доступити) досягти чогось
дотепер *р, ч* досі.
дотеперішній (-ний) 128.
дотикатися, доторкнутися до кого-чого, *р* кого-чого.
(дотичний) той, відповідний.
доходити (доходити), -ся до чого і чого.
дохоплюватися до чого і чого.
дочка *(рс* дочка), мн. дочки.
дошка *(рс* дошка), мн. дошки, дощок.
дошкулити (доскулити).
дошукатися чого і до чого.
дощ іде (паде).
дощенту, ущент 236.
дощовий (дощевий) 138.
драгун (драґон).
дражливий (дразливий).
дражнити (дразнити).
драма (драмат).
дратва, G³ дратоз 96.
драти, деру, дереш (дру, дреш).
(дребезги) на скалки, на дрізки.
древній (древний) 128.
дрижаки (дрожаки) 11.
дрижати (дрі-, дро-) 11.
дріб ч. (ж.) р., з дробу.
дрібний, дрібна.
(дрібонький) дрібненький.
дріжджі, з дріджів 122.
дрімати (дримати).
дріт (дрот) 286.
дрова (дерево, *рс* дрова), з дров 125.
(дрож) дрижання, дрижаки
(дрожати) дрижати 11.
друг, мн. друзі й други 77.
другий — це вторий; то інша (друга) річ.
дружитися (дружити *р)* з ким; дружити кого з ким.
дружній (-ний) 128, *прсл.* [дружньо.
друкар, -ря 68¹.
друкувати (печатати *рс*).
дрюк і друк, дрючок і دручок, дрюччя і друччя 54.
(дуброва), діброва.
(дуе) дме, див. дути.
дуже малий, *р* замалий 159.
дужий на що.
дужки (скобки).
дужчий, дужчати 156.
(дуй) дми, див. дути
думати (думати) про (о), за кого -що.
думка про (о), за кого-що; на мою думку (після моеї думки, по моїй думці).
дурень (дурак); пошитися в дурні.
дути, дму, дмеш, дме, дмуть, дми, дміть (дую, дуеш,

Що в дужках (), того не вживайте!

дує, дують, дуй, дуйте), (дуфати) надіятися. [дув, душити (дусити) [дула). духа Богу (Бога) винен.
дхнути — дихнути; тхнути — смердіти 41.
дьоготь, *р* діготь 23.
дядько (дзядзьо).
дякувати кому (кого); (дякуючи) завдяки.
(дятель) ятел, ятла і ятіль, ятеля.

Е

(Ева) Єва 277.
(Евген) Євген 277.
евентуально *р*, *ч* а саме, а власне, точніше, докладніше, ймовірно, подібно, правдоподібно.
еволюціонувати 285.
Европа 217. 279, европейський, *р* европський.
експансія (експанзія) 265.
екстаза (екстаз) ж. р.
еліпса (еліпсис) ж. р.
емаль, з емалю ч. р.
емблема (емблем) ж. р.
емульсія (емульзія) 265.
енерґійний (енерґічний).
ентузіязм (ентузіазм) 284.
епіграма (епіграм) ж. р.
епоха (епока). [ський 277.
Еспанія (*р* Іспанія), еспан-
Есхіл (Айсхіл).
(етат) штат.
(етатовий) штатний.
етер (етер), з етеру.
етикета (етикет) ж. р.
етюд (етюда) ч. р.
Ефес (Ефез), ефеський 265.
(ехо) луна, відгомін, відгук.
ешафот (шафот), ешафоту.

Є

є, *р* есть *а* 219; брат добрий (є добрий) 220; ми свідки (є свідками); вони члени (суть членами) суду; він добра людина (є доброю людиною); це справа (є справою) партії; він учитель (є учителем); Київ — столиця (столицею) України.
Єва (Ева) 277.
євангелист (евангелиста).
євангелія (евангелія) ж. р., *р* євангеліє н. р 277.
Євген (Евген), Євгенія 277.
Євсевій (Евзебій) 265.
Єгипет (Египет) 274. 277, єгипетський, єгиптянин.
(его) його 177.
(еґомосць) отець духовний, пан-отець, священик.
єдинак, -чка, *ч* одинак, -чка.
єдність, *р* одність.
єзуїт (езуїта) 277.
(еї, ї) її 177.
Єлисавета (Елизавета).
Єлісей (Елізей); Єлісейські (Елізейські) Поля 265.
(єму) йому 177.
(енчий) інший.
єпархія (епархія) 277.
єпископ (епіскоп) 274, 277.
єрархія 277, ієрархія (гієрархія).

еретик (ере́тик) 274. 277.
Єрусалим 274. 277.
(єслй *а*) колй, якщо́.
(єство) істо́та.
єсть *а р, ч є* 219.
єфре́йтор, -тора (фрайтер), єфре́йторський 280.
(єще *а*) *ще* по голосних, *іще* по приголосних: була ще, був іще.

Ж

ж пишемо по голосних: вона ж, коли ж 254. Див. же.
Жа́б'є, з Жа́б'я, Жа́б'ю, Жа́б'єм, на Жа́б'ї, на Жа́б'ю; або: Жа́бийого, Жа́бийому, Жаб'їм.
жабури́ння (жабуріння) 102.
жа́ден 182, *р* жо́ден; жадни́й чого і на що. [смага́,
(жажда) жадо́ба, спра́га.
жа́лібни́й, жалібни́ця.
жа́лувати за ким і по кому.
жаль, з жа́лю ч. р.; жаль кого-чого, на кого-що, за ким-чим. [дар) 68[2].
жанда́рм і жанда́р (ша́нжар — це ву́гілля, при́сок;
(жар) за́пал.
(жара *рс*) спе́ка.
(жаріючий) гаря́чий, горю́чий, палю́чий.
жартува́ти з кого-чого (над ким-чим).
жасми́н (жазмин) 265.
жва́вий — голі́нний, моторни́й; серце билось ско́ро (жваво); жва́во (живо).
жда́ти кого-чого (на кого-що).
же пишемо по приголосних: він же, ніс же 254. Частки *же, ж* пишемо окремо від слів, за виключенням: тако́ж, таж, теж, тож, ото́ж, о́тже, адже́, адже́ж, аже́ж, авже́, авже́ж, ато́ж, ані́ж, або́ж, а́кже, невже́, майже 254. 255; бийся ж (біжжеся). Не пишіть *же* по голосних: вона ж (же).
(же, жеби), що, щоб (щоби).
жебра́к, проша́к, торбі́й (дід, ста́рець). [209.
(жеґнати, -ся) проща́ти, -ся
желяти́на (желяти́н).
(желізний) залі́зний.
(желі́зниця) залізни́ця.
(желізо) залі́зо.
(жемчуг *р*) пе́рли. [ким.
(жене) жене́ться, біжи́ть за
жени́тися *р, ч* ожени́тися з ким (на кому).
(жених *а*) молоди́й.
(женський) жіно́чий.
(женячка) ожені́ння, одру́ження.
(же́рело) джерело́.
же́ртва, G[3] же́ртов 96; же́ртва людьми́ (у людях);
(жертвувати *а*) прино́сити же́ртву; відда́ти (*р* принести) себе на жертву.
же́рти, жеру́, жере́ш (жру, жреш). [тий.
(жестокий) жорсто́кий, лю́-
(жестокість) жорсто́кість, лю́тість.
(жечи, жегчи) пали́ти.
(живло *п*) сила природи.

(живо) швидко, жваво, скоро, хутко.
(живописець *a*) маляр.
(жизнь *a*) життя.
(жир) здобич, корм.
(житель) мешканець.
жити, живу, живеш, живе, живуть (жию, жиеш, жие, жиють); жити з чого і чим; жила, жило, жили.
житній (житний) 128.
Житомир (-мір).
життевий і життьовий 138.
життепис, -су ч.(ж.) р. 40. 60.
життя (жизнь); на схилку віку (на склоні життя).
(жичити) зичити, позичати.
(жичливий) зичливий.
(жичливість) зичливість.
женька і жмінька 26.
(жовнір *p*) вояк, солдат.
жовтневий (жовтньо-) 138.
жоден *p*, *ч* жаден.
(жолудок) шлунок.
журба, *p* жура.
журитися за ким-чим, ким-чим, про (о) кого-що, *p* по кому-чому.
(журчати) дзюрчати.
(жутко) моторошно.
жюрі не відмін. 274. 283.

З

з, із, зо (зі) 239. 250; з тієї причини (по тій причині); було з десять (біля десяти); дякую тобі з душі, *p* від душі; умерти з чого і від чого; з (зі) села, з (зі) собою. По голосній пишемо *з*, по приголосній *із:* вона з хати, він із хати. Див. зі, зо, із.
за; поділ за змістом (після, по змісту); за планом (після, по плану); за (під) редакцією, за (під) проводом, за (під) головуванням; останнього часу (*p* за останній час); коштом (*p* за рахунок); пішов по хліб (*p* за хлібом); за Нерона (при Нероні, під час Нерона); за (через) рік; говорити про чи за нього; кращий за чи від тебе (*p* кращий тебе); убраний за модою (пристроєний після моди); ні за що (за ніщо).
забагатий і т. ін. *p, ч* дуже, занадто багатий 159. 246.
забарикадувати (-кадиру-)
забарний і повільний.
забилося (забило) серце.
(забиратися) стати, почати
забігти (забічи) 191. [що.
(заблеяти) замекати.
заболіла мені голова, *p* заболіла в мене голова; *p* заболіла мене голова.
заборонити (заказувати).
забраний (забратий).
(забратися) взятися -стати до роботи.
забувати кого-що, про (о) кого-що, *p* за (на) кого-що; забутися чого; пустити в непам'ять.
забудованння — будова, забудування — дія 101.

забу́тній і забутни́й 128.
заважа́ти (-джати) — перешкоджати, завважа́ти — робити уваги; ставати кому на заваді.
заввишки (висотою *рс*)
завгли́бшки, угли́б (глибиною *рс*).
завдава́ти (задавати) чого.
завдо́вжки, удо́вж (довжиною *рс*).
завда́ток і *р* зада́ток.
завдяки́ *р, ч* через; завдяки́ кому-чому (чого); (дякуючи) завдяки, через.
(завергнути) заки́нути.
заве́сти — відвести; (завести) обмани́ти, піддури́ти; (*п* заве́стися) поми́литься, не спо́внитись; (нарід завівся *п)* надії народу не сповнились.
за́вжди, за́всіди, за́вше, повсі́гди, все.
(завзивати) закли́кувати.
зави́дувати, за́здрити на що (кому чого).
(зависить) зале́жить
(завізва́ти) закли́кати.
завірю́ха (завирюха).
завісити — позапинати; (завісити) заборони́ти, припини́ти; ви́вісити (завісити) оголо́шення.
завіта́ти (завитати).
(завод) зайняття́; (заводовий) фахіве́ць.
(завсігди) за́всіди, *ч* за́вжди.
за́всідній (завсідний) 128.
(завстидати-) застида́тися.
за́втра *р, ч* взя́втра 238.
за́втрашній і -трішній 128.
(загадочний) загадко́вий.
(загадочність) загадко́вість.
(загальник) зага́льна ду́мка.
загаси́ти *р*, потуши́ти.
загово́р і загові́р 26.
заговори́ти про (о) що.
заголо́вок (наголо́вок).
загорі́ти (загорітися) на сонці; дрова загорілися (загоріли).
загостри́ти (заострити) 39.
(заготовка *р*) заготі́вля.
за́грава (загра́ва).
(задавати) завдава́ти.
задави́ти *р, ч* зачави́ти.
зада́ток *р, ч* завда́ток.
(за́дача) зада́ча *р, ч* завда́ння.
задивля́тися — задивитися на кого; (задивлятися) дивитися, ду́мати; задивившись на (задивлений в).
(задля) че́рез.
за́дній (задний) 128.
задові́льний, *р* -воля́ючий, доста́тній (*п* достаточний).
задові́льно, *р* задовольня́юче (-чо) 228.
(задопта́ти) затопта́ти.
задоро́жній (-ний) 128.
задрижа́ти (задрі-, задро-).
задрі́паний і задрипа- 54.
(задудніти) засту́кати, загуркоті́ти.
заду́ха (задух).
задуши́ти (вдусити).
(заєдно) все, раз-у-ра́з, за́вжди.
за́єць, за́йця, зайці́, зайці́в (заяць, заяця, заяці, заяців); за́ячий.

Що в дужках (), того не вживайте !

зажада́ти чого (що).
зажи́ти чого (що).
за́здрити кому на що (з. чому), за́здритися на що.
за́здрісний, за́здрий на
зазна́ти чого. [що і чого.
(зазуля) зозу́ля.
заї́да́ти— з'їсти, загри́зти; (заїдати) їсти з охотою.
(займатися торговлею) торгува́ти. [і заняв.
(займити) зайня́ти, зайня́в
(закаження) затруття́, затру́єння. [що.
(заказувати) забороня́ти
(закаляти) забрудни́ти.
Закарпа́тська Украї́на
(заки) по́ки, по́кіль. [(Русь).
(заклад, застав) заста́ва.
(закладати) заставля́ти.
закли́кати (завізвати).
(заключати *pc*) виво́дити, висно́вувати; скла́дати (заключати) умову; замири́тися (заключити мир); зами́рення (заключення миру); в чім (заключається) причи́на.
заколиха́ти (-сати). [ний).
закордо́нний (*p* загранич-
закоцю́блений (закоцьорблений). [кого-чого.
(закпити) насміхатися з
закоха́тися в кого-що (в кім-чім).
(закупно) купівля.
заку́шувати (закусювати).
закри́ти (зачинити) збори, книжку. [209.
залама́ти (-ло-) і заломи́ти
заледве, *p* заледві (заледво, заледва, заледви).
(залежно від) як до.
зали́в (за́лив). [кому.
залиша́ти (*p* кидати) що
(залищати) заблища́ти.
(заліг) заста́ва.
залі́зний, залі́зо, залізни́ця (желізний, зелізний, зелізниця).
(залп, сальва) ви́пал.
(залюбитися в кім) закоха́тися в кого.
(замах стану) держа́вний переворо́т; вчинити (доконати) замах на кого-що; викона́вець (справець) зама́ху.
(замерзший) ме́рзлий.
(замешкувати) заселя́ти.
замика́ти, замкну́в (замок) двері, вікно. [миру).
зами́рення (заключення
за́мисел *p*, *ч* за́дум.
за́між (*p* замуж, замож) 13.
замі́жня́ (*p* замужня) 13.
за́мір; (в замірі) щоб. [128.
замі́тний (за́мітний).
за́мкнений, *p* за́мкнутий.
замовля́ти (зама-); зроблено на замо́влення (по замовленню).
замо́жний (заможній) 128.
за́молоду (ззамолоду) 236.
замо́чувати (замачати).
(замужня *p*) замі́жня́ 13. 128.
занеду́жати на що (чим).
занемогти́ (занемочи) 191.
зане́пад (упадок).
занепада́ти (упадати).
(занимати) займа́ти, ціка́-
(занім *п*) по́ки. [вити.
(занятися) зайня́тися 225.
(заниматися) працюва́ти.

(заосмотри́ти) забезпе́чити, заопікува́тися, подати поміч.
(заострити) загостри́ти 39.
заохо́чуюче (-чо) *прсл* 228.
(заощадити) щади́ти, ощади́ти, ощаджа́ти що, *р* чого.
(запало рішення, ухвала) ви́рішили, ухвали́ли.
(запалка *п*) сірни́к.
запе́вно і запе́вне 228.
(заперестати чого *п*) поки́нути, занеха́ти що, переста́ти, припини́ти.
за́пис ч. (ж.) р., запису 66; за́пис (вписи, *п* wpisy).
запи́ска (за́писка).
запита́ти про (о) кого-що.
(запізвати) закли́кати.
запі́лля (тил).
(запіяли) заспіва́ли півні.
запла́кати по кому, за ким (над ким).
запобіга́ти чого; зап. чому — це попередити що.
запомага́ти (запомо-) 209 кому (кого).
запомогти́ (запомочи) 191.
Запорі́жжя 25, запоро́жець і -рі́жець 23, запоро́зький і -різький 25. 55. [209.
запро́шувати (запрашати)
запрягти́ (запрячи) 191, запрі́г (запряг), запрі́гши, запрягла́.
(запудити) наляка́ти.
(запукати) засту́кати.
за́раз — це: негайно, цієї хвилини, цього моменту, миттю; не плутати зо словом т е п е р, що цієї негайности не визначає.
(заридати *а р*) заголоси́ти.
зарівня́ти (зарівнати).
заробі́тний (-бітній) 128.
заробля́ти (зарабляти) 209.
(зарути) заревти́, зареві́ти.
(засада *р*) осно́ва, ґрунт.
(засі) зась.
за́сіб, спо́сіб (середник).
заско́чити — вскочити куди; (заскочили) застали нас.
заскуча́ти по кому, *р* за ким (над ким).
засла́бнути на що (чим).
заслоня́ти (засланяти) 209.
(заслуго́вуе на увагу) ва́ртий уваги. [(на що).
заслужи́ти чого або що
(заслухати) ви́слухати.
(заслуханий в що) заслу́хавшись чого.
засмі́ятися з кого-чого (над ким-чим *рс*, *а* кому-чому).
засну́ти мі́цно (твердо).
засо́хлий (засхлий).
засо́хнути, засо́хну (засхнути, засхну).
заспіва́ти пісе́нь.
заспоко́й і заспокі́й; заспоко́їтися (-ко́їтися).
заста́ва (застав, заклад).
заста́вити — віддати в заставу; змусити(заставити).
застановля́ти (-на-) 209.
застеля́ти, *р* застила́ти.
застерегти́ (-чи) 191 кого від чого, *р* перед чим.
засти́глий (застивший).
засти́гнути (застинути).
застосува́ти, -ся *р*, *ч* прикла́сти, нада́ти, приладна́ти, пристосо́бити що до чого, *р* приноровити.

застраша́юче (застрашаючо) *прсл* 228. [27а.
застре́лити і застрі́лити
за́ступ (*р* рискаль).
засту́пник, предста́вник (*р* відпоручник).
(засхлий) засо́хлий.
(засхнути) засо́хнути.
(засягти) діста́ти; (засягти ради) пора́дитись.
橋ся́ти і засі́яти.
(затвори́ти) заплющити очі; (затворити) зачинити двері, вікна, збори.
зати́хлий (затихший).
затка́ти, затчу́, затче́ш (заткаю, заткаєш).
затопта́ти (задоптати).
затрубі́ти (затрубіти) 9.
(затрудняти) дава́ти пра́цю.
затру́ювати, затру́їти, затру́єний, затру́їння і затру́єння. [ким.
затужи́ти по кому, *р* за
затя́гнений (затягнутий).
(затямити) запам'ята́ти.
за́хват, захо́плення (одушевлення). [вати, -ся).
захвилюва́ти, -ся (зафилюзахвері́ти (зафо-, захво́-).
за́хідній, *р* захі́дний 128.
(захромати) окриві́ти, кульга́ти.
(зацарити) запанува́ти; запанувала, наста́ла (зацарила) ти́ша. [сти, -ту) 27а.
зацвісти́, зацвіту́ (зацвизачаві́ти, *р* задави́ти.
зачека́ти кого-що (на кого).
зачервоні́ти (зачервеніти).
зачерпну́ти, зачерпну́в (зачерти, зачер).
зачиня́ти, відчиня́ти вікна, двері і збори; книжку закрива́ти, відкрива́ти (зачиняти, відчиняти); зачи́нений (зачиняний).
(зачитати) прочита́ти.
(заяць) див. за́єць. [що 29.
збагаті́ти (збо-), -ся на (в)
(збадати *п*) досліди́ти.
збанкротува́ти (-ся) 285.
зберегти́ (зберегчи) 191.
збира́ти, *р* збіра́ти 210.
збі́жжя (збожа), збіжжю, -жжям 100.
(збій, збуй) розбі́йник.
збільши́ти на (о) метр.
збро́я — оружжя, збру́я — упряж. [вали́ти.
(збурити) зруйнува́ти, розбу́ти що, збу́тися чого.
зважа́ти, -ся на кого-що, зважаючи на.
(звати *а*) кли́кати; покли́ч (позови); як тебе зва́ти (кликати); зва́вся Іван, *р*
(звеніти) брені́ти. [Іваном.
(звено *рс*) ла́нка.
(звертати назад) верта́ти.
зве́рхній (зверхний) 128.
зве́чора (звечера) 31. 236.
(звиджувати) відві́дувати, огляда́ти.
звика́ти (*р* освоюватися) до чого і на що.
(звикло) звича́йно *прсл*.
(звиняти) вибача́ти.
звиса́ти (звісати).
зви́чай (звича́й).
звича́йно (очевидно), *р* звісно, пе́вна річ, запе́вне, пе́вне, аякже 228.
(звиш, звиж) ви́ще, бі́льше.

звідси, звідсіль, звідсіля, *р* звідци, -ціль, -ціля 235.
звідти (звідтам).
(звізда *а*) зоря.
звільнити що (чого); (зв. бігу) поїхати тихше. [ниця.
(звін, звінниця) дзвін, дзвізвір, звіра, -рові 68[2]; звіря, звіряти, -ряті, -рям, мн. -рята, -рят; звір'я, -р'ю, [-р'ям.
звіт, *р* відчит.
(зволоч) сволоч.
звук; *р* згук — це гук.
звуковик — звукове кіно.
(звучати *р*) бреніти. [що.
згадувати про (о), за когозгідний і згоден (згіден) 128.
згідно з чим (чому, чого *рс*).
(згляд) погляд, піклування; (під зглядом) з погляду, щодо.
(зглядно) точніше, докладніше, або, а саме, а власне. [після згоди).
згода, за згодою (по згоді, згоден (згіден). [повістити.
(зголосити *р*) об'явити, о-
(згори *п*) наперед, вперед.
згук — це гук, *ч* звук.
(здавати справу) розуміти; здастѐ (здасьте).
здаватися на що і до чого; здатний до чого і на що.
здається (маю враження).
здатний писати (до -сання).
здебільшого і здебільша.
здіймати, *р* знімати 225.
здобич і добич, -бичі ж. р.
здобутися чого. [(здобича).
здогадний і припустимий; (здогадно *р*) ніби.
(здоймити) здіймати.
Здолбунове (-бунів) 144.
(здоптати) стоптати.
здоровий на що; сам здоров знаєш.
здоров'я (*р* здоровля) 37.
(здрада *а*) зрада.
здушити (здусити).
(зезуля, за-) зозуля 29.
(зелізо) залізо, залізний, залізниця.
землемір (земльомір) 40.
земляк (краян).
(земський) земний.
(зеркало) дзеркало. [112.
зерно (зерно), G[3] зерен
зеро і нуль (нуля) ч. р.
(зет) зе — назва укр. букви *з*.
зиґзаґ ч. р.
зима, зимовий 9.
(зимний) холодний.
(зимно) холод.
зичити (жичити).
зі, як прийменник, не вживається: зо мною, зо всіма, зо Львова, з села, з собою, з зими 239; але як приставка в дієсловах, уживається: зібрати, зігнати і т. ін. 250. Не пишіть *зо* перед однією приголосною: з (зо, зі) села.
(зівати) позіхати, дихати.
(зівсім *р*) зовсім, цілком.
зідхання, зідхати (зітх-) 41 за ким-чим.
(зізвати *а*) скликати.
(зімліти) зомліти, зомлілий.
(зісадити) зсадити.
(зісохлий) зсохлий.

Що в дужках (), того не вживайте!

(зісохнути) зсо́хнути.
(зістав забитий) заби́тий; зісталась сиротою або си- [рота.
(зісунути) зсу́нути.
(зісхну́ти) зсо́хнути.
(зіте́рти) сте́рти.
з'ї́сти, з'ї́м, з'їси́ (з'їш), з'їстѐ (з'їсьте).
злам, зла́маний (зло-), зла-ма́ти (зло-) і зломи́ти 209.
злиго́дній (злигодний) 128.
(злишній) за́йвий.
зловжива́ти що і чого (чим)
(злостити, -ся) се́рдити, -ся.
зляка́тись (напудитись).
змага́ння — це сварка; (змагання) пра́гнення, порива́ння до чого, нама-га́ння.
(змагати) пра́гнути, пряму-ва́ти, порива́тися, нама-га́тися; змага́тися — це сваритися; (змагатися) збільшитися.
зма́зати — це пома́зати; (змазати) сте́рти, ви́терти.
змарні́ти з ви́ду, *р* на виду́.
(змежи) з-помі́ж, між.
зме́ншити на (о) сто.
змилосе́рдитися і зми́лува-тися на кого.
змій (змий, дзмий). [виду́.
зміни́тися з ви́ду, *р* на
змінли́вий (змі́нчивий).
(зміряти) пра́гнути, нама-га́тися. [ли́тву.
(змовити *п*) проказа́ти мо-
змогти́ (змогчи) 191.
змо́ршка (морщина).
зму́сити (заставити).
знайо́мий (зна́комий). [ся).
знайо́митися (зна́комити-
знайо́мство (зна́комство).
знайти́ (*р* найти); знайду́ (зна́йду), зна́йдеш.
знак, дава́тися в знаки́.
(знамени́тий *а*) зна́ний, ві-до́мий, сла́вний, славно-
знаме́но́ (знам'я). [звісний.
зна́ти кого-що, про (о) кого-що, за кого-що; знати, видно (слідно).
зна́тися на чому (в чім).
(знатний *р*) родови́тий, вельмо́жний.
зна́хар, зна́харя 68[1].
знахо́дити (*р* нахо́дити).
зна́чення — зна́чити, ви-знача́ти; значі́ння — зна-чи́ти, карбува́ти, робити знаки́. [же, це́бто.
(значиться) вихо́дить, о́т-
(значучо) вира́зно, зна́чно, знач[л]иво.
знева́га кого (на кому).
зневі́ритися в чому і чому.
знемага́ти (знемогати) на щось 209. 230. [191.
знемогти́ся (знемочися)
(знести заборону) дозво́-лити.
знiма́ти *р*, *ч* здiйма́ти 225.
знíмок (*р* знимок), зо знíм-ка, мн. знíмки, знíмкiв.
знов, ізно́в, зно́ву (знова́) 233
зно́сити (зноси́ти), зно́шу.
знуща́тися з кого-чого (над ким-чим *рс*).
зняти, знiму́ *р*, *ч* здiйму́.
зо мно́ю, зо всiма, зо сну, зо стра́ху, зо Львова і т. ін.; не вживати *зі* 239. 250. Не пишіть *зо* перед

однією приголосною: з села (зо, зі села).
зо́внішній (зовнішний) 128.
зо́всі́м (зівсім).
зодяга́ти кого; зодягатися — самому в що.
зозу́ля (зазуля, зезуля) 29.
(зовсім білий) білі́сінький, (зовсім нічого) нічогісінько. [сіння, репетува́ння.
(зойк *p*) га́лас, крик, голо-
(зойкати) крича́ти, голоси́ти, репетува́ти.
(золя) підмі́ток, мн. підмі́тки, -ків.
(омлі́ти (зімлі́ти), зомлі́-
(Зофія) Со́фія 265. [лий.
(зошит *n*) зши́ток (-то́к).
з-помежи) з-поміж, між.
(зрабований) пограбо́ваний, зграбо́ваний.
(зрабувати) зграбува́ти, пограбува́ти.
зра́дити кого-що, *p* кому; (зраджати *n*) виявля́ти.
зраді́ти див. раді́ти.
зразко́ве (оказове) число.
зредукува́ти на (о) сто.
зректи́ся (-чися) чого, зречу́ся, зрі́кся, зрекла́ся, зрекло́ся, зрі́кшися; зріка́тися, *p* відмовля́тися.
(зрисувати *p*) змалюва́ти.
зрівня́ти (зрівнати).
(зрілий *a*) спі́лий.
(зріти) спі́ти.
зроби́ти, зроблю́ (зро́блю), зро́биш; зроби́вся багатий, *p* багатим.
(зрозуміло *p*) розу́мно; зрозуміла і розу́мна річ. [ну.
зсо́хнути (зісохнути), зсо́х-
зужи́ти чого. [сти сил.
(зусилля прикласти) докла́-
(зупа) суп, ю́шка, *p* росі́л.
зу́стріч (зустріча), на зустріч (на зустрічу); G^3 зу́стрічів.
зустріча́ється *p*, *ч* трапля́-
зухва́лий (зуфалий). [ється.
зши́ток (зшито́к); зши́ток на раху́нки (від рахунків *n*).
зя́тній (зятний) 128.

I

і (а): між возом і (а) землею 251; *і* по приголосній, *й* по голосній 238: брат *і* сестра, сестра *й* брат; (і т. д. *p*) то́що, і т. ін.
(ігла *a*) го́лка.
Ігна́т і Гнат.
іґнорува́ти (-риру-) 285.
ідеалізува́ти (-зиру-) 285.
іди́лія (идиля).
ідіо́ма (ідіом).
ідіо́т (ідіота). [гієрархія).
ієра́рх, ієра́рхія (гієрарх,
(іж) що.
із, з, зо (зі) 239. 249. По голосній пишемо *з*, по приголосній *із:* він із хати, вона з хати.
(Ізаак) Іса́к, Сак 265.
(ізвергати *a*) скида́ти.
(ізгиб) за́лім, колі́но, за́крут.
(Ізидор) Іси́дор, Си́дір 265.
ізолюва́ти (ізолірува-) 285.
(ікона *a*) о́браз.
Ілля́, Іллі́в, Іллі́нський укр. прізвище; Ільї́н, Ільї́н-

ський — російське прізвище.
Іларіо́н (Іля-) і Ларіо́н.
(іменно) вла́сне, якра́з, са́
іме́но *р*, *ч* ім'я. [ме.
(імити) взя́ти.
імитува́ти (-тиру-) 285.
імла́ і мла 28.
імові́рно і ймові́рно 238.
імпонува́ти (-ніру-) 285.
ім'я 37, і́мени, і́мені, ім'ям (іменем *а*), мн. імена́, іме́н 105; *р* іме́но.
іна́кше і йна́кше 238.
інвента́р, -ря́ 68[1].
ндиві́д, індиві́дуум, осо́ба (осібняк) ч. (н.) р. 284. 290.
інжене́р, інжене́ра, інжене́рський 282. 293.
інстинкто́вий (-тивний), інстинкто́во (-вно), інстинкто́вість. [265.
інтенси́вний (інтензивний)
(інтересний *р*) ціка́вий, занятни́й.
інший 51 (інний, інчий, прочий) 155. 156. 238; той чи той (*р* той чи інший); то інша (друга) людина.
Іов, *р* Йов.
Іона, *р* Йона.
Іпа́тіїв (Іпатський) лі́то́пис.
іржа́ти і ржа́ти 28. [на 275.
Ір́ина (Ірена), Ори́на, Ярі́
Ірод (Герод) 288. 275.
Ірпі́нь, -пеня́ ч. р. 17.
Іса́к (Ізак) і Іса́а́к, Сак 265.
Ісидор, Си́дір (Ізидор) 265.
і́скра, мн. і́скри, і́скор 96.
існува́ння (існо́вання) 58.
існува́ти (істнувати) 58.
(Іспанія *р*) Еспа́нія 275.
Ісу́с, *а* Ісус 275.
істо́тний (істотній) 128.
істори́чний (-ній) 128; історично (історико) -науко-
істо́та (єство). [вий.
іти́ по во́ду (*р* за водою); іти́ по́лем, лісом (по полю, по лісі); річ іде про (о); піду́ бо́сий (босим).
іще — по приголосних, ще — по голосних 28. 228: дав іще, дала ще.

Ї

(ї, єї, ю, ню) її 177. 186.
їда́льний (столовий).
їда́льня (столова).
їдь *р*, *ч* яд.
ї́здити доро́гою (подорозі).
їй D[1] (єй, її) 177.
(їмосць) пані-ма́тка.
їсти, їм, їси́ (їш), їсте́ (їсьте) 207, їж, *р* їдж.
ї́хати вулицею (по вулиці); ї́хати по що (*р* за чим); ї́хати возом (на возі).
ї́хній (їхний) 128.

Й

йде про (о) кого.
Йоа́н *р*, *ч* Іван, *а* Іоан.
Йов *р*, *ч* Іов.
його (єго) 177; до нього, (*р* до його 183.
(йой) ой.
(йойкати) о́йкати.
йому́ (єму *а*) 31. 177.
Йо́на *р*, *ч* Іо́на. [(Оси́п).
Йосип (*а* Йосиф), Осип
йти чим (по чому).

К

(к *а*) до.
кава́лок, кусо́к (*р* кусник).
кадр (кадра) ч. р.
кадри́ль, -ри́лі ж. р. і кадри́ль, -риля ч. р.
к*а*жа́н (к*о*жан) 29.
ка́ждий *а р, ч* ко́жний.
Каза́нь, з Каза́ні ж. р.
каза́рма (касарня *р*), G[3] каза́рм (казарем).
каза́ти про чи за кого-що; кажу́ (ка́жу), ка́жеш.
казема́т (казамат).
казко́вий (казочний). [122.
кайда́ни, кайда́нів (кайдан)
кака́о (ка́као) не відм. 294.
калама́р, -ря́, мн. -рі́ 68[1].
кал*а*му́тний (кал*о*мут-) 29.
к*а*латати (к*о*лотати) 29.
к*а*ла́ч (к*о*лач) 29.
калю́жа (калужа).
календа́р, -ря́, мн. -рі 68[1].
(каля́ти) бру́дни́ти, ма́зати.
Калька́тта, *р* Кальку́тта.
кальсо́ни, -нів (калєсони).
каменя́р, -ра́, мн. -рі́ 68[3].
каміз*е*́лька (камізоля).
камін*е*́ць, камінця́ 23. [ний.
камі́нний (ка́мін-) і кам'яка́мінь, з ка́меня — одного, з -ню — матеріялу 22. 71.
к*а*мпа́нія — боротьба́, к*о*мпа́нія (кумпанія) - спілка.
Кам'яне́ць, з -нця́ 295а.
кам'яни́стий і камени́стий.
кам'яни́ця і камени́ця.
кам'яні́ти і камені́ти.
кані́кули (канікула), з -кул.
(канути) ка́пнути.
капітулюва́ти 285.
ка́посний (капос*т*ний) 58.
капра́л, з капра́ла.
капсу́ля (капсля).
капта́н, *р* кафта́н. [68[2].
капту́р, -ра́, мн. -рі́ і -ри́
капшу́к (капчук). [рантина).
каранте́на (карантин, ква-
кара́ти (*рс* наказувати).
карбо́*л*ка, *р* карбо́*в*ка.
каре́та (карита).
(карк *р*) в'я́зи, ши́я.
Карл, *р* Ка́рло, з Ка́рла.
(ка́рта *р*) ма́па; (карта їзди)
карто́н (кардо́н). [*р* біле́т.
карто́пля (картофля), G[3] карто́пель 96.
кару*с*е́ля (карузеля) 265.
(каса́рня *р*) каза́рма.
каси́р (касієр), каси́рка (касієрка, касирша *рс*).
ка́ска (каск), з каски.
каска́да (каскад).
катаклі́зм, -зму ч. р.
катафа́льк (катафалька) ч. р.
катехи́зис (*р* катехизм) ч. р. 291.
католи́цтво (католицизм).
Като́н (Ка́тон), Като́на.
кафта́н *р, ч* капта́н.
ка́хля (кафля, кафель).
ка..льовий, *ч* ка́хельний.
кача́н (кочан) 29.
ка́чур, -ра, мн. -чури 68[2].
ка́ша — їжа з крупів; (каша) крупи́.
кашляну́ти (кашельнути).
кашова́р, -ра, мн. -ри 68[3].
ка́ятися чого (*р* в чім).
(кварантана) каранте́на (карантин).

Що в дужках (), того не вживайте!

(квасний *р*) кислий.
(квасити) солити огірки.
квартира і кватира.
квасоля і фасоля.
квит, квиток (*р* білет).
квітень (цвітень), квітня.
квітка (цвітка).
квітник (цвітник).
кепкувати з кого-чого (над ким-чим).
(керва) кров; кривавий, кривавиця (кервавиця).
(кервавий, кро-) крива- 11.
керівник, керівний (*р* керуючий); керівництво *р*, *ч* провід.
кермувати і керувати чим.
(керниця) криниця 11.
керувати, -ся (руководити, [-ся).
кивот і кіот 39.
кидати (вергати, веречи, кидати) на кого (за ким); кидати кому що *р*, *ч* залишати; (кидається) впадає в очі; кидаю, кидаєш.
Київ, з Києва (Київа) 16. 137. 288. 295а, київський.
килим (килим, диван) на стіні, на підлозі.
кинджал (кинжал).
киновар ч. і ж. р., червень, цинобра.
кинений і кинутий 201.
(кип'ятити) парити, варити.
кисіль, киселю 22.
Китай, китайський (Хіни).
китиця — ґірляндний букет.
киянин (києвлянин, киє- [вець).
кіготь, кігтя 23.
кізля і козля. [117.
кіло, дві-три-чотири кілі
кілок (колок), з кілка 23.
кілька = декілька, кільки = багато, скільки 163. [цять).
кільканадцять (кільканай-
кімната (комната) 286.
кінець (конець) 23. 26. 65, кінець - кінцем (врешті решт); вкінці, накінець (врешті); кінчати 26; мн. [кінці.
кіно, з кіна 294.
кінь, мн. коні, коней 78; возити кіньми (на конях).
кіот і кивот 39.
кіпоть 23, з кіптю.
кір, з кору ч. (ж). р. 16.
кірець і корець, з кірця 23.
(кірж) корж 20.
кістлявий 60.
кість, кости 85, кістю 84, костей, кістьми 98.
(кладбище *рс*) кладовище, цвинтар.
кланятися до кого і кому, ким, через кого.
кларнет і клярнет (кляри- [нет) 259.
клас і кляса 259.
кла-, клясифікувати за (по, після) чим 285.
клейстер і кляйстер 280.
кликати (звати *а*) кого (за ким); викликати, покликати (візвати). [заклик.
клич *а*, *ч* гасло, поклик,
клір і клир (клер) 275. 274.
клопіт, з клопоту; у множині не вживати.
клопотатися чим, про (о) або за кого-що.
(клюв) дзюб, дзюбка.
клюмба (клюмб, кломб).
ключар, -ря, мн. -чарі 68[1].
клявіш, (клявіша), з -віша.
(клякати, клячіти) ставати

на коліна, стáти навкóлішки. [нéт 259.
(кляринет) кларнéт і клярклáса і клас 259.
книгáр, -рá, мн. -гарí 68¹.
книгáрня, G³ книгáрень 96.
кни́жечка (книжочка) 7, мн. книжечкú, книжечóк.
кни́жний (книжній) 128.
(кніт) ґніт 258.
кнур, -рá, мн. кнурí 68².
княжнá, княжнú (княжної), княжні (княжній).
кобзáр, -рá, мн. -зарí 68¹.
(коби) якби, коли б 255.
кобýра (кобур).
ковáдло (р ковало), з ковáдел і з ковáдлів. [96.
кóвдра (колдра), G³ кóвдер
Кóвель, з Кóвеля (Ковля).
(ковер, диван) ки́лим.
ковéрт ч. р. (конверт, коперта р); здіймáти (отвирати) ковéрти.
(ковтки а) серéжки.
(когут р) пíвень.
Кóдима місто.
(кожа) шкýра (шкіра) 13.
(кожаний) шкуряни́й, шкурятáний 13.
(кождий а) кóжний (-ній), кóжен 58. 128. 182; кóжного дня і щоднá.
кожýх, з кожýха, кожýхом.
козá, G³ кіз (коз) 94.
кóзій 129, ч кóзячий.
кóзла, з кóзел 125.
козлá і кізлá 16.
Козáтин (рс Казáтин) 295а.
кокаїн (кокаїна).
кокетувáти з ким (кого)
(колач) калáч 29. [285.
кóлений і кóлотий 201.
кóлесо, з колíс 112, колíсьми й колéсами 116; коліщата (колісцáта).
коли́ (р наколи), коли́ б 255; коли́-не-коли́.
коливáтися (колибатися).
колихáти (колисати).
коли́шній (колишний) 128.
Колізéй (Кольосей) 265.
колíно, мн. колíн, колíньми й колíнами 116, на колíнах і -нях. [16, кольорóвий.
кóлір (кольор), з кольóру
коліщáта (колісцята).
кóло, G³ кіл 112; коло чóго = круг чого (біля чого); коло (біля) полудня; кóло (а около). Див. біля.
колóда, G³ колóд 95; колóдка і замóк.
кольóквіюм ч. р., з -му 290.
кольори́тний (-ристичний).
(командант) комендáнт.
(командировка) відрядження, випрáва, надісла́ння.
командирувáти або відрядити 285.
комáр, -рá, мн. -рí 68¹.
комéдія — літературний твір; комéдія і р кумéдія — чудасія 13.
комéдний і кумéдний 13.
комендáнт (командант).
коментáр, коментарá і коментáрій, коментáрія.
коментувáти (-тир-) 285.
кóмин (комін) 274.
коминáр, -рá, мн. -рí 68³.
комітéт для чого (рс по чому) або чого. [рéць.
кóмір (р кóвнір) 68², комі-

комісáр, -ра (-ря), мн. комісáри (рі) 68².
(коміть) додóлу, вниз головóю, стрíмголóв, сторч.
(кОмната) кíмнáта 286.
комóда (комод) ж р.
кОмпáнія (кумпанія)—спілка; кАмпáнія — боротьбá.
компенсáція (-зація) 265.
компетéнтний (компеНтен-)
компромітувáти (-тирува-)
(комунія) причáстя. [285.
(конар *п)* вітка, гілляка.
конвáлія (ландиш). [вéрт.
(конвéрт *р*, копéрта *р)* ко-
конденсáтор (-затор) 265.
(конець) див. кінéць.
конéчний 62; *прсл* конéчне або кóнче.
конклáв ч. р. (конклаве н. р.), -лáву, -лавові.
кóнкурс *на* що (по чому).
конкурувáти (-рир-) 285.
конóплі, -пель 96. 123.
Конотíп, з -тóпу 21, конотíпський.
консервувáти (-вир-) 285.
консúліюм ч. (н.) р., з -му 284. 274. 290.
консистóрія *(р* консистóр).
конспéкт з чого (по чому).
констатувáти 285.
конституцíйний (-ціонний).
кóнсул (конзуль) 265, консулят, кóнсульство.
контролéр, -лéра 282.
контрóль (контроля), з -лю, контрóлем.
контролювáти 285.
конферувáти 285.
кóнче, докóнче, конéчне, доконéчне (непремінно).
коньяк (кóняк), з -кý (кóняку). [-ри 68².
кооперáтор, -ра (-ря), мн.
кооптувáти (-тиру-) 285.
копáти рóва; (кóпати) бúти, штовхáти ногóю; (кóпаний *р)* ножаний м'яч; копáння.
Копенгáґен (-гаґа) ч. р.
(копéрта *р*, конвéрт *р)* ковéрт.
(коп'є *а)* спис, зо списá, копúт і копúто. [піка.
копіювáти 285, копіїст 284.
(копоть) сáжа (саджа), кýрява, пóрох.
корабéль (*р* кАрабéль) 29.
кордóн, *р* границя.
коректúва (коректив).
коректýра і корéкта. [23.
кóрець *(р* кірець), з кірця
корж (кірж) 20. 18.
коридóр (коритар), з коридóру (коритаря).
корúсний (кóрисний) 58.
користáти *з* чого, корúстуватися *з* чого і чим.
(коритар) коридóр, з -ру.
корúтися (*а* повинуватися).
кóрінь, з кóреня 22.
(кормúти) годувáти.
корóбка (пуделко *п*).
корóва, G³ корів 95.
корогвá і корогóв (хоругва, фана), мн корогвú, корогóв 96.
королéва (-вая), -леви (-левої), -лéві (-левій) 138.
королíвна, -вни, -вні (королівної, -вній); G³ королíвен 96. [сел ч. р.
корóмисло н. р. і корóми-

коротко́ший́ий 129.
коро́тший 156, коро́тшати; (вкоро́тці) незаба́ром; (коротко) недовго, мало був.
Ко́рсунь, з -суня ч. р.
кортіти кому що.
корч — пеньок по зрубанім дереві; (корч) кущ.
ко́рчі (корч), з ко́рчів 122.
корчма́, мн. ко́рчми, ко́ркоря́вий (-ра-) 54. [че́м 96.
коса́, мн. ко́си, кіс 94.
коса́р, -ря́, мн. -рі 68[1].
(костер, костир) о́гнище, ого́нь, бага́ття.
Костянти́н (*а* Константин).
костьо́л (костел) з -тьо́лу.
коте́л, з котла́ і кітла́.
коти́ти, кочу́ (котю) 192; коти́ти по́лем (по полю).
котри́й, *р* ко́трий — це хто з двох чи з декількох: котри́й із вас піде? Ті, що (котрі) кохались, розійшлися.
котля́р, -ра́, мн. -рі́ 68[3].
коха́ти кого-що; кохатися *в* чім, з ким (в кому *п*); закоха́тися в кого-що (в кім-чім *п*).
(кочерга́ *р*) коцюба́.
кочови́й (кочевий) 138.
кочовик і кочовни́к.
кошіль, з кошеля́ 22.
кошт, мн. ко́шти (кошта) 263. 292. [що.
ко́штувати кого чи кому
(кошуля *а*) соро́чка.
(кпини) глузува́ння, кепкува́ння, глум, по́сміх *із* кого (над ким).
(кпити *р*) кепкува́ти, глузува́ти *з* кого-чого (над ким-чим).
краді́ж, з крадежу́ ч. (ж.) р. або краді́жка; крадеже́м (крадежию).
кра́дькома́, *р* кра́дьки.
краєви́д, краєзна́вство 40.
край, кра́ю (краю), кра́єм (краєм), на краю́ 76.
кра́йній (-ний) 128 — що з кра́ю; (крайно) ду́же, на́дто, надзвича́йно; (крайня пора *р*) оста́ння, слу́шна пора́, час.
крама́р, -ря́, мн. -рі 68[1].
крамни́ця (склеп).
кра́пка (кропка, *а* точка), кра́пати; то́чка зо́ру, по́гляд; осере́док тяготи́ (крапка тяжкости). [ти.
кра́пля, з кра́пель, кра́па-
(красивий) га́рний.
(красий) рябий, сорока́тий
(краска) фа́рба.
(красний *а*) га́рний.
(красноріччивий) красномо́вний, промо́вистий.
(крата) ґра́та, мн. ґра́ти, ґрат.
кра́щий (красший), кра́ще 228. 157, кра́щати 156; кращий за чи від тебе (*р* кр. тебе).
(краян) земля́к, -ка́.
кре́вний (-ній) 128.
(кревняк, -нячка) рідня́, ро́дич, ро́дичка.
кре́де́нс *р*, *ч* буфе́т (бу́фет).
креди́т; на́бір (в кредит); пози́чити (дати в кре́дит).

Що в дужках (), того не вживайте!

кре́йда (креда) 280.
Кременчу́к (*рс* Кременчуг, Кремінчук), з -чу́ка́, кременчу́цький (-енчугський) 55. 295 а. [22.
кре́мінь, з кре́меня і -ню
Крем'яне́ць, з -нця́ 295 а.
крем'яни́й і кремі́нний.
(крепкий *р*) кріпки́й 27а.
крива́вий 11, крива́вити, кривави́ця (крі-, кро-).
кривави́ця (кервавиця).
кри́вдити (*а* обиджати).
криви́й на ногу. [що.
криви́тися (кри́витися) на
кри́за (кризис). [тя.
(криївка) схо́ванка, укрит-
крик про (о) що, з кри́ку.
кри́лас (крилос), з -са.
крило́, мн. кри́ла, кри́льми́ 116 — у птиці, кри́лами — у вітряка.
крини́ця (кер-, кир-) 11.
кристалізува́ти 285.
крите́рій ч. (ж.) р. 274.
(критися *а*) хова́тися.
крича́ти про (о) що.
(криша *а*) дах, з да́ху.
кришта́ль (хрустал), кришталéвий 138, кришталізува́ти 285.
(кріва́вий) крива́вий 11.
(крізь *р*) через.
кріль, з кроля́, крілик.
крім (крім як, *а* кромі).
кріпки́й (крепкий *р*) 27а.
(кріс) рушни́ця; (машиновий кріс) скорострі́л, кулеме́т.
кров (керва), з кро́ви 85, цій кро́ві, цією кро́в'ю (крів'єю, крівлею), в крові.
кровоте́ча (кровото́ка *р*).

кровопи́вець, *р* кровопи́в-
кров'яни́й. [ця.
кро́ква, з кро́ков 96.
крокоди́л, з -ла.
(кромі́ *а*) крім.
кромі́шній (-ний) 128.
кропи́ва́ (крапива), кропи́в'яни́й.
(кропка, *а* точка) кра́пка,
(кропля) кра́пля. [кра́пати.
крупи́ (крупа, каша), з круп і крупі́в 123.
круті́ж, з -тежу́ ч. р. 22.
крюк — цвях; крук — птах
ксьо́ндз, з ксьо́ндза́. [54.
Куба́нь, з Куба́ні ж. р.
кубло́ (гніздо *а*). [ря́вий.
(кудерявий, кунде-) куче-
куди́ (куда); куди́ (де *п*)
кудо́ю (де) йти. [йдете.
ку́жіль, -же́ля ч. р. і -же́лі ж. р. 22.
кузе́н (ку́зин), з кузе́на; кузи́на, до кузи́ни.
ку́зка і ку́зька.
ку́зня, з ку́зень 96. [лю́ 22.
кукі́ль, з куко́лю́ і з кукі-
кукуру́дза, кукуру́дзяний.
ку́ля зе́мна (земська), всесвіт, світ, *а* мир.
культивува́ти (-вир-) 285.
кума́, G³ кум (кумей) і кумі́в.
куме́дія і коме́дія — чудасія; коме́дія — літерат. твір 13.
куме́дний і коме́дний 13.
(кумпанія) компа́нія.
купа́ння (ку́пане). [73.
купи́ти олівця́, *р* оліве́ць
купе́ н. р., не відмін. 294.
ку́піль, з ку́пе́лю ч. (ж.) р.
(купно) купі́вля, за́купка.
Ку́п'янка (Куп'янськ *рс*).

кур'єр, кур'єрський. [295а.
ку́ри, куре́й 123, ку́рям 97, курми́ 98.
ку́риво (курево) 104.
курі́нь, з куреня́ 22.
курйо́з, курйо́зний 274.
курс історії, із (по) історії.
курси́в (курсива) 265.
ку́рява (куря́ва).
курси́ст і курса́нт, курси́стка.
(кусити) спокуша́ти, споку́шувати.

кусо́к (*р* кусник), кава́лок.
Ку́ти, з Кут.
ку́тній (-ний) 128.
ку́хар, -ря, мн. -рі 68[1]. [96.
ку́хня, з ку́хонь і ку́хень
кухова́р, -ра, мн. -ри 68[2].
кухо́нний і кухе́нний.
ку́чма, з ку́чем 96.
кушні́р, -ра́, мн. -ри́ 68[2].
кущ (корч), див. корч.
кшталт, на кшталт з нім. gestalt; також: на взір, на подо́бу, на́че.

Л

(лаба) ла́па.
Лавре́нтіїв (-тіївський) лі́топис.
ла́гер, з ла́геря 68[1].
ла́ґідний (-ній) 128. [ду).
лад, ладу́; до ладу́ (до ла́-
ла́дан (ладон).
ла́ден 132.
ла́дження, ла́дити; ла́ження, ла́зити 103.
(ладува́ти *р)* насна́жувати акумуля́тора.
ла́зити, ла́жу (лазю) 192.
ла́зня (баня), з ла́зень 96.
лак (ляк) 259, з ла́ку, лакува́ти 285; лако́ваний.
лаке́й, -ке́я, *р* льо́кай, -кая.
(лакімство) ла́сощі смако́щі.
ла́маний, ламання, лама́ти, лама́ю і ла́млю; ломи́ти, ломлю́; ламки́й 209.
(ландиш) конва́лія. [цузі.
ла́нка (звено)—кільце в лан-
ланцю́г (-цюх, -цуг), з -га́.
ла́ня, з ла́ні. [лови́ти.
ла́пати — мацати; (лапати)
ла́сий *до* чого або *на* що;

ла́сий спати (*р* до спання), ла́сий на ковбаси.
ла́ска, з ла́ски (з милости);
ла́ска, ла́сочка (ласичка).
ласка́вий (ла́с-) на що.
(ласкати) голу́бити, пе́стити, милува́ти.
ла́стівочка (ластовочка) 24.
латинізува́ти (-нізир-) 285.
лебедя́чий, лебеди́ний (-ній) 128.
ле́бідь, з ле́бедя ч. (ж) р.
ле́в, ле́ва 65, ле́ву і ле́вові, мн. ле́ви, ле́вів.
лев (лея), ле́ва — румунські гроші, мн. ле́ї, ле́їв
Леви́цький (Ліви-). [(лей).
ле́вовий (левиний).
леге́нький (легонький) 6.
ле́гкий, ле́гший 156, ле́г-
легкова́жити що. [шати.
леґалізува́ти 285.
леґіоне́р (леґіонар) 282.
(леда) будь-який, ма́рний.
ле́две, *р* ле́дві (ледво, ледви, ледва, ледь).
(ледівня) льодо́вня.

(ледовий) льодовий 138.
(ледяний) льодовий 138.
лекція, *р* виклад.
лемківський (лемківський).
(лен) льон, льону 31.
(лента, стяжка) стрічка.
(лепський *р)* добрий, хоро-
(Летичів *рс)* Лятичів. [ший.
летіти, лечу (лечу), летиш (летиш), летимо (летим), летять, летячи (летючи)
лещата, з лещат 125, леща-
(лижка) ложка. [тарський.
(ликати) ковтати.
лиман, з лиману (лимана), лиманом (-ном).
лимар, -ря, мн. -рі 68[1].
липкий (лепкий, липкий).
(лискавка) блискавка.
(лискучий) блискучий.
(лисніти) блищати.
Липськ (*р* Ляйпціґ).
лист (письмо); письмо— писання: читке письмо; власноручний лист (*п* відручне письмо); відкритий лист; написати листа, *р* лист 73.
листоноша (*р* листонош).
листопад (падолист), -да (-ду) 70.
лити, ллю, ллеш, лле, ллемо, ллете, ллють, лив, лила, лий, лиймо, лийте.
литка (лидка), мн. литки, литок.
лихвар, -ря, мн. -рі 68[1].
лихий на що. [рицар 274.
лицар, -ря, мн. -рі 68[1], *р*
лице, обличчя; з личенька — на личку хороша; з поверхні (лиця) землі, з зе-
лиця *р*, обличчя. [млі.
личить, подобає (ялося).
(лично) особисто.
лише *р*, лиш *р*, *ч* тільки; лишень — це *ж*, *но*: Геть лишень до ката! [ний.
лишився сиротою, л. самит-
(лишній *р)* зайвий.
лиштва (листва), з -тов 96.
(лищати) блищати. [263.
Лівобережжя 25, лівобережний (-ній) 128.
ліг (ляг) 200, див. лягти.
лід, льоду (леду) 31. 65, на льоду 76, мн. льоди (леди).
ліжко (ліжок) н. р.
лікар (лікар), до лікаря (лікаря), з лікарем (лікарем), мн. лікарі 68[1]; лікар нервових хвороб (по нервових хворобах).
ліквідувати (-дир-) 285.
лікоть (локоть), з ліктя 23.
лікувати—від хвороби; лічити — це рахувати.
лімона (лімон) *р*, *ч* цитрина
лінивий до чого, на що.
лінія найменшого опору; лінійка, лінійний, лінійований, ліньювальний, ліньювання, ліньювати.
Лісбона (Ліссабон) 295а.
лісовий (лісовий), *р* лісний.
літ, льоту (*р* лету) 31, на льоту (*р* на лету).
літера (літера) або буква, мн. літери (літери).
Літин, з Літина 10. 295а.
літній (літний) 128.
літо, мн. літа, літ, літам, літах і літях.

літо́пис ч. (ж.) р., з -су 66;
літописІпа́тіїв(Іпатський),
Лавре́нтіїв (-тіївський) чи
Лаврі́нів. [літри (літра).
літр, з лі́тра ч. р.; 2-3-4
ліхта́р, -ря́, мн. -рі́ 68[1].
ліхта́рня (літарня), з ліх-
та́рень.
лічи́ти — рахува́ти; л і к у-
в а́ т и — від хвороби; (лі-
чити потрібним, обов'яз-
ком) вважа́ти за потрі́бне,
за обо́в'язок.
лля́ти 63, лля́ю і ллю.
лоб, ло́ба 65, на ло́бі.
ло́бур, -ря, мн. рі 68[1].
лове́ць, ловця́, мн. ловці́
ло́ви, з ло́вів 122. [(ло́вці).
(лож *a)* брехня́, обма́н, о-
ма́на, непра́вда.
ло́жка (лижка), з ло́жок 96.
лойови́й (лоевий) 138.
(локоть) лі́коть, з ліктя 23.
ломи́ти див. лама́ти 194;
лома́ння.
Ло́ндон (Льондон) 259.
Лубні́ *(рс* Лубни), з Лу-
бе́нь, Лубня́м 123. 295а.
Луга́нське (*рс* Луганськ), з
-кого 144.
Лу́цьке і Луцьк, з Лу́ць-
кого і Лу́цька 144.
(луч *a)* про́мінь, з -меня.
(лучатися) трапля́тися.
(лу́ччий *р)* кра́щий.
(люби́й *рс)* абиякий, уся́-
кий (леда).
(любимець) улю́бленець,
коха́нець, лю́бчик.
люби́ти, люблю́ (лю́блю).
люби́тися з ким (у ким).
любо́в, з любо́ви (любви)
ж. р. 85, любо́в'ю, любов
до кого-чого (любов кого-
чого), любов *до* ба́тьків-
щини (любов -ківщини).
Любо́мль, з Любо́мля; або:
Лю́бовень, з Лю́бовня.
лю́ди 47, люде́й 123, лю-
дям 97, людьми́ 81. 98.
люди́на (людина́) — чоло-
вік чи жінка; ч о л о в і́ к
— муж; це добра люди́на
(чоловік).
Людо́вик (Людвик).
лю́дство (людство́), лю́д-
ства; лю́дський.
Лю́тер, Лю́тера, Лю́теро-
ві (Лютра, Лютрові).
лю́тий *(р* лютень).
лютува́ти, *р* лю́титися на
кого: лютува́в (*р* лютився)
на мене.
люшня́, з лю́шень 96.
лягти́ (лягчи), ля́жу (лягу)
193, ліг (ляг) 200, лігши;
лягти на чому, *р* на що,
в що. [ти́чева.
Ляти́чів*(рс* Летичів), з Ля-
(лячний) боязки́й.
Львів, зо Льво́ва 288, підо
Льво́вом 295а, у Льво́ві,
уві Льво́ві.
льняни́й і лляни́й.
льодови́й (ледовий) 138;
Льодови́й океа́н 295а.
льодо́вня (ледівня) 31.
льо́кай *р, ч* лаке́й 259.
льокомоти́в (льокомотива).
льон (лен) 31, з льо́ну 65,
льорне́т, з -та. [в льону́.
льох, з льо́ху, в льоху́.

Що в дужках (), того не вживайте!

М

ма́бу́ть, пе́вне (відай). [ме́д.
Магоме́т (-мед) і Мохам-
магоме*та́*нський (-*д*ан-).
Мадрі́д (Мадріт) 274.
(ма́ється) знахо́диться
справа, є, спра́ва така.
(май) ма́йже.
майбу́тній (-ний) 128.
майови́й (маєвий), трав-
не́вий 138.
ма́йстер, -стра, мн. -рі́ 68[3];
майстер на що (від чого,
у чому): м. на комплімен-
майсте́рний (-ній) 128. [ти.
макі́тра, мн. -кі́три́, -те́р 96.
маку́ха ж. р., *р* маку́х ч. р.
(малжо́нка *а)* жі́нка, дру-
жи́на.
мали́й (ма́лий), мала́.
(мало того) ба, що більше,
ще й на́дто; ма́ло (чуть)
не згинув.
малолітній (-ний) 128.
малюва́ння — дія, мальо́-
вання—малюнок 101. [68[8].
маля́р (ма́ляр), -ра́, мн. -рі́
м*а*настир, -ря́ 29. 68[1], м*а*-
насти́рський (мон-).
мандрува́ти (*р* вандрувати)
лісами (по лісах).
мане́вр, мн. мане́ври (ма-
ньоври) 289.
маневрува́ти 285.
манеке́н (манекін), -ну.
мане́ра, -ри; *р* мані́ра, -ри
або мані́р, -ру ч. р.
Мані́ля (Манілья) 295а.
маніфестува́ти 285.
манкува́ти—не́хтувати 285.
манса́рда (мансард).
мара́, ма́рево, прима́ра,
мана́ (видиво).
марґари́на і марґари́н.
Марію́піль (Маріупіль),
-поля 21. 286.
Марі́я (*а* Ма́рія) і Ма́р'я.
мармеля́да (мармеляд).
ма́рмур, -ру 113.
мармуро́вий 54. 138.
ма́рний—даремний, мар-
ни́й—кволий; ма́рно, *р*
ма́рне *прсл* 228.
мароде́р, -де́ра 282.
марселье́за (марсиліянка).
Мару́ся, о Мару́сю і -се
88; Мару́син 140.
маршру́т, -ту ч. р.
маскува́ти 285.
масть, -ті — мазі і ма́сти —
кольору; на масть сірий.
масува́ти (-сир-) 285. [284.
матеріяльний (-ріа-) 274.
ма́терній (матери́ний) 128,
р ма́тірній 26.
ма́ти кого-що *за* кого-що;
(мати місце) відбутися,
скоїтися, трапитися; тре-
ба це на оці мати; спра-
ва (мається) є така; мав-
ши (маючи) справу.
ма́ти (матір) моя, з ма́те-
рі, бачив ма́тір (мати) 87,
ма́тір'ю (материю); мн.
матері́, -рів (-рей) 93; Бо́-
жа Ма́ти (Боска Матка).
матра́ц (матерац), з -ца.
матро́с (матроз) 265.
Матусаї́л (Мавтузалем) і
Мафусаїл. [чи́ти.
м*а*ча́ти *р*, *ч* м*о*ча́ти і мо-
ма́чуха (мачоха) 13, ма́-
чушин (мачошин).

машина (машина) шити, машина до шиття, швацька машина. [ний).
машинальний (махінальмаштаб (масштаб). [ду 21.
мед (*р* мід), меду, на мемедаля (медаль), з медалею. [медя.
медвідь *р*, *ч* ведмідь, з ведмедіюм (медіум) ч. (н.) р.
(межи *р*) між. [284.
мекати (блеяти).
(Мексика *р*) Мехіко 295а.
меливо (мелево) 104.
меляний (мелятий) 201.
мелькати *р*, *ч* мигтіти, майнути. [цем.
(мельком) мелькома, мигмельник (мелник) 44.
Мемель, з Мемеля 65. [290.
меморандум ч. (н.) р., з -му
Мендель, -деля (-ндля) 65.
мені (мині, міні, ми) 178. 186; як мені спокійному (*р* спокійним) бути.
мент *р*, *ч* момент; (в сучасний мент *р*) тепер.
менший (менчий) 51. 155. 156; менший *на* (о) три; (менший) малий відділ; (тим не менше) проте, однак, таки. [палець.
меншати (меншати) *на* (о)
мереживо (мережево) 104.
мерзлий (замерзший).
мертвий (мертвий).
Месопотамія (Мезо-) 265.
(месть *а*) помста.
мета; (з метою) щоб; для цього (для цієї мети). [138.
металевий (метальовий)
метіль (мотиль), -тіля ч. р. — метелик; метіль, -телі ж. р. 22 — метелиця.
метода ж. р. і метод ч. р.
метр (метер), з метра; 2-3-4 метри (метра), див. три.
Мехіко (*р* Мексика) 295а.
меч (міч) 19, мечоносець 40.
мешканці, *ч* пожильці.
мешкати, *ч* проживати, сидіти. [ната.
меценат (меценат), мецемечеть, з мечеті ж. р. і *р* мечет, з мечету ч. р.
Менськ (Мінськ *р*), давне Мѣньскъ, менський, Мінське 10. 27а. 144.
(ми D[1] *а*) мені 186.
(миг) мить, хвилина, мент.
мигтіти, -чу, -тиш, -тять (мигтіють).
Микола, Миколай (*а* Николай). [вмент.
(мигом *рс*) миттю, вмить,
милити — намилювати милом; (милити що) помилятися, милитися в чому.
милосердний і милосердий (милосерний).
милостивий (милост-).
милость і миліcть 84; з ласки (по милості). [ковий.
(мильний) хибний, помилмимо — це коло, повз; (мимо) дарма що, не зважаючи на, не дивлячись на, без огляду на.
(мимоволі) мимохіть, несамохіть, невмисне, з неволі. [нагідно.
(мимоходом) побіжно, примину́лий (минувший).
минута (мінута) 9. 274.

мислення (мишлення).
миттю, вмить, вмент *(рс*
мигом, вмиг).
миша (миш *а)*.
(мир заключити) замири-
ти, -ся; (заключення ми-
ру) замирення.
(мід *р)* мед, меду 21.
мідь, з міді 27а.
між *(р* межи); (між тим *рс)*
тим часом, проте.
міжнародній, -ний *р* 128.
мізок, з мізку *р*, *ч* мозок,
мозку.
мій, мого, *р* мойого (моего)
моему, *р* мойому, моеї,
моїй 176.
мілкий (мілкий), мілший.
міль, з моля ч. р., *р* міль,
молі ж. р.
мільйон, мільярд; мільйон-
ний і мільйоновий 268.
(міні) мені 186. 172.
мінімум ч. (н.) р., з -му 290.
міністер (-стр), стра 65.
272. 274.
(Мінськ *р)* див. Менськ.
мінус ч. (н. *п)* р. 289.
(мінута) минута 9.274.
міра; однаково *(р* у рівній
мірі); у міру (по мірі) то-
го; здебільша (у значній
мірі). [вирішальний.
(міродайний *р)* впливовий,
місіонер (місіонар) 282.
місіонерство (-нарство) 282.
місіонерський (-нарський)
містечко (місточко) 7. [282.
місто *(а* город).
(місто) замість. [лови.
(містоголова) заступник го-
місце — куток, на місці; мі-
сто (город), на місті; (ма-
ти місце) траплятися; мн.
місця (місця), G^3 місців і
місць 111, місцями (місця-
міський (мійський). [ми).
мітла (метла). G^3 мітел 96.
міцно (твердо) спати, за-
снути; сон міцний (твер-
дий).
мішати — змішувати; (мі-
шати) заважати, пере-
мла, *ч* імла. [шкоджати.
млинар, -ря, мн. -рі 68[1].
(мнимий) неправдивий, у-
даний, наче б то.
(много *а)* багато; много-
ліття (многолітствіе *а*).
(множитись *а)* збільшува-
тись, більшати, побільшу-
ватися.
(мнякий) м'який, м'якшати.
мова *(а* язик), G^3 мов; го-
ворити, писати рідною
мовою (на, в рідній мові).
мовити про (о) кого-що *(р*
так мовити, так сказати),
мовляв, сказати б. [ний).
мовний *(а* язиковий, язич-
мовчання (мовчане).
мовчки, мовчазно *(р* без-
мовно). [гилівський.
Могилів, з Могилева, мо-
могти (мочи) 191, міг, мігши 200; (не могучи) не-
мігши, не можучи.
могутній (-ний) 128.
могуче (-чо) 228.
модель, з моделю ч. р. —
зразок; модель, з моделі
ж. р. — натурниця.
модний (модній) 128. 286.
(моего) мого, *р* мойого.

моєму, *р* мойому (мому).
(мож) можна (можно).
можна (дасться) зробити.
мозіль, з мозоля ч. р. і мозоля, з -лі ж. р.
мозок, з мозку і *р* мізок, з мізку. [65.
мокрець, з мокрецю і -ця
молитва за кого; мн. молитви, G[3] молитов (*а* молитв) 96, молитвами.
молитвеник—хто молиться, молитовник — книжка.
молити кого про (о) що або за що.
молитися кому або до кого.
молод, молодий 132; молодший (-дчий) 156. 155.
молода (*п* панна молода).
(молодець *р*) юнак, з -ка.
молодіж, -дежі, -діжжю 22, але *ч* молодь, -ді.
молотий і мелений 201.
молочення і молотіння 102.
молочний (-ній) 128. [103.
момент (момент) -ту, *р* мент, -ту; під такий момент.
(мому) моєму, *р* мойому.
монархічний (*п* монархістичний).
монах (монах, *р* манах) 29.
монограма (монограм).
монополія (*р* -поль ч. р.).
монтер, -тера 282.
Морава, мораванин і Моравія, морав'янин.
мораль, -лі ж. р.
море, з моря, на морі 110, мн. моря, морів 112.
моріг 25, з морогу.
(морд) душогубство, убивство кого (на кім).
морський, *р а* морський.
(морщина) зморшка.
мосяжевий (*р* мосяжний)
мотив, -ву ч. р. [138.
мотивувати (-вир-) 285.
(мотиль) метелик, метіль,
(мотика *р*) сапа. [-тіля.
мох 18, з моху 65, на моху 76.
Мохамед і Магомет. [ху 76.
мочити, мочати (*р* мачати).
мощі — останки святих, а не простих людей; мощей і мощів.
(мрамор) мармур.
(мраморний) мармуровий.
мрець, мерця 65.
мріяти про (о) кого-що — марити; мріти—виднітися, бовваніти.
мряка (мрака), мрячити,
мста і помста [мрячний 54.
мстити, -сь кому за що.
мудрець, мудреця 65, мн. мудреці (мудрця, мудрці).
(муж *а*) чоловік; мужа (-жа).
(мужатка *п*) молодиця.
(мужва) вояки, козаки.
(мужик, хлоп), селянин.
мужній (-ний) 128.
мужчина (мужчина, мущина) *р*, *ч* чоловік, людина.
музики (музика)—гра, музика — мистецтво.
мука, *ч* борошно.
муляр, -ра, мн. -рі 68[3].
мундир (мундур *р*).
(муніція) амуніція, зброя.
мурашка (муравель).
мурин (мавр).

Що в дужках (), того не вживайте!

муро́вання — мур, муру-ва́ння — дія 101.
му́сіти і *р* му́сити, му́сів, му́сіла, мусі́ли (*р* му́сив, му́сила, -ли).
мусулма́нин, мусулма́нство, мусулма́нський (музу-) 265, *р* мусуль- 259.
мутни́й (-ні́й) 128.
(мущина) чолові́к, *р* мужчи́на (мужчина́)
мча́ти, -ся *р*, не́стися, гна́ти, -ся.
Мюнхен 283.
(мя) ме́не́ 186.
м'яки́й (м'я́кий), м'я́кший, м'я́кшати 156.
м'яке́нький (м'яго́нький) 6.
м'ясни́ці, з м'ясни́ць 123.
м'ясо (мнясо *р*) 37.
м'ята (мнята *р*) 37.
м'яч і *ч* опу́ка; гуля́ти, -ся в м'яча́, *ч* опу́кою перекидатися.

Н

(*на*) в Украї́ні, в Німе́ччині, в Англії; в (на) університе́ті; їхати візником (на візнику); писати, говорити рідною мовою (на, в рідній мові); помно́жити, поділити *на* (через) сто; зме́ншити, збільшити *на* (о) сто; скринька на листи (від листів), для листів, зши́ток на раху́нки, для рахунків (від рахунків); сісти, стати і т. ін. на чому, *р* на що; пробити, скалічити ногу *на* (о) що; ходити по рибу, по ягоди (на рибу, на ягоди, *р* за рибою).
набира́ти чого (що).
набі́гти (набічи) 191 на кого і кого.
набідува́тися (набіди́тися).
набли́зити (наблизи́ти) до чого.
наболі́лий (наболі́вший).
(наборзі) нашвидку́, швидкома́, по́хапцем, вмить.
набра́тися чого.
набува́ти чого (*р* що).
навздогі́н, наздогі́н, наздогі́нці.
(навзрид) уго́лос, рида́ючи, ри́дма.
навика́ти чого й до чо́го.
(навідворіт) навпаки́, на́вспак, напро́ти.
(на́віз) гній, погній, угно́єння.
на́віть (навить).
(назкучити *р*) наску́чити.
навми́сне 59 (-но, *р* спеціяльно) 228.
наво́дити (наводи́ти).
навря́д — це: ле́две чи; навпаки́ (навряд).
на́встіж, на́встяж відчинити (отворити) двері, вікно.
навча́льний (навча́ючий) 53. 134.
навча́ння (на́вчання) чого (чому).
навча́ти кого-чого (чому), на що; навча́ти рідною мовою (на, в рідній мові); навча́ти (уділяти науки).
навчи́тися чого (чому) 238.
(нав'язувати до чого) з приводу чого.
(нагий *а*, на́гий) го́лий.

нагірний (-**ній**) 128.
(**нагло**) несподівано, раптово; нагла смерть.
(**наглухо** *рс*) **щільно**.
наглядати за ким-чим (кого-чого).
наговор і наговір 26.
нагода (нагода). [титул.
(наголовок *р*) заголовок,
(нагрузка *рс*) навантаження.
нагулятись — це набавитись; натанцюватись (нагулятись).
над; кращий над усе; Ростів **над** Доном (**на** Дону *рс*); **над** (більше як) смерть біди не буде.
надавати чого (що) кому; надам, надаси, надасте (-даш, -дасьте). [228.
надаремн*о* і надаремн*е*
надбережжя 25.
надбігти (надбічи) 191.
надвірній (-ний) 128.
надзвичайний—що сильно виходить понад звичайне; н е з в и ч а й н и й — взагалі незвичний, *р* нечемний. [придніпрянський).
надніпрянський, -щина (*р*
наді- (надо-) 250.
надії (вигляду) не було.
надія, відвага (отуха *п*).
надіятися *на* кого-що або кого-чого (що).
надо мною (надомною) 245, надо всім, *р* наді мною (надімною).
(надоїсти) надокучити.
надпис, -су ч. (ж) р.
надприродний (-ній) 128.
надро, мн. надра, надр надрів.
(надслухувати що *р*) прислухатися до чого, підслухувати що
наду*ш*ити (наду*с*ити).
на*д*хнений *дієприкм.* 41. 61; на*д*хнéнний *прикм.* 141; на*д*хнéння 41, на*д*хнути 41. 61. [надходжу.
надходити (надходити),
надягати що, одягати кого; надягни (вбери) шапку.
нажити, -живу (-жию) чого.
назавжди, назавсіди, *р*назавше 236.
(**назад** тому) тому два роки; назад, *р* взад. [-ря).
Назар, Назара (Назара,
назва, з назов (назв) 96.
називався Іван і Іваном.
(наївний) простий, нехитрий.
най уживається тільки з другим ступенем порівняння, а не з першим: найславніший (найславний); найщасливіший (самий щасливий); *най*- наголосу на себе не приймає: найкращий; нехай (*р*най)
найвищий (-жчий 158; (найвищий час) останній, слушний час.
найгіркіший 158.
найняти (наймити, винаймити), *р* наняти 225; найняти за кого. [охотніше.
(найрадше) найскоріше,
найрізноманітніший.
(найти *р*) знайти; (знайшовся) опинився в біді.

накáз, з (по) накáзу, за накáзом (по наказу).
накáзувати — приказувати; (наказувати) карáти; накáзувати ким, *р* через кого. [26.
нак*і*нéць (нак*о*нець) 229.
(накликувати) викликáти, кли́кати.
(наколи) коли́. [лáманий.
нал*а*мати, налáмувати, на-
налéжати — приналéжати кому; налéжати, -ся — стосуватися — до кого-
налéжний (-ній) 128. [чого.
(налог) нáвичка, зви́чка, хворóба, *р* налóга.
намагáння (намáгання).
намалювáти (виобразити).
намéрзлий (намерзший).
намéт (нáмет), з намéту.
нами́сто (*а* монисто, оже-
(намість) зáмість. [релля).
намíтка (нáмітка). [ко.
(нанашко) хрещéний бать-
(нанéсти образу) обрáзити.
(наново) знóву (зновá), вдрýге.
нападáти *на* кого і кого.
напасни́к (напас*т*ник) 58.
напáсть (нáпасть).
напéвне і напéвно 228.
напекти́ (напечи) 191. [25.
наперéд (*р* наперід, згори)
напи́вок дати, *ч* на чай да-
нáпис, -су ч. (ж.) р. 66. [ти.
написáти про (о) кого-що; написáти листá, *р* лист 73.
напитáти кого-чого
напи́ток (нáпиток), нáпій, питвó. [тись).
напóвнитись (наповни́-
напоминáти — нагадувати; (напоминати, напімнути) остерігáти.
(напрасно *а*) нáгло, неждáнно, несподíвано.
напри́клад (напримір *а*).
напрóти, напрóтив (напротів) 9.237.
напрýжений (напруджений) 193 [-ся.
(напудити, -ся) налякáти,
(нарадитися *р*) порáдитися.
(нараз) враз, раптóво, рáптом, нáгло, несподíвано.
(з нараженням) наражáючи життя́.
(наразі) пóки, пóки що.
нáрід і нарóд, з -ду 26.
нарíжний, *р* угловий кá- мінь.
нáрізний, нáрізно (-ріжн-).
наркóза (наркоз).
наробити чого, нароблю́ (нарóблю), нарóбиш. [ду.
нарóд, -рóду, *р* нáрід, нáро-
народи́тися від (з) кого.
нарóдній (нáродний), *р* нарóдний 128.
нарóдність, з -дностей 93.
народньопрáвний 40.
(нарочно *рс*) навми́сне, зуми́сне 59. 228.
насамперéд, передовсім, *р* перш над усе.
насвари́тися, *р* насвари́ти.
наси́лу — це ледве; (насилу) си́лою.
нáсип, з нáсипу ч. (ж.) р.
(насипати) нали́ти води; наси́п борщý; нали́й молокá.
насідáти (насядати) 14.
(наскорі *а*) нашвидкý, швид-

кома́, по́хапцем.
(наслідстве́нний *а*) діди́чний. [-чому).
наслі́дувати кого-що (кому
(наслу́хувати *п*) підслу́хувати що, прислуха́тися до чого.
насмі́литись (насмілитись).
насміха́тися (насміватися) *з* кого-чого (над ким-чим, *а* кому-чому).
насмія́тися *з* кого-чого (над ким-чим, *а* кому-чому).
насна́жувати (*р* наладо́вувати). [(справди).
(наспра́вді *р*) спра́вді
(наста́влення *п р*) на́стрій, ста́влення, упере́дження.
настановля́ти ким-чим або за кого-що.
на́стіж, на́встіж і на́встяж відчинити(отворити)двері, вікно. [*р* о́бру́с, *р* у́бру́с.
насті́льник (настілник) 44,
(настоящий *рс*) правди́вий.
на́стрій похоро́нний (гробовий). [Насту́ня.
На́стя, На́стечка (Настка),
нато́місць *р*, *ч* за́місць того.
натра́*п*ити (натра*ф*ити).
натя́гнений, *р* натя́гнутий
нау́ка про (о) що; науко́вий;
(нау́чане) навча́ння.
нафтали́н (нафталіна), з -ну ч. р. [чого).
нахвали́тися ким-чим (кого-
(нахо́дити *р*) знахо́дити;
(найти *р*) знайти́; нахо́дити на кого і кого.
начина́ти, *ч* почина́ти.
наявний і прису́тній.
наявність і прису́тність.
не читав книжк*и* (книжк*у*)
(небеса *а*) не́бо. [227.
невда́тний (невдачний) 231.
невиче́рпний — чого ви́черпати не можна 134. [27.
неві́дмі́нний, *р* неодмінний
неві́льний (*а* невольний) 26.
(невіста *а*) жі́нка.
невласти́вий кому-чому.
невмі́лий (невміючий).
(невмісний) недоре́чний, недола́дний. [228.
невсипу́ще (-що) *прсл* 203.
невто́мний (невтомимий).
невтра́льний (ней-) 279.
нега́йно, за́раз (сейчас).
негі́дний кого-чого.
(него) до нього́, до його́, до не́ї (ньої).
(негодовання) обу́рення.
(негодувати) обу́рюватися на кого, проти кого за що, з чого. [еться.
негліже́ н. р., не відміню-
неда́вній (недавний) 128.
неді́лешній (-ний) 128.
(неді́ля) ти́ждень.
(недові́рчивий) недові́рливий. [чого.
надале́ко, недале́чко кого-
неді́йшлий ро́зумом.
(неді́лимий) неподі́льний.
недола́дний (-ній) 128.
недолі́тній (-ний) 128.
(недописа́ти) не спра́вдити наді́й. [ний).
недоста́тній (недостаточ-
недося́жний (-ній) 128.
неду́га ж. р., неду́жний 231.
нежда́ний (-ній) 128.

Що в дужках (), того не вживайте!

не́жить, -ті ж. р. і не́жит, -ту ч. р.
незаба́ром, *р* ско́ро, шви́дко.
незабу́тній (-ний) 128.
(независимий) незале́жний, ві́льний.
(независимість) незале́жність.
незадові́льний (незадовольняючий).
незадово́лений з кого-чого або ким-чим.
незале́жно від чого.
незаміжня́ 128— без мужа; незамо́жний — бідний.
незамі́тний (неза́мітний).
незвича́йний див. надзвичайний.
незви́чний на що.
незе́мний, надзе́мний (*п.* неземський).
незла́мний і незл*о́*мний.
нелі́тній (нелітний) 128.
нема́, нема́в—*прсл*; не мав — *дієслово* 226.
немилосе́*д*ний і -се́р*д*ий (-серний).
немину́че (-чо) *прсл* 228.
(неможе) не мо́жна.
нена́видіти (ненави́дити) кого що (чого) 226.
нена́ви́сний (-стн-) 58; нена́висть.
ненаді́йний — кому не можна довіряти: він людина ненадійна; (ненадійний) несподі́ваний, на́глий; (ненадійно) несподі́вано, на́гло.
(ненару́шність *р*) непору́шність.
необа́чний (-ній) 128.
необхі́дний *р*, *ч* потрі́бний.
(неомильний) непоми́льний.
(неохітно) неохо́че, нера́до.
неперебо́рний (непереборі́стий).
(непередвиджений) непередба́чений.
непереможний (-ній) 128.
(непідходя́щий) невідпові́дний.
неподі́льний (неділимий).
(непремінно) ко́нче, доко́нче, коне́чне, доконе́чне.
(неприли́чний) непристо́йний.
неприви́чний, *ч* незвичний, незви́клий.
неприро́дний (-ній) 128.
неприто́мний (безтямний).
неприя́вний і непрису́тній.
непром*о*ка́льний (-м*а*каль-).
(непроходи́мий) непрохі́дний.
нера́дісний, безра́дісний (*р* безвідра́дний).
нерво́вий (нервний).
несвідо́мий чого (несві́домий в чім).
не́сений (несяний).
несподі́ваний (нечайний).
неспра́вжній (-ний) 128.
неспромо́жний (-ній) 128.
несте́рпний і нестерпу́чий.
нестерпу́че (-чо) *прсл* 228.
не́сти, -ся по́лем (по полю); несу́ (не́су).
(несуразний) нескла́дний, безглу́здий, недола́дний.
несьогосві́тній (-ний) 128.
нетерпля́че (-чо) 228.
нетуте́шній (-ний) 128.
нетяму́чий і -щий чого.
(нехарний) неоха́йний, брудни́й.
не́хтувати ким-чим і кого-що 226.
(нецьки *п*) но́чви.
(нечайно) несподі́вано, на́гло, раптово.

нечиткий — важкий до читання, нечіткий—неясний.
нещодавній (-ний) 128.
нижній (нижний) 128.
нижчий 156, нижче 228, нижчати 157.
низенький (низонький) 6.
(Никола *а*) Микола, *р* Миколай.
нині *а р, ч* тепер, сьогодні; нынѣ — тепер, а не сьогодні.
нинішній (-шний) 128—це теперішній; нынѣшнїй — теперішній.
(нинька, ниньки) сьогодні.
(нич) нічого. [*р* старець.
(нищий *а*) прошак, торбій, нищівний (нищачий); нищівний удар.
ні до кого (до нікого), ні за ким, ні на що 234. 244, ні за що (за ніщо).
ніби (здогадно, будьто, у роді, у виді).
ніготь (ноготь,) нігтя 23.
ніде — це „нема де": ніде сісти; н і д е — це „всюди": ніде нема правди.
Ніжен (Ніжин), з Ніжена, ніженський; *а* Ніжень.
ніздря, з ніздрі, мн. ніздрі (ніздря), ніздрів.
нікель, з нїклю, *р* з нікелю; ніклевий, ніклювати.
(нікий *а*) якийсь.
нікотин (нікотина).
(нім *п*) поки.
(нїскільки) ніяк, ані трохи.
(ніт *а*) ні, нема.
ніхто, ніщо, ні до кого (до нікого), ні до чого (до нічого), ні на кого (на нікого), ні на що (наніщо), ні з ким (з ніким), ні перед ким (перед ніким) 187.
(ніц *п*) нічого. [234. 244.
ніч, ночі, цією ніччю; *прсл* вночі (в ніч, ніччю).
нічліг і ночліг, з лігу.
нічогісінько — зовсім нічого (*р* нічогісько).
нічого (нічо, ніц, ніщо).
ніякий, ні до якого або до ніякого чи до жадного 234.
(но, але) але 256. [244.
Нобель, Нобеля (Нобля).
новий (новий), нова.
новина (новість), *р* новина — новий випадок; новість —новизна: новість справи.
новітній (новітний) 128.
Новомосковське (*рс* -ськ), з -ого (-а) 144.
Новочеркаське (*рс* -ськ), з -ого (-а) 144.
ногавиці, з ногавиць 29.
(ноготь) ніготь, нігтя 23.
ножиці (ножниці), ножиць
Ной (Ное), з Ноя. [123.
номер *р, ч* нумер.
нонпареля (нонпарель).
нормувати (-мирув-) 285.
(носився) вбирався гарно.
нота (нута), мн. ноти, нотний.
нотар, -ря 68[1], *р* нотаріюс.
нотатник, записник, *р* нотес. [123.
ночви (ноцьки *п*), з ночов
ночліг, *р* нічліг, з -лігу.
ношений (ношаний) 201.
нудити ким-чим.
нужда, *а р* нужда.

нуль (нуля), з нуля́ ч. р.
ну́мер, *р* но́мер, нумеру-
(нуряти) порина́ти. [ва́ти.
(нута) но́та, но́тний.

(нутро́ *р*) сере́дина.
(ню, ю) її 186; з не́ї (ньої).
Нью-Йорк, нью-йо́ркський
Ньютон, з Ньютона. [288.

О

о третій годині або *ч* в три години; *о* пів на третю, пів до третьої, пів третьої, пів по другій; *(о) про* при дієсловах: говорити, писати і т. ін.; зме́ншити, збільшити *на* (о)
оа́за (оаз) ж. р. [сто.
об (о) зе́млю вда́рити.
(оба) оби́два (обидва́), (обі) оби́дві, обо́х, обо́м, обома́ (обидвох, обидвом, обидвома) 164. 165. [тува́ти.
(обанкротитись) збанкро-
(обаранок *п*) бу́блик.
обвинува́чувати кого *в* чім або *за* (о) що. [ювати.
(обезоружувати) обезбро́-
оберегти́ (обеpечи) 191.
обере́жний, бе́режний (осторожний). [що, на що.
оберну́тись ким, у що, за
(об'єм) о́бсяг; (об'ємистий *рс*) вели́кий, чима́лий.
(обида *а*) обра́за, кри́вда.
(обиджати *а*) кри́вдити, обража́ти.
оби́два (обидва́, оба́) для ч. р., часом і для н. р.; оби́дві (обі) ж. і н. р. 164.; обо́х (обоїх), обо́м (обоїм), обома́ 165; *р*: оби́двох, оби́двом, обидвома́.
(обидити, обиджати *а*) кри́в-
(обилля) доста́ток. [дити.
(оби́льний) ще́дрий.

(обичай *а*) зви́чай.
обі- (обо-) 250: обірва́ти.
(обі) оби́дві див. оба.
обібра́ти кого за кого.
(обідливий) обра́зливий, кри́вдний.
обі́дній (обі́дний) 128.
обізна́тися з чим.
обійма́ти, -маю; обійня́ти (обіймити) і обня́ти, обійму́ і обніму́, обійня́в (обіймив) і обня́в. [(вбіцяти) 13.
(обіща́ти *а*) обіця́ти, -ся
об'ї́зд (о́б'їзд); об'ї́здити—виїздити, об'їзди́ти—об'їжджати.
об'ї́хати конем (на коні).
(окружа́ти *р*, *ч* ото́чувати.
(облак *а*) хма́ра.
облама́ти і обломи́ти, обла́маний, обла́мувати і обло́млювати.
обле́сний (облесmний) 58.
обли́ччя (*р* лиця), з обли́ч і обли́ччів 114.
облягáти, облíг (обляг).
обма́на (обман) і ома́на.
обме́жений (ограничений).
обме́житися до чого; обме́жувати (ограничувати).
обмина́ти, омина́ти (*р* вимина́ти). [ти, ста́ти на.
(обнимати *п*) займа́ти, взя-
обніма́ти *р*, *ч* обійма́ти.
обо́в'язок див. рахувати.
(обожати) коха́ти.

обопі́льний, *р* взає́мний.
оборо́на (вборона) 13.
оборо́нець (речник). [чого).
обороня́ти кого-що (*р* кого-
обо́х (обоїх), обо́м (обоїм),
обома́ (обоїма) 165.
(обоятний *п*, обонятний *п*)
байду́жий, *р* байду́жний
до чого. [до чого.
(обоя́тність *п*) байду́жість
(обпукувати) обсту́кувати.
(обрабувати) ограбува́ти.
о́брій (обрі́й), з о́брію, на
о́брії.
обробля́ти (обрабляти).
обро́слий (заросший).
о́бру́с, у́бру́с, *ч* насті́льник;
вдавнину було ѹ҆брꙋсъ, *р*
обру́ч, з обруча́ ч. р. [ѻ҆брꙋсъ.
(образува́ння) осві́та, ви-
хова́ння. [нок.
(обсадити) зайня́ти буди́-
обсто́ювати (настоювати) за
(обува) обу́в'я, взуття́. [чим.
обу́рення (негодування).
обу́рюватися (негодувати)
на що (*р* чим), проти чого;
обу́рливий (*р* обурюючий).
обу́тий (вбу́тий) 13.
о́бхід — це омина́ння; (об-
хід *п*) свя́то, урочи́стість.
обхо́дити — це омина́ти;
(обходити *п*) святкува́ти.
о́бшир (обшар *п*) 30.
(обширний) вели́кий.
(об'ява *р*) опові́щення, ого-
ло́шення, опові́стка.
(овшім *п*) так, аякже, зви-
ча́йно. [і вівси́ 77.
ове́с, з вівса́ 27, мн. ві́вса
о́воч, з о́вочу ч. р. і плід,
плоду; овоче́вий 138.
О́вруч, о́вруцький 55.
(огень *а*) ого́нь, з огню́, *р*
во́гонь 39.
оги́дливий (огидли́вий).
огіро́к (о́гірок), з огірка́,
р гіро́к 23.
оглу́хнути (оглохнути).
о́гляд; (з огляду на) через,
щодо. [ким-чим).
огляда́тися *на* кого-що (*за*
огне́ви́й (огньовий) 138.
о́гник, *р* во́гник.
о́гнище (костер, костир),
огонь, бага́ття. [вісити)
оголо́шення вивісити (за-
ого́нь (*а* огень), з огню́,
р вого́нь 39.
(огород *а*) горо́д; (огород
п) садо́к; (огородчик) го-
рі́дчик.
ботанічний сад (огород).
(ограни́чений) обме́жений.
(ограничувати) обме́жувати.
од, *ч* від 243; *від* пишемо
і по приголосних: при-
йшов від нього.
(одвіт) ві́дповідь. [повіда́ти.
(одвітувати, одвічати) від-
оде́жа (о́дежа) і о́діж ж. р.,
з оде́жі.
оде́ржати (одержа́ти, *р* о-
три́мати *п*, получити *а*).
Оде́са (Одесса, Одес), о-
де́ський.
оди́н (оден) 161; одне́, *р*
одно́; один о́дно́го (дру-
гого); одна одну (другу);
один по о́дному (другому);
сам (один) вдома; (один
і той) той са́мий; купили

Що в дужках (), того не вживайте!

321 стіл (столі́в). [161.
одина́дцять (одинайцять)
одина́к, одина́чка, *р* една́к, една́чка.
оді- *р*, *ч* віді- 27. 250.
одійти́ від кого-чого.
(одіння *р*) о́дяг, о́діж, оде́жа, вбрання́.
(одітий) одя́гнений.
одмо́витися *р*, *ч* зректи́ся; проказа́ти (відмовити) моли́тву.
одна́, одніє́ї, *р* одно́ї, одніє́ю, *р* одно́ю, одній; сама́ (одна) була́ вдо́ма; купили 321 козу (кіз).
одна́к і одна́че; *р* одна́ко— все одно́, одна́ково.
одне́, *р* одно́.
о́дність, *р* є́дність.
однолі́тній (-ний) 128.
односта́йно (-не) 228.
односторо́нній (-ний) 128.
одностр́ій, з -стро́ю *р*, *ч* фо́рма.
однотомо́вий і одното́мний.
(одобрення) ухва́ла, похва́ла́. [хвали́ти.
(одобряти) ухвали́ти, по-
одружи́тися *з* ким (*на* кому).
о́дуд (удод, удуд). [рі́ти.
одурі́ти (вдуріти) 13, зду-
(одушевлення) за́хват.
одча́й (відча́й) 27.
одчайду́х (очайдух) 27.
одчайду́шний (очайдуш-ний) 27. [тий) 201.
одя́гнений (одітий, одягну-
оже́нений (оженяний) 201.
ожени́ти (вженити) кого *з* ким (*на* кому *рс*), оже-ни́тися (вженитися) *з* ким (*на* кому *рс*) 13.
оженіння (женячка *п*).
(ожерелля) нами́сто.
(ожидати *а*) чека́ти, жда́ти кого-чого (на кого-що).
(озаряти *а*) осяя́ти.
о́зеро, мн. озе́ра (о́зера), озі́р і озе́р 112.
Озі́вське море 144.
Озю́м, з Озю́му (Ізюм *рс*), озю́мський 295а.
(о́зьму) візьму́ 27. 11.
ой, ой-ой (йой).
(оказове *п*) зразко́ве число́.
(оказувати, -ся) виявля́ти, -ся, пока́зувати, -ся, бу́ти.
(окінчення) закі́нчення.
о́ко, мн. о́чі 111, оче́й (віч) 112, очи́ма 116; впада́є (кидається) мені в око; спускати з ока; у вічі; би́стре(зорке) око, гостро-зо́ре; мати на оці; ви́брати очі — осліпити; закри́ти, заплющити (затворити) очі; розкри́ти, розплю-щити (отворити) очі; (вп'я-лити очі) ви́тріщити, ви́-лупити, ви́рячити очі.
(около *а*) ко́ло.
(оконечно) ко́нче; (оконеч-ний) кінцеви́й.
окоре́нок, *р* окорі́нок 23.
окрі́м, *ч* крім (*а* кромі).
окру́га (округ) ж. р.
(окружати *а*) ото́чувати, *р* обкружа́ти. [дер) 272.
Олекса́ндер (*а* Алексан-
о́ливо (олово). [ця́ 23.
оліве́ць (оливець), з олів-
олі́й, з олі́ю ч. р. і олія, з олії ж. р.

ома́на і обма́на (обман *рс*).
(омаста) жир, са́ло.
омина́ти, обмина́ти (*р*357 вими-
минати).
(она, оно, они *а*) вона́, во-
но́, вони́ 243.
(оноді, оногди) позавчо́ра.
(оноді́шний) позавчора́ш-
ону́к, *ч* уну́к. [ній.
Опана́с, *р а* Афана́сій(Ата-
на́зій) 265. [чим).
опанува́ти кого-що (ким-
(опатрунок *п*) пе́рша по́міч,
поряту́нок.
(опаясаний) ото́чений.
оперо́вий і о́перний.
опира́ти що на чім.
опира́тися кому, на що (на
чім), об (о) що.
о́пис, з о́пису ч. (ж.) р. 66.
о́пір, з о́пору.
опісля́ (опісля) чого. [пію.
о́піюм, -му 290, *ч* о́пій, о́-
о́плески (оплеск), з о́пле-
сків 122.
оповіда́ння (оповідання)
про (о) кого-що.
оповіда́ти про (о) кого-що;
опові́ж, опові́жмо, опові́ж-
те, *р* опові́дж, -джмо,
-джте. [ту́рки.
опра́ва (*рс* переплет), палі-
опу́ка, м'яч; перекида́тися
опу́кою, гуля́ти в м'ячá.
опусти́ти, опущу́ (опу́щу),
опу́стиш.
оп'я́ть (уп'ять) *р, ч* зно́ву
(знова́), знов. [65.
оре́л, з вірла́ і з орла́ 27.
орендáр, -ря́, мн. -рі́ 68[1].
(ореол) авреóля. [рок.
(ореченя *п*) постано́ва, ви-

орієнтува́тися (-тир-) 285.
о́рлій, *ч* орля́чий 129.
орке́стра (орхестра, банда),
р орке́стр; ба́нда—зграя,
шайка.
(орудка) спра́ва, діло, річ.
осау́ла і осау́л 288. 39.
осві́та (о́світа), осві́тній (о́-
світний), *р* осві́тний 128.
(освободи́ти *а*) звільни́ти.
освоїтись *р*, призвича́їтись,
звикнути; осво́їти що.
осі́бний, окре́мий (*р* спе-
ціяльний).
(особняк *п*) осо́ба, люди́на.
(осібняком) окре́мо.
О́сип (Оси́п), Йо́сип (*а*
Йосиф).
осі́лий (осі́длий).
осі́нній (осінний) 128. 142.
(осіняти хрестом *а*) благо-
словля́ти кого-що.
о́сінь, з о́сени 85; *прсл*
восени́ (*р* восені, осінню).
оска́ржувати кого *в* чім
(осми-) восьми-. [(о що).
(осмотрити *п*) пода́ти пер-
шу поміч, перев'яза́ти ра-
ну, огля́нути, порятува́ти.
осля́чий (ослиний).
основни́й, *р* осні́вний.
осо́ба, з осі́б 94.
особи́стий — це персональ-
ний; о с о б л и́ в и й — це
спеціяльний; особи́сто
(лично); особли́во (-ве).
(оспалий *п*) пові́льний, бай-
ду́жий, ліни́вий, тяжки́й.
остава́тися, оста́тися, оста-
ю́ся (оставати, остати).
оста́нній (-ний) і оста́тній
(-ний, послідній) 128.

(остановка) пере́станок, зу́пинка.
оста́нок, до оста́нку (*р* оста́ток); (без остачі *рс*) все чисто, геть усе.
оста́тись що і чим; оста́лась сирота і сиротою.
Осте́р, з Остра́ (Остьо́р *рс*).
остеріга́ти, -ріга́ю кого від чого, проти чого, *р* перед чим; остерегти́ (-гчи) 191, -режу́; остеріг, остерегла́, остерігши. [бе́режний.
(осторо́жний *рс*) обере́жний,
о́страх, страх (*а* боязнь).
(острий *а*) го́стрий 39.
(острити) гостри́ти 39.
о́стрів (острів, виспа, остро́в).
Остріг і Остро́г, острі́зький і остро́зький 26.
осягну́ти і осягти́ що.
ося́яти і ося́ти, ося́ю, ося́яв, ося́яла, ося́й.
(осьмеро) во́сьмеро 39.
(о́сьмий) во́сьмий 161. 39.
ота́ман, прозоди́р, *р* вождь (вожд) *а*.
(отворити) відкри́ти, відчини́ти; відкри́ти, розпоча́ти (отворити) збо́ри, засі́дання; розкри́ти, розплющити (отворити) очі; відчини́ти (отворити) шуфляду; кове́рти здійма́ють (отвирають); ра́на відкри́лась (отворилась).
оте́ць, з отця́ і з вітця́ 27.
о́тже і ото́ж 255.
оточи́ти (*а* окружити), *р* обкружи́ти.
отру́їти 13, отру́єний, отру́їння, отру́йливий, отру́та; отру́ювати; отру́тний і отру́йний; (втру-) 13. 128.
(отуха *п*) наді́я, відва́га.
отчи́зна (вітчина), ба́тьківщина. [ський 282.
офіце́р (офіцир), офіце́рофіці́йний і офіція́льний.
(офі́ра *р*) же́ртва.
(офірува́ти *р*) же́ртвувати.
(охота *рс*) вло́ви, ло́ви.
охо́че (охочо) 228, *р* ра́до; охо́чий гуляти (*р* до гуляння).
оце́й, оця́, оце́, оцьо́го, оціє́ї, оціє́ю 174.
о́цет (оцот, уксус).
(очайдух, очайдушний) одчайду́х, одчайду́шний 27.
(очеви́дець *рс*) самови́дець.
(очеви́дний *р*) пе́вний, види́мий.
(очевидно *р*) звича́йно, види́мо, види́ма річ.
очеви́дячки — це явно, на оча́х: очеви́дячки бреше; (очевидячки) ма́бу́ть, пе́вне. [не.
очеви́дьки (очевидно), пе́в-
(очеркнути) описа́ти.
(очитаний *р*) начи́таний.
о́чі див. око.
очі́кувати кого-що і кого-чого (на кого-що).
(очки́ *рс*) окуля́ри. [*р*).
о́чко, з о́чка, мн. о́чки (о́чка
(ошеломляти *рс*, *п*) приголо́мшити, оглуша́ти.
(ошибка, блуд) по́милка.
(ошукання *р*) обма́на.
(ошу́кувати *р*) обма́нювати, дури́ти, обду́рювати.

П

паву́к, павути́ння, павути́на (паук) 39.
паґа́ний *р*, *ч* поґа́ний.
па́дати, па́даю, па́даєш, па́дає (паде́); дощ, сніг іде́ (паде).
(падолист) листопа́д, -да.
(пайщик *рс*) пайови́к.
пакт — це умова, договір; пункт — це частина умови.
паламар, -ря, мн. -рі 68[1].
палахкоті́ти, -кочу́, -ти́ш (-кочеш), -ти́ть (-коче), -тя́ть (-кочуть). [шарітися.
(паленіти) червоніти, за-
па́ливо (палево) 104.
пали́ти в печі (пал. піч).
Палі́єв, з Палі́єва (Палі́їва) 21. 295а. плет).
палі́ту́рки, опра́ва (*рс* пере-
палі́ту́рник (переплетчик).
палі́ту́рня (переплетня).
паліяти́в (паліятива) ч. р.
палки́й, -ка́, -кѐ.
паляни́ця (паланиця).
пальто́, з пальта́, мн. па́льта 294.
пам'ята́ти кого-що, про (о) кого-що, за кого-що (на кого-що).
па́не До́кторе, Профе́соре (пане Доктор, Професор).
па́нна, з панні́в (панен *п*) 96; молода́ (панна молода *п*). [-нії, -нією.
па́ні не відм., або: па́нія,
панівни́й, *р* пану́ючий.
панува́ти (царити).
панчо́ха, з панчі́х 94.
папі́р, з папе́ру 286; кусо́к (свисток *п*) папе́ру.
папіро́са (папірос) ж. р.
папу́га (*а* папуг і папугай) ж. р., з папу́г.
па́ра — це два, а не кілька *п*; (пара слів) дві сло́ві; па́ра (пару) осіб стало; па́ра – дух (*рс* пар).
пара́да (парад) ж. р.
парале́ля, з -ле́лі ж. р.
паралізува́ти (-ліжу-), спаралізо́ваний (-ліжо-) 285.
пара́лі́ч, з -чу (паралі́ж).
парасо́ль, з -ля ч. р. і парасо́ль, з -лі ж. р.
парафі́на (парафін).
Пари́ж 274 (Па́риж), з Пари́жу, пари́зький 55.
парка́н і барка́н.
парламента́р, -ря́ 68[1] — діяч парламе́нту; парламенте́р 282 — військовий посол.
паро́ля ж. р. і паро́ль ч. р.
партне́р, з -не́ра 282. [13.
па́рубок (паробок, парі́бок)
пасажи́р (пасажер) 282.
па́ска (*а* пасха). [263.
па́сквіль, з -ля (пашквіль)
пасль́н, з пасльо́ну 16.
па́смо (пасмо́), мн. па́сма, з па́сом і з па́сем.
па́сти, пасу́; пасти задніх.
пасту́х (від) череди́, черед-
пасува́ти до чого. [ни́к.
патети́чний (-тичеський).
патрія́рх (*а* патріярха) 282.
патру́ля ж. р. і патру́ль ч. р.
(паук) паву́к, павути́ння 39.
па́хнути (пахніти).

Що в дужках (), того не вживайте!

(паче, *р* тим паче *а*) на́д-
то, тим бі́льше.
пачка́р, -ря́, мн. -рі́ 68[1].
пе́вне, ма́бу́ть (відай).
па́шпорт (паспо́рт) 263.
пе́вний, пе́вен 131. 132 ко-
го-чого (*р* в чім); де́який
(*р* певний); *прсл* пе́вн*е*=
мабуть, пе́вн*о* = так; пев-
не (*р* правдоподібно, *рс*
по всій віроятності).
Пега́*с* (Пеґа*з*) 265.
педаго́г (педа́гог).
педа́ля (педаль), з -лі ж. р.
пе́кар, з -ря, мн. -рі 68[1].
пеке́льний (пекольний) 6.7.
пекти́ (печи) 191, печу́ (пе-
ку) 193, печу́ть (пекуть).
Пелопоне́с (Пелопонез), з
-су 265.
пе́нзель, з пе́нзля 65.
пенсіоне́р (пенсіонар) 282.
пе́рвісний (первіс*т*ний) 58.
перворі́день, з -рідня 23.
(перший *п*) пе́рший 161.
перга́мен, пергамено́вий.
перебира́ти 210.
пере́біг, хід справи.
перебі́гти (перебігчи) 191.
перебу́ти, -була́, -були́,
-бу́де. [за що, на що.
переверну́тись ким, в що,
пере́вертень (переве́р-
тень), пере́вертня.
переве́сти — це змарну-
вати, знищити, втратити;
(перевести) прове́сти у-
хвалу на зборах; ви́брати
(перевести вибори); об'єд-
на́ти (перевести об'єднан-
ня); поліція арештувала
(перевела арешти); пере-
писати (перевести пере-
пис); уряди́ти збірку (пе-
ревести збірку); легке ви-
конати (до переведення).
переви́щувати (-сшувати).
перегляда́ти (-глідати) 14.
перегово́ри, перемо́ви.
перед (перід) 25; проти
середи́ (перед середою),
р під се́реду; пе́ред (рей
п) ве́сти.
(передвидіти) передбача́ти.
передава́ти ким, через кого.
(передвчера) позавчо́ра 31.
переді мною (передімною)
р, ч передо мно́ю. [ний.
передвоє́нний, *р* довоє́н-
переде́рти, -деру́, -дере́ш
(-дру, -дреш).
(передістатися) діста́тися.
пере́дній (передний) 128.
передо мно́ю, *р* переді
мно́ю (передімною), *прсл*
передовсі́м (передівсім).
передобі́дній (-ний) 128.
передовсі́м і передусі́м,
насампере́д (*р* перш над
усе, перше всього). [ник).
пере*д*пла́тник (переплат-
передра́жнювати (-дразн-).
передреволюці́йний, *р* до-.
передусі́м і передовсім.
(передучора, оноді) позав-
чо́ра 31. [ше.
(передше) попе́реду, пе́р-
передяга́тися, *р* переодя-
га́тися. [тися.
(перезябитися) перестуди́-
(переїхатись) пере́їхати
вулицею.
перейня́ти (переймити, *р*
переняти), перейму́; (пе-

рейняти) взяти провід, головувáти; перейнялá, -лú.
(перейтися) пройтúся.
переказáти кому ким, *р* через кого; пер. про кого, *р* за кого.
перекúнутись – обернýтись ким, в що, за що, на що.
перекла́дач (перекладчик).
перекладáти рідною мовою (на, в рідній мові).
переклáдницький (*рс* перекладчеський).
переконáти, -ся, перекóнувати, -ся в (о) чім і чого.
перекóнливий, *р* перекóнуючий; *прсл* перекóнливо, *р* перекóнуюче (-чо) 228. [нути).
перекрéслити (перечерк-
перел*а*мáти, перелáмувати. перелáманий.
перелетíти, лечý (-лéчу), -летúш (-лéтиш), -летя́ть.
перелякáвся (перелякся, злякся, напудився).
перем*а*гáти (перем*о*гати) 209, перемогтú (*а* побідити, *п* віднести побіду), переміг 200.
перемúр'я *р*, *ч* замúрення; (заключити перемир'я) замирúтися, зробúти, вчинúти замúрення.
Перемúшль, перемúський.
перемнóжити, поділúти на (чéрез *п*) три. [209.
перем*о*вля́ти (м*а*вляти)
перемóга (*а* побіда).
перемогтú (*а* побідити, *п* віднести побіду).[перейти.
(перенестися) переї́хати;
(переняти *р*) перейня́ти,
(перепалка *рс*) сýтичка.
(перепало) впáло, відпáло. внéсення; дощі перепадáють. [пілка.
пéрепел (перепéл) і пере-
(перепинити) спинúти.
пéрепис ч. (ж.) р., з -су 66.
(переплатник) пере*д*плáтник. [тýрки.
(переплет *рс*) опрáва, палі-
(переплетати) оправля́ти.
(переплетня) палітýрня.
(переплетчик) палітýрник.
перепр*о*шáти (-пр*а*шати).
(перерізати *р*) вúрізати всіх.
перер*о*бля́ти (-р*а*бляти).
(пересада *п*) перебíльшення. [чого.
пересвíдчуватися в чому і
пересилáти ким-чим, *р* через кого; пересилати поштою (по пошті).
перéсип, з -сипу ч. р. і п е р é с п а, з -спи ж. р.
пересідáти (-сядати) 13, пересядь; пересíсти, -ся́ду; пересíсти (пересістися) на віз.
перéсідка (пересядка) 14.
(пересічний *п*) серéдній.
перéстанок (остановка), зýпинка.
перестáти робúти що, занехáти що (*п* заперестати чого).
перестерігáти, -гáю, перестерегтú, -стеріг, -реглá, -реглú, перестерíгши кого від чого і проти чого, *р* перед чим.

(перестрашитися) настрáшитися. [тися.
(перехвалюватися) хвалиперехрéсний (-сній) 128.
(перечеркнути) перекрéслити.
перéчити в чім або чого.
перéчитися про (о) когощо. [ти) 209.
перешкоджáти (-шкаджаперúна — подýшка; пірúна і пір'їна — одне перó.
перíод (періóд, періóда) ч. р. 276. [калéвий 138
перкáль, з -лю ч. р., перперлúна (*р* жемчýжина).
пéрло, мн. пéрли і пéрла, пéрел і пéрлів.
перó, з перá, мн. пéра, пер; дві-три-чотири перí (пера), двое пер.
перс, пéрси (Перз, Перзи), Пéрсія (Перзія) 265.
пéрса і пéрси, з перс.
персонáл (перзóналь) 265.
персоніфікація (перзо-) 265.
пéрстень, з пéрсня і *р* пéрстінь, з пéрстеня 22. 58.
пéрський (персидський) 55.
(перун) грім.
(перш за все, перш над усе *р*) насамперéд, передовсім.
пéрший (*п* первший) 161.
першорядний 40.
пéсій, *ч* пéсячий 129.
пестлúвий 60; пéстúти, пéщу, пéстиш.
(пестрий) рябúй, сорокáтий, перíстий.
петлюрівець (-рíвець, -ровець), з -вця 23.

Петрíв, з Петрóва (Петріва) 295а. 276.
(пеха маю *п*) мені не ведéться, не щастúть.
(печатати) друкувáти. [144.
Печéрське (Печерськ *рс*)
пéчиво (печево) 104.
пивовáр, -ра, мн. -ри 68[2].
Пилúп (*а* Филип) 274.
пúльний (бачний).
пúльність (бачність), увáга, обережність.
пильнувáти кого-чого. [144.
Пúнське (Пинськ *рс*), -кого
(пинявий) повíльний, забарнúй, марýдний, млявúй.
(пир *а*) бéсіда, бéнкéт, ýчта, гуляння. [ко *п*).
пиріжéчок, кóржик (тісточ(пироги) варéники; пирогú печуть, варéники вáрять.
пúсар, -ря, мн. -рі 68[1].
писарíвна, з -рíвен 96.
писáння (пúсання), писати рідною мовою (на, в рідній мові); писати про (о) кого-що; писати по-українському; писати на адресу (по адресі); писати з великої букви (*р* великою буквою); пишý (пúшу).
письмéнство (-ствó).
(письмо) лист, див. лист; п и с ь м ó — писáння: чітке письмо (почерк); власнорýчний лист (*п* відручне письмо).
питáння (пúтання) про (о) кого-що; здіймати питáння; стáвити питáння рýба.
питáти, -ся про (о) кого-

що, *за* кого-що (за кимчим); питати і питатися кого, в кого.
пити на здоров'я або за здоров'я.
пиха, чванливість (бута *п*)
питимий і питомий; питома (удільна *рс*) вага.
(пі-) по- приставка: побратися (пі-), погнатися (пі-), порвати (пі-) і т. ін.
пів — пишемо разом із словом 171: півроку.
південний (-ній) 128 і полудневий.
півні співають (піють).
північний (північній) 128.
півострів (-ров), з -рова 171.
півтора з ч. і н р., півторй з ж. р. 160: півтора дня, півтори (півтора) години.
(пігнати) по*г*натися за ким.
(під) за редакцією кого; (під керівництвом) за проводом кого; (під) за головуванням; *р* під середу, *ч* проти середи.
підбивати підсумки.
підвода, з підвід 94.
підворітній (-ний) 128.
підворіття 25.
підготівний (підготовчий *р*).
(підготовка *рс*) готування.
піддаватися (улягати) впливові.
підзамчя 33.
(підзорний) недовірливий, підозрілий; *прсл* підозріло (підзорливо).
піді-, підо- 250.
підіймати, *р* піднімати 225; (підніматись роботи *п*) братись за роботу; піднялась, піднялись.
(підйом) піднесення, бадьорість.
підлесливий (*п* підхлібний).
(підложе *п)* ґрунт.
підметок (золя), мн. підметки, підметків.
(піднос *рс р*) таця, таца.
підносити (підносити).
підо впливом (під упливом), підо мною 250. 245.
підождати кого (на кого).
підозра, узяти під підозру.
підозрівати кого *в* (о) чім.
підозрілий (підзорливий).
(підоймати) підіймати.
підошва, з підошов 96.
підпис ч. (ж.) р., з -су 66.
підплисти і підпливти.
підповня, з підповень 96.
(підпомагати кого) допомагати кому.
(підпригувати) підстрибувати, підскакувати.
підприємство, заповзяття, справа.
(підрати, підру) подерти, подеру.
підробляти (підрабляти).
підручник (*рс* учебник) з (по) історії.
підслухувати що, прислухатися до чого (надслухувати чого *п*).
підстава, мати що за підставу.
підсудний (підсудній) 128.
підсумки підбивати.
підтоптати (підоптати).
підупалий (підупавший).
(підхлібний *п*) підлесливий, лестивий.

Що в дужках (), того не вживайте!

(підходячий) відповідний, придатний; (підх. случай) нагода.

підходити, не підходь (підходи).

(підходящий) відповідний.

(під час Нерона) за Нерона.

(підчеркнути) підкреслити.

(підчинений) підлеглий.

(підчинятися) підлягати, упокорятися, слухатися.

підшукувати кого-чого і кого-що.

пієтет (пієтет) 284.

(пізіскакувати) позскакувати.

пізнати, пізнаєш, пізнає (пізнаш, пізнасть); пізнати з чого (по чому); пізнання (пізнання).

пізній (пізний) 58. 128; пізно, пізніше 231.

(піймити) зрозуміти.

(пілкнути *п*) ковтнути, проковтнути.

(пільний) польовий.

пімста, *ч* помста 26.

пімститися, *ч* помститися 26.

пірвати (*р* порвати) — це подерти; (пірвати) схватити, схопити, взяти.

Пірровва (Пиргова) перемога (побіда).

пісенька (пісонька) 6.

після — це *по* в розумінні часовім: після Великодня = по Великодні, після конфіскати = по конфіскаті; (після умови) за умовою; (пристроєна після моди) вбрана за модою; (після моєї думки) на мою думку; (після закінчення) закінчивши, (після повернення) повернувши; статистика осель (після осель).

пісний (пістний) 58.

пісня, з пісень 96; співати пісень (*р* пісні)

пістолет, -лета, мн. -лети, -тів, і пістоль, з пістоля.

піти (пійти), піду (піду), підеш; піти полем (по полю); піти по воду (*р* за водою), по рибу (на рибу); піти за ділом (по ділу); піти, поїхати тихше (*п* звільнити бігу); піду босий, *р* босим.

піхви, з піхов 96.

піч ж. р. (пец ч. р. *п*), з печі; розпалити, запалити в печі (розп. піч).

(пічну, пічнеш) почну, почнеш.

пішки (*рс* пішком).

(піяли) співали півні.

піяніно, -на, -ну, -ном 294.

плавати і пливати, плисти, *р* пливти.

плакати за ким, *р* по кому (над ким); пл. з горя (*р* від горя); плакатися на кого.

план, за планом (по плану, після плану); план будувати (*р* план будування).

плаский (*рс* плоский).

Платон (Плятон) 259.

плач, з плачу, плачем; (вибухнути плачем *р*) залитися слізьми, зайтися плачем.

плачка, -ки (плакальниця).

племінний (племенний).

племінник (*р* племенник, *а* братанич, *а* братанок).

племінниця (*р* племенниця, *а* братанка).
плем'я, з плем'я і з племени, тому плем'ю і племені, тим плем'ям і племенем, мн. племена, племен; і племено, з племена.
пленум ч. (н.) р., з -му 290.
плетиво (плетево) 104.
плече, мн. плечі 111, плечей і пліч 112, плечима.
плисти, *р* пливти; плив, плила, *р* пливла; плисти річкою (по річці). [плит.
плита (плита), з плити, мн.
плід, плоду і одного—плода, мн. плоди (плоди), плодів (плодів).
(плоский *рс*) рівний, плескатий, плискийй, пласкийй.
плугатар і плугатир, -ря
Плутарх (Плютарх). [68[1].
плюс ч. (н. *п*) р., з плюса, мн. плюси 289, той плюс.
(плясати) танцювати.
(Плятон) Платон 259.
(пляцок) корж, з коржа.
пляшка (фляшка).
по горах (по горам) 247; йти, ходити, бігати, їхати і т ін. вулицею (по вулиці); написати на адресу (по адресі); розміром (по розміру) відповідний; йти по рибу, по оріхи, по ягоди (на рибу, на оріхи, на ягоди), по воду (*р* за водою); говорити телефоном (по телефону); посилати поштою (по пошті); питати з (по) історії; праця з (по) історії поділ за змістом (*а* по змісту), за відомостями (по відомостях); вбрана за модою (вистроєна після моди); за програмою (після програми, по програмі); за порядком (*а* по порядку); по нашому, по-українському 248; щосереди (по середах), щосвята (по святах); приїхав у (по) справах; професор на (по) катедрі; праця впорядкування (по порядкуванню) школи; з тієї причини (по тій причині); по скінченні праці (по скінченій праці); (по виконанні) виконавши, (по укінченню) закінчивши; йти за ділом (по ділу).
по- (пі-) приставка: побратися (пі-), погнатися (пі-) і т. ін.
побавитися (розриватися *п*) чим або в що.
побережжя (-ріжжя) 25. 33.
побиватися за ким, чим.
побігти (побічи) 191 по воду (*р* за водою); за ділом (по ділу).
(побіда *а*) перемога.
(побідити *а*, віднести побіду *п*) перемогти.
побілілий (побілівший).
побіч кого-чого і побіч з ким-чим. [кому-чому).
поблагословити кого-що (*а*
поблискування (полиск-).
поблискувати (полиск-).
побожний (-ній) 128.

побо́рений (побоpотий) 201.
пОбра́тися (пібратися).
(побритися) ви́голитися.
по́бУт (*а* побИт).
пова́жа́ний — дієприкметник, пова́жний - прикметник: пова́жа́ний пане, пова́жна справа. [чим.
по́вен і по́вний чого 132, *р*
поверну́ти — це вернути кому що; поверну́тися — це прийти назад: повернув гроші й повернувся (повернув) назад. [-ся.
(повергти, -ся *а*) ки́нути,
по́верх (пове́рх), з по́верху (поверха), на по́версі.
(повздержати) зде́ржати.
повздо́вжній, подо́вжній, поздовжній 128.
(повзяти децизію *п*) постанови́ти, ви́рішити; (повзяти ухвалу *п*) ухвали́ти.
(повиж) ви́ще, пови́ще.
пови́нен (винен *п*) зроби́ти 132; ви́нен мені гроші.
(повинува́тися *а*) кори́тися кому, слу́хати кого.
(пови́щий) вище по́даний.
(повИ-) повіта́тися 27а.
по́від, мн. поводи́ і повода́ 77[4], з поводі́в.
повідо́мити, повідо́м (повідоми), повідо́ммо і повідомі́м, повідо́мте
пові́льний і забарни́й.
по́вінь, з по́вені, по́вінню.
повірити на слові.
пові́сти, пові́м, -си́, -вість; повіж, пові́жте, *р* пові́дж, пові́джте.
повістя́р, -ра́, мн. -рі́ 68[3].
пові́та́тися (повИтатися) 27а. [плавство).
повітроліта́ння (воздухоплавство).
пові́тря (*а* воздух).
повмира́ти з чого.
по́вний, по́вен чого, *р* чим.
повнолі́тній (-ний) 128.
пово́дження—це поведі́нка; у́спіх (поводження); пово́дитись (пободи́тись).
поводи́р і повода́р, -ря́, мн. -рі́ 68[1].
пово́лі (поволи).
повста́ння (по́встання).
повста́нський (*рс* повстанческий).
(поВстида́тися) постида́тися, посороми́тися.
повсю́дний (-ній) 128.
повтОря́ти (повтАряти) 209.
повча́льний (повчаючий).
повча́юче (-чо) 228.
пОга́ний, *р* пАганий 29; пога́ний на що.
погАня́ти (погОня́ти) 209.
(погасити *р*) потуши́ти, пога́слий (потухший).
поги́бель і поги́біль, з -белі, поги́беллю і поги́біллю 22.
(погибший *а*) заги́нулий, що заги́нув.
поглИби́ти (поглУбити).
поглузува́ти, поглуми́тися з кого-чого (над кимчим). [ким.
пОгнатися (пігнатися) за
поговори́ти про (о) когощо.
пого́да, годи́на (*р* верем'я).
погоди́тися на чому.
поголи́тися (побритися *рс*).

поголо́вно (поголівно), усі до о́дного.
поголо́ска про (о) кого-що.
пого́ня; ганя́ючись (в погоні *р)* за.
пого́рджувати ким-чим.
погостри́ти (поострити) 39.
(погреб *п*) по́хорон.
(под*а*бати) под*о*ба́ти на кого-що. [твердження.
подава́ти (вносити) на за-
(подавляючий) переважа́ючий. [лік (по́дальше).
(подалеки) по́даль, відда-
пода́ти, подаси́ (подаш), подасте́ (-сьте).
подба́ти про (о) кого-що.
подві́йний (-ній, *а* двоякий). [(-дру, -дреш).
поде́рти, -деру́, -дере́ш
(подається) подаємо до ві-
дома. [віться.
(подиви) подиви́сь, поди-
(подивляти кого-що *п*) дивува́тися чому, з чого.
поді́бний до (на *р)* кого-чого; поді́бність (східство *рс)*.
поділи́ти на (через *п*) три.
подніпря́нський, наддні-(*р* придні-).
под*о*ба́ти (под*а*бати) на кого-що; личить, подоба́є (ялося). [поздо́вжній 128.
подо́вжній, повздо́вжній,
(по*д*оптати) по*т*оптáти.
подорі́жжя 25.
по́дорож (-ріж *р)* 25, з -жі.
подоро́жній (ний) 128.
подоро́жчати на (о *п*) сто.
подражни́ти (подразнити).
подра́ти, подеру́, подере́ш, поде́р (*р* подрав).
(подрібний) докла́дний.
подро́биці, *р* деталі.
подружи́тися з ким.
подру́жній (-ний) 128.
(подув) подме́.
поду́мати про (о) кого-що, *р* за кого-що.
(поду*с*ити) поду*ш*ити.
поду́ти, подму́, -дмеш, -дме, -дму́ть (подую, -єш, -є, -ють), поду́в, поду́ла.
поду́шка (по́душка), мн. поду́шки́, поду́шо́к.
подя́кувати кому (кого);
(виносити подяку) подя́кувати чи скласти подяку.
поéма (поема́т) про (о) кого-
що. [що, кого чого.
пожа́лувати про (о) кого-
пожа́р (по́жар), з пожару́.
пожда́ти чого, кого-що (на кого-що). [ким).
пожени́ти кого з ким (на
пожильці, *р* ме́шканці.
пожи́ти, -живу́, -живе́ш (поживу, -живеш). [*р* кому що).
позави́дувати на що (чого,
поза́втра, поза́втрьому.
позавчо́ра (оноді, передучора) 31.
поза́здрити кому на що або за що (чого). [209.
позар*о*ста́ти (позар*о*стати)
(позаяк) бо, того що, тому що, а що — то
(позва́ти *а)* покли́кати кого.
позв*о*ля́ти (позв*а*ляти) 209.
поздо́вжній, повздо́вжній, подо́вжній 128.

Що в дужках (), того не вживайте!

поздоро́вкатися до кого і з ким.
поздоровля́ти кого з чим.
(позимніти) похолода́ти.
(позискати) придба́ти.
позича́ти (пожичати) кому чого.
пози́чений (пожичений).
по́зичка (пожичка).
позичко́вий (пожичковий).
(позір) вид, ви́гляд; (під позором *п*) ніби, під ви́глядом.
(позискати *п*) набу́ти, прихили́ти, приєдна́ти.
(позістати) остава́тись.
позмага́тися, посперечатися (поспорити) з ким про що.
познайо́митися (познайомитися).
По́знань ж. р , з -ні.
позна́ти, *ч* пізна́ти, пізна́єш, пізна́є (пізнаш, пізнасть).
по́зов про (о) що.
позру́бувати, *р* постина́ти.
позува́ти (-зир-) 285.
(поігратися *рс*) погра́тися.
(поїзд) по́тяг, з по́тяга; їхати по́тягом (на потязі).
поїхати ву́лицею (по вулиці); поїхати конем (на коні); поїхати по що (*р* за чим); поїхати, піти́ ти́хше (звільнити бігу *п*).
пока́жчик 56 (показчик) і показни́к.
покажу́ (пока́жу), пока́жеш, покажи́ (покаж *п*).
покара́ти кого чим.
пока́ятися чого, в чім.
покепкува́ти з кого (*рс* над ким).
по́ки (*р* заки, нім, занім); аж, аж по́ки, аж до́ки (*р* аж поки не); покіль 235.
поки́нений, *ч* поки́нутий 201 (понеханий).
поки́нути (*р* понехати).
покла́сти, покладу́, *р* положи́ти; покл. на чому, *р* на що; поклади́ (покладь).
покли́кати, ви́кликати (візвати, позвати) кого; (покликати до життя *п*) створи́ти.
покло́нятися (покланятися).
(поклякати) ста́ти на коліна, навко́лішки.
покріве́ць, -вця́ 23.
покрі́вля, з покрі́вель 96.
Покро́ва ж. р. (Покров *рс*).
поку́тній (-ний) 128.
(покушати) попро́бувати, спро́бувати.
пола́, мн. по́ли, піл 94.
полама́ти, пола́маний (полом-) 209.
по́ле, з полі́в і з піль 112, в по́лі (-лю) 110; по́ле зо́ру.
(полевий) польови́й 138.
поле́гчити, *р* зпільжити.
полеті́ти чим (по, на чому), -лечу́ (-ле́чу), -лети́ш (-ле́тиш).
поли́н, -ну́ м. р. і *р* полинь, -ні ж. р.
(полискування) побли́скування.
(полискувати) побли́скувати.
полі́г (поляг).
полк; „Слово о полку́ (по́лку) Ігоревім (Ігоре́вім)“.
половчи́н (*р* половець), мн. по́ловці (поло́вці).

положи́ти, -ся, *ч* покла́сти,
(полокати) полоска́ти. [-ся.
(полотенце *рс*) рушни́к.
полотно́, мн. поло́тна, поло́тен 112. [ти, -лошу́ 193.
поло́хати, -хаю і полоши́-
по́лу́день або пі́вдень (полудне); (в полудне) опівдня, в по́лу́день.
полудне́вий і півде́нний.
по́лум'я н. р. (полумінь).
полюва́ння (польо́вання) на що (*р* за чим).
(полягала *п*) була спра́ва в тому; (полягати) бути в чому.
полягти́, полі́г (поляг), полягла́; (поляглий) заги́нулий, що заги́нув.
поля́к (по́ляк), мн. поляки́ (поля́ки).
польови́й (полевий) 138.
По́льща (*рс* Польша). [209.
пома́га́ти (помогати) кому
пома́лу (помало).
(помежи *а*) пomі́ж.
поме́ншати на (о *п*) сто.
поме́р *р*, *ч* умер.
поме́рклий (померкший).
поме́рлий, *ч* уме́рлий (померший). [ня.
поме́шкання, *ч* примі́щен-
помиї, з поми́й 123.
по́милка (блуд); по́милка проти грама́тики.
(помимо *п*) не зважа́ючи на, не ди́влячись на, дарма́ що, без о́гляду на.
помі́ж (*а* помежи) кого-що і ким-чим. [що.
поміркува́ти про (о) кого-
помі́тувати ким-чим.
по́міч (*п* попертя), з по́мочі; за по́міччю, за допомо́гою (при помочі).
помі́чни́к, -ка́ 62. [що.
помно́жити що на (*п* через)
помогти́ (помочи) 191, -можу́, поможи́.
помоли́тися за кого; Го́сподy помолі́мося (помо́лимся *рс*).
помоча́ти (помачати) 209.
по́мста (месть), мста, *р* пімста 26.
помсти́тися (помстити), *р* пімсти́тися над ким, на кому (на кого) за кого-що.
помча́ти, -ся *р*, *ч* погна́ти, поне́стися.
пом'якшати. [мня́ти.
пом'я́ти. наро́дне — по-
понад (більше як) сто 237.
понаїжджа́ти (-зжати).
(понайбільше) здебільшого, здебільша, часті́ше.
(поневаж *а*) бо.
(поневолі) невми́сне, несамохі́ть, знево́лі, зне́хотя.
понеді́лок (поне́ділок), з -лка 70. [те що.
(поне́же *а*) тому що, через
(понести *п*) брати відповідальність; поне́сти чим (по чому); (понести смерть *п*) уме́рти. [шити.
(понеха́ти *р*) ки́нути, ли-
пони́жувати (понизювати), -жую (-зюю).
(понимати) розумі́ти.
поно́вля́ти (пона́вляти) 209.
По́нтій (Понтійський) Піла́т.
пообі́дній (пообідний) 128.

(поотвирати) повідчиняти двері, вікна; товариства, школи повідкривати.
поперед (поперід) 25 кого-що і ким-чим; попереду.
попередити про (о) кого-що; попередити (виповісти *п*) про звільнення.
попередній (попередний) 128. [128
поперечний (поперечній)
(поперти) підтримати, підперти, допомогти.
(попертя *п*) поміч, підмога.
(попис *п*) перегляд, огляд, парада.
(пописатися *п*) визначитися, показатися, чванитися, хвалитися. [з попівен 96.
попівна, попівни (попівної),
попіл (попел), з попелу, попілець 23.
поплавати і пoпливати.
поплисти і попливти, пливу, поплив.
(поповняти *'п*) чинити; (*п* поповняти гріх) грішити; помилятися (*п* поповняти блуд); поповнити убивство на кому *п*) убити кого; (поповнити замах *п*) вчинити замах.
(пополудне *р*) полудень, пополудневий час 138, по обіді. [щатися *з* ким.
(попращати кого) попро-
попри кого-чого *р*, *ч* коло, повз, біля кого-чого. [сто.
(попросту *р*, впрост *р*) про-
(попрятати) поприбирати, упорядкувати.
(попукати) постукати.

пора, пору (пору).
(порабляти) поробляти 240
порада про (о) що; за порадою (по пораді).
порадити кого; порадитися з ким (кого) про (о) що.
(поражати *рс*) вражати, дивувати. [раз.
(пораз перший *п*) перший
поранити руку (поранитися в руку).
(поратувати) порятувати.
порвати, пірвати — це розірвати на куски; (порвати *п*) схопити, схватити, захопити, запалити.
(порив) запал, поривання (поривання).
порівняльний (*р* порівнюючий, *р* порівнявчий) 134.
порівняння (порівнання); супроти, проти (в порівнянні з, рівняючи до).
порівняти (-внати), порівняний (-вманий).
поріг (порог), з порога 25.
порічки (поричк), -чок.
поробляти (порабляти) 290.
порожній (-ний) 128, пустий; пустка (*р* пуста хата, порожня хата).
порожнява Торичеллієва (Торичелього *п*).
порозламувати (-лом-) 209.
порон (*а* пором).
пороти, порю, порений і поротий 201.
порохнявий (порохнавий).
портфель (портфеля) ч. (ж.) р., з -феля.
поруч кого-чого або з ким-чим, — це прийм., *р* *прсл*

місця; поруч се́бе, *р* по́руч. [пору́ччів.
пору́ччя, без пору́ч і без
порядок; за порядком (по порядку).
порятува́ти (пор*а*тувати).
посади́ти на чому, *р* на що; поса́джений 201.
посвари́ти кого з ким; посвари́тися з ким.
(посел) посо́л; посо́л до се́йму (на сойм).
посере́дній (-дний) 128, *прсл* посере́дньо. [68[2].
посе́сор, -ра, мн. -ри і -рі
поси́вілий (посивівший).
поси́діти (поседіти), -си́джу; поси́дь, поси́дьте (поседьте); посіда́ти (посядати) на чім (*р* на що): посіда́ли на стільчиках.
посила́ти по що (*р* за чим); посила́ти ким, *р* через кого. [підси́лити.
поси́лити *р*, *ч* зміцни́ти,
поси́нілий (посинівший).
по́сі, по́сіль 235. [мати.
посіда́ти що = займати,
поскупи́тися на що або чим.
послане́ць і послане́ць 250.
посла́ти і післа́ти по що (*р* за чим); післа́ти по́штою (*рс* по пошті).
посла́ти і постели́ти.
(послі *а)* після́; по Різдві́ (*р* після Різдва̀).
послі́дній (-ний) 128, *ч* оста́нній (-ний) 128.
(пословиця) при́казка, поговірка.
послуго́вуватися чим і з чого, *ч* вжива́ти чого.
послу́хати чого (що); послу́хатися кого — це прийняти чию пораду; послу́хатися (датися переконати, датися ублагати і т. ін). [ність.
(послушенство) слухня́-
посмія́тися з кого-чого (над ким-чим, *а* кому-чому).
посо́л (по́с*е*л), посо́л до се́йму (на сойм), посо́льський.
посо́хнути і посо́хти.
посперечатися, позмага́тися (поспорити) з ким про (о) кого-що.
поспита́ти і -ся кого. [га́ти.
поспіва́ти (успівати), усти-
(поспіша́тися), *р* поспіша́ти, спіши́ти, *р* спіши́тися.
(посполу) оди́н о́дного, ра́зо́м. [упорядкува́ти.
(поспрятати) поприбира́ти,
поста́вити на чому, *р* на що; поста́витися до кого-чого. [ухвалити.
постано́ва, *р* ухва́ла; див.
постара́тися про (о) кого-що.
постарі́тися і постарі́ти.
по́стать (стать), з по́статей і -тів 93.
постача́льний (постачаючий); постача́льник.
постача́ння кому чого (*рс* кого чим).
постача́ти кому що (кого чим *рс*, заосмотрювати).
посте́ля, *ч* по́стіль 22, з по-

Що в дужках (), того не вживайте!

стéлі, пóстіллю, в постéлі.
(постéпéнно а) ступнéво, помáлу, чергóю, повíльно, поступíнно.
(постигáти) спотикáти.
постидáтися (повстид-).
постинáти, ч позрýбувати.
пóстúти (поститися), пóстувати.
посторóнній (-ний) 128.
(пострадати ногу) стрáтити, втрáтити ногу.
пострúгти, -ся (-гчи, -ся. 191)
пóстувати і пóстúти (поститися).
поступувáння (-пóвання).
пóсуд (посуда), з -ду ч. р.
(посуджувати о зраду п) підозрівáти в зрáді.
(посхнути) посóхнути, посóхти.
(потапати) потопáти.
(потахати) потýхнути.
потвéрджувати (-жува-).
потектú (потечи) 191.
пóти, пóтіль 235.
потихéньку (-хоньки) 6.
потúху (потихо).
потíк, потічóк (потóчок), -чкá 23; піт спливає потьóками (потоками).
пóтім (вíдтак, потíм), пóтім тóго, після тóго 253.
потóп (р потопа), з -пу.
потопáти (потапати) 209.
потоптáти (подоптати).
потóчна, р біжýча спрáва.
потрáпити (потрафити).
потрéба читáти (р читáння); в потрéбі, р в рáзі потрéби.
потребувáти, -бýю 211.
потрíбний, р необхíдний.
потруї́ти, потрýєний.
(потрутити) скúнути, поскидáти.
потужúти по кому і за ким,
потурáти кому в чім.
(потускнути) потьмарúтися, потемнíти, потьмúтися.
пóтяг (поїзд), з -га.
пóтяг—поваб до чого, з -гу;
спрáва (п потягнення).
(похибка, блуд) пóмилка.
пóхід, з похóду (пóходу).
поховáти (похоронити).
(поховзнутися) посковзнýтися.
похóжий не кого-що.
пóхорон (погреб п), з -рону.
похорóнний (гробовий) настрій.
поцвістú (поцвисти), поцвітý 27а.
поцілувáти (поцюлу-, -лю-).
почáти, почнý, -нéш (пічну, пічнеш), почáв, почалá, почалú (почáла, почáли), почнú, почнíм, почнíть (піч-).
почáток, з почáтку (початкý).
почекáти кого-чого (на кого-чого), почекáй (почкай).
(почерк рс) письмо, писáння, рукá.
почéсний (-стн-, почетний) 58.
(почитáти) шанувáти, поважáти.
почорнíлий (почорнівший).
(почти рс) мáйже, сливé.
почувáння (почýвання).
почувáтися на сúлах; (почувся) почýв себé.
почýти про (о) кого-щó.
почуттé (чувствó); почуттéвий 138.

почу́хати що (почіхатися в що).
поши́рити (пошири́ти).
поши́ти (*п* ушити).
по́шта, пошти, пошта́р, з -ря́ 68[1], пошто́вий (поштови́й) 62а; по́штою (по пошті). [ким-чим).
пошука́ти кого-чого-що (за
(пощада *а р)* поми́лування.
(пощадити *а р)* поми́лувати, пожа́лувати. [ючий).
поя́снювальний *(р* пояснюпра́вда про (о) кого-що.
пра́вильна *р*, *ч* попра́вна форма. [вил, статут.
(правильник *п)* збір пра́правдоподі́бно *р*, *ч* пе́вне.
правдоподі́бність (віроятність *рс*).
(правительство *рс*) у́ряд; (прави́тельстве́нний) урядо́вий. [жити, бути за.
пра́вити за що — це слуправо́пис ч. (ж.) р., з -су 66.
правобере́жн*и*й (-ній) 25, 128. (пра́зький 55.
Пра́га, в Пра́зі (в Прадзі), пра́гнути (стреміти) чого або до чого.
(празник *а*) свя́то 58.
(пралат *п)* прела́т, з лат. praelatus.
пра́пор (прапо́р), мн. прапори́ (прапо́ри). [чи слова.
праці́вни́к (-цьовник) пера працюва́ти над чим.
(працюючий *р*, робучий) трудя́щий.
пра́ця з історії (по історії); стати (забратися), взятися, братися до пра́ці.

працьови́тий (-цевитий).
(пр*а*щати кого) пр*о*ща́тися з ким; пр*о*щай, пр*о*ща́йте (пр*а*щай нам).
пре- (при-) збільшує силу прикмети: прега́рний 160; *при-* (пре-) визначає наближення: прихо́дь.
(предвидіти) передба́чити.
(предвидження) передба́чення.
(предкладати *п)* пропонува́ти, подава́ти.
(предостерегати *а*) остерега́ти, перестеріга́ти
(предсідник, предсідатель *рс)* голова́.
(представлення) виста́ва.
(представляти) ма́ти ва́ртість; (представляється) здається, виявля́ється; (представте) уяві́ть.
представни́к, засту́пник (*р* відпоручник).
(прежній *рс*) колишній, попере́дній.
президе́нт (прези́дент).
прела́т (пралат), з лат. praelatus.
препога́ний на що.
прете́нсія (-нзія) 265.
префе́кт (пре́фект), пре-
(преч) геть, ге́тьте. [фе́кта.
(прецінь, преці) все таки́, одна́к, одна́че, проте́, ж.
(прибіжище *а)* пристано́вище, приту́лок, за́хист.
(при введенні) вво́дячи, (при складанні) склада́ючи; за Неро́на (при Нероні); при тім, до того.
Див. пре-.

прибере́жний (-ній) 25. 128.
прибі́гти (прибі́чи) 191.
прі́б. і́зний (-жний).
прибу́лий (прибувший)
прибу́ток і до́хід.
прива́тний (-ній) 128.
(привернути *п*) встанови́ти лад; верну́ти (привернути *п)* зір. [зви́чний.
приви́чний, *ч* зви́клий,
при́від, з при́воду, що ж до (*п* нав'язуючи до).
привіле́й, привілейо́ваний.
привіта́ти (*а* привитати) 27а.
(прив'язувати вагу до чого *п)* уважа́ти що за важливе.
пригляда́тися *до* кого-чого, *на* кого-що (*п* кому-чому).
пригово́р, *р* приговір 26.
приго́да; стати в приго́ді кому чим = допомогти́.
приголо́мшити (ошеломля́ти *п*, *рс*), оглуши́ти.
при́горщ ж. р. і при́горща, з -щі. [(приготов *рс*).
приготува́ти, приготу́й
прида́тний до чого.
приде́ржуватися чого.
придивля́тися *до* кого-чого, на кого-що (*п* кому-чому). [ний.
(при*д*оптаний) при*т*о́пта-
(при*д*оптáти) при*т*оптáти.
придоро́жній (-ний) 128.
призве́сти (*рс* привести)— це: дове́сти, допрова́дити; до чого це призвело́.
призвича́їтися, *р* осво́їтися.
призна́ка (признак).
призна́тися в чім, до кого-чого.

призна́чити (призначи́ти); призначáти.
при́зьба (*а* приспа).
приїжджа́ти (-зжати), приї́жджий (-зжий).
прийде́шній (-ний) 128.
прийня́ти (*р* приняти; приймити) 225; бра́ти (*р* приймати) у́часть.
прийняття́ (*р* приняття).
(прийом) прийма́ння, прийняття́, спо́сіб. [(прийде́ш).
прийти́, прийду́, при́йдеш (прийти до себе *р*) опам'ята́тися; (прийти на допомогу *р*) допомогти; прийти по що (*р* за чим).
Прикарпа́ття; Закарпа́ття — це Закарпа́тська Украї́на (Русь). [кого-що.
(прикидатися *рс*) удава́ти
при́клад (примір); був, став за при́клад; напри́клад (напримір, *р* при́міром).
(приклякати) става́ти на колі́на, навко́лішки.
(приличний) присто́йний.
(прили́чність) присто́й-
(прилога) дода́ток. [ність.
Прилу́ка, з Прилу́ки (*рс* Прилуги, з Прилук), прилу́цький 55. 295а.
прилягти́, -ля́жу, -лі́г (приляг), прилі́гши, прилягла́.
прима́ра, мара́, ма́рево, мана́ (видиво).
(прима́нчивий) прина́дний, прина́дливий, прива́бливий, прива́бний.
(примирати *п*) завмира́ти, ледве не вме́рти.
(примір) при́клад; напри́-

клад (напримір, *р* при́міром). [ня.
приміщення, *р* поме́шкан-
примо́вля́ти (прима́вляти).
прина́дний (приманчивий).
(принайменше) щонайме́нше, прина́ймні.
принести, -несу́ (-не́су), -несе́ш (-не́сеш), -не́сла, -не́сли (-несла́, -несли́); прино́сити (приноси́ти).
(принимання) прийма́ння.
(принимати) прийма́ти, бра́ти.
(приноровитися *р*) див. застосува́тися до кого-чого.
(приняти *р*) прийня́ти, прийняла́ (-ня́ла), -ли́ (-ня́ли).
припекти́ (-печи) 191, -печу́. [295а.
(Припеть *рс*) При́п'ять
припини́ти (уморити) спра́ву наза́вжди.
при́пис ч. (ж.) р. 66, з -су.
(припіднятися *рс*) уста́ти.
припли́сти́ і припливти́, -пливу́, -пли́в.
припини́ти що (*п* заперестати чого).
припочи́ти (припоча́ти).
припуска́льний.
прип'ясти́ (припнясти) і припну́ти, -пну́ (припоясати).
При́п'ять (Припеть *рс*) 295а, над При́п'яттю (При́п'ятею).
приректи́ (приречи) 191.
прирівня́ти (-вна́ти) що до кого-чого.
приро́дний (-ній) 128.
приро́ста́ти (-ра́стати) 209.
(присістися) присі́сти.
прислуха́тися (наслухувати що) до кого-чого, *р* чому.
присо́хнути, -со́хну (присхнути, -схну).
(приспа *а*) при́зьба.
(пристанути) ста́ти, спини́тися.
пристерегти́ (-речи) 191.
присто́йний (-стійний) 26.
при́страсть (страсть).
(пристроїти) прикра́сити, оздо́бити, прибра́ти.
присту́пний, *р* досту́пний.
при́суд (*р* вирок). [я́вний.
прису́тній (-ний) 128 і напрису́тність і наявність.
присяга́ти на вірність, *р* прис. вірність.
прихи́льник (приклонник).
при́хід, з -хо́ду (при́ходу).
прихо́дити (приходи́ти) по кого-що (*р* за ким-чим).
прича́лювати *а*, *ч* припливати, пристава́ти.
причепи́тися до кого-чого (*р* кого-чого).
приче́тний (причасний).
причи́на, з причи́ни (по причині), через.
(причинитися за ким-чим *п а*) заступи́тися за кого, допомага́ти, бороня́ти.
причи́нок, дода́ток, допо́в-
при́шви, з при́шов. [нення.
(притон *рс*) приту́лок, приста́но́вище.
(приютити) да́ти приту́лок.
прия́тель (прия́тель), при́ятелька.

Що в дужках (), того не вживайте!

(приятний *рс*) приємний, любий, милий, утішний.
(прібувати) пробувати.
прізвище (при̇звище, призвіще) 250; на прізвище (по прізвищу).
прірва (при̇рва) 250.
Ріська (При̇ська), Пріся.
про (*а* о) кого-що говорити, питати, розповідати і т. ін.; про (*р* на, для) чорний день; про людське око.
пробити що на (о) що.
проблема (проблем).
пробувати (прібувати), пробую (-бую)
(провадити роботу *р*) працювати; головувати (*р* провадити збори).
провід (привід), *р* керівництво; за проводом (під керівництвом).
провінціялізм (-вінціона-).
провінціяльний (-вінціона-).
проводи, з провід і проводів 123.
проводир, -ря 68[1] і проводатар, -ря, отаман, *р* вождь (вожд) *а*.
(проводити кому-чому *п*) керувати ким-чим, бути провідником чого, головувати на чому, в чому; (трибуналові проводить *п*) в трибуналі головує; проводити (переводити) роботу, див. перевести.
провокувати (-воциру-) 285.
проволокти (-чи) 191, проволікати, проволік, -локла.
провулок, -лка 39.
прога̇няти, прогнати (прігнати).
прогноза (прогноз).
прогодування (*а* прокормлення).
прогодувати (прокормити)
програма (програм) 258. 267; збори за програмою (по програмі).
прогулька *р*, прохідка, прохід, гуляння, прогуляння, прогулянка, маївка.
продаж ч. (ж.) р., з продажу, продажний (-ній) 128.
продати, продаси (-даш), -дасте (-сьте), -дала (-дала), -дали (-дали).
(про*д*оптати) про*т*оптати.
продукувати (-циру-) 285.
проєкт (проект), -ту, проєктувати, проєкція 284.
прожиток (прожиток).
прожити, -живу, -живеш (-жию, -жиєш).
проз кого-що *р*, *ч* через.
(прозьба) про*с*ьба 41.
проїжджати (проїзжати).
проказувати (відмовляти *п*) молитви.
проклін, з -льону.
проклясти, -кляну і -клену.
(прокормити) прогодувати.
(прокормлення *а*) прогодування. [проломити.
прол*а*мати, проламувати, пролетар, -ря 68[1], *р* пролетарій. [290.
пром*о*вляти (пром*а*вляти)
(промежи) проміж кого-що або ким-чим.

променáда ж. р.
прóмисел (промисл).
прóмінь (*а* луч), з -меня ч. р. 22.
промóвець, *р* бéсідник.
промóвистий, *р* вимóвний.
промовляти (-м*а*вляти) про (о) що, за що (*р* за чим).
промокáльниця (бібула), вúмочка.
(проникати *рс*) захóдити, прохóдити, просякáти.
пропаґáнда, пропаґувáти кого-що, за кого-що (*р* за ким-чим).
пропáлий (пропáвший).
пропáсниця (-с*т*ниця) 58.
(пропасть) безóдня.
пропозúція — пропонувáння, *р* внéсення (*п* внесок), з моєї чи за моєю (по моїй) пропозиції.
пропорцíйний, *р* пропорціонáльний.
просвер*д*лúти (просверлити).
просвíта (прóсвіта). 128.
просвíтній, *р* просвітний
просúти, прошý (*р* прóшу, прóсю) 192 кого-чого, за (о) кого-що (за ким-чим); у Гóспода просíм (*рс* прóсім).
(проситься) прóсимо, прóсять не палúти.
Проскýрів, з -рова 21.
просóдія (прозодія) 265.
простирáло (простúрало).
(простиратися *рс*) сягáти, тягнýтися.
прóстий (*рс* простúй).
простúти кому, *р* кого.
прóстір (простíр), з прóстору.

прóсто (попрóсту, *р* впрост, *р* прямо).
прó*с*ьба (про*з*ьба) 41, *ч* прохáння про (о) кого-що (за ким-чим).
протé — це сполучник протиставний: однáк, все такú (а не причиновий: тому, через те) 252. 253: скільки не просив, проте не випросив. 259.
протеґувáти кому (кого)
прóти, *р а* прóтив 9 (протів) кого-чого (*а* кому-чому); прóти й супрóти; проти ночі (під ніч); проти середи.
(противенство) протилéжність, супротúвність.
(противний) протилéжний.
(противно) навпакú.
(протиставитися кому-чому) бути, стати проти кого-чого.
протікáти, -тектú чим (по кому).
протокóла списáли на кого (*п* з ким) за що. 285.
протоколювáти (-лірува-ти).
(протягом двох років) два роки працював; зробив за два дні (протягом, на протязі двох днів); прóтягом — це спроквола: співати прóтягом.
професіоналíст і -сіонáл.
прохóдити вýлицею (по вулиці).
процв*і*тáти (*а* -цв*и*-) 27а.
процéнт; сто процéнтів (сто прóцент *п*); подорóжчало на (о *п*) сім процéнтів (процент).

(проч) геть, ге́тьте.
(прочий *а*) і́нший, оста́нній.
прочита́ти про (о) кого-що; прочита́ти (зачитати) постано́ву. [(старе́ць, дід).
проша́к, торбі́й, *р* ста́рець
(прошлий) мину́лий.
прОща́льний (прАщальний) 209. [щання) 209.
прОща́ння (прАща́ння, про́-
прОща́тися з ким-чим (пращати кого-що) 209; проща́ти кому (кого).
про́яв, ви́яв (*п* упуст).
пря́диво (прядево) 104.
прями́й (пря́мий); (прямо *р*, впрост *р*, попросту) про́сто. [рядкува́ти.
(пря́тати) прибира́ти, упо-
псаЛти́р, -ря́ 68[1], *р* псаВти́р ч. (ж.) р. 275.
псало́м, -лма́ і пса́льма, -ми.
психо́за (психоз).
Псіхе́я (Психе). [збитки.
(псота) ка́верза, пу́стощі,
(псотник) пусту́н, ка́верзник, збито́чник.
псува́ти, псую́ (псу́ю).
Псьол, з Псла річка, псільський.
птах (*а* птиця) і пта́ха, пта́шка (пта́шок).
пташи́ний (пта́шний).
(пуделко *п*) коро́бочка.
пу́дель, з пу́деля (пудля).
(пудити) ляка́ти.
(пудло *п*) коро́бка.
пу́дра (пудер), з пу́дри.

пузи́р, -ря́ 68[1].
(пукати) сту́кати.
пусти́й і поро́жній (-ний) 128; пу́стка (*р* пуста хата).
пусти́ня і пусте́ля.
пусти́ти, пущу́ (пу́щу), пу́стиш 192 чим (по чому).
Пути́вель (*рс* Путивль), з Пути́вля. [(-ний 128.
(путник *а*) подоро́жній
пу́тній (путний) 128.
путь ж. (ч.) р., з путі́, пу́ттю, путе́й.
(пушка) скри́нька, коро́бка.
пушка́р, -ря́, мн. -рі́ 68[1].
(пчола *а*, бжола) бджола́, пшени́чний 62. [з бджіл.
(п'ялити очі) витріща́ти, вилу́плювати, виря́чувати
п'я́стися і пну́тися. [очі.
п'ятдеся́т 161, з -тьо́х 166, -тьо́м, -тьма́ і -тьома́ 168.
п'ятдесятлі́тній (-ний) 40. 128. [169.
п'я́теро, -ро́х, -ро́м, -рома́
п'ятику́тній (-ний) 40. 128.
п'ятилі́тній (-ний) 40. 128.
п'ятирі́ччя 40.
п'ятна́дцять 161, -тьо́х 166, -тьо́м, -тьма́, -тьома́ 168.
п'ятсо́т 162, п'ятьо́х сот і п'яти́ сот, п'ятьо́м стам, п'ятьма́ ста́ми.
п'ятсотлі́тній (-ний) 128.
п'ять 161, з п'ятьо́х і *р* п'яти́ 166, п'ятьо́м, п'ятьма́ і п'ятьома́ 168.

Р

(рабівник, рабівництво, рабівницький, рабунок) *г*рабі́жник, *г*рабі́жництво, грабі́жницький, *г*рабу́нок чи

грабі́ж ч. (ж.) р., з грабежу́. [вільничий.
ра́бський (рабськи́й), не-
ра́бство (рабство́).
ра́да, за ра́дою (по раді).
ра́дий чи рад 132 з чого і кому-чому, *р* ким-чим.
ра́дити, ра́джу 292 кого чи кому про що; ра́дитися з ким про що (*р* радитися кого).
ра́дій, ра́діо, ра́дія, ра́дієм 274. 284. 294, радіє́вий 138.
раді́ти (*а* радуватися) з кого-чого або кому-чому, *р* ким-чим.
ра́діюс (радіус) 284.
радо *р*, охо́че, радні́ше.
Ра́домишель, з -шля, ра́доми́ський.
ра́дощі, з ра́дощів (радіщ)
(радця *п*, *рс* совітник) ра́дник.
(радше *р*) скорі́ше (скорше), радні́ше, охотні́ше; охо́че, *р* ра́до.
разя́чий (*р* вража́ючий).
раз, G³ разів і раз; по числівниках звичайно „раз“: сім раз (рази) 79; цього ра́зу (на цей раз); разом із тим; в потре́бі, *р* в разі
рай, в раю́ 76. [потре́би.
райови́й (раєвий) 138.
ра́ма (ряма), мн. ра́ми.
ра́мки, з ра́мок; *р* ра́мці (рямці 54. [лась).
ра́на відкри́лась (отворира́нґ ч. р. і ра́нґа ж. р.
ра́нити (рани́ти), не рань (рани́), ра́ньмо, ра́ньте; пора́нити ру́ку (*п* порани́тися в руку).
ра́нішній (-ний) 128; **ра́ні́ше** 233 — це перше, **давні́ше** — це колись; давні́ше (раніше *рс*): давні́ше (раніше) добре жилося. [раніше (вчасніше).
ра́нній (-ний, вчасний) 128;
(ра́но *р*) вра́нці *прсл*.
рапто́вий (раптовний).
(р*а*тувати) р*я*тува́ти.
ра́туша ж. р. і ра́туш ч. р., з -шу. [ч. р., з -ду.
рафіна́да ж. р. і рафіна́д
рахува́ти чи лічи́ти кого-що; **ліку ва́ти** (лічити) від хвороби; вважаю за обо́в'язок, за потрі́бне (рахую обов'язком, потрі́бним). [том.
раху́нок; (за рахунок) ко́ш-
(рачити *а*) бути ласка́вим;
(рачте *а*) будь ла́ска, бу́дьра́яти, *р* раі́ти. [те ласка́ві.
реабіліта́ція, реабіліто́ваний, реабілітува́ти (регабілі-) 270.
реалізува́ти (-лізир-) 285.
ре-сумува́ти — перерішувати; **ресумува́ти** — збирати в цілість, подавати зміст.
рева́н*ш* (реванж). [65.
Ре́вель, з Ре́веля (Ревля)
ревізія — перевірка; трус (ревізія) поліційний.
ревізува́ти (реві́дувати).
революці́йний (*рс* революціонний).

Що в дужках (), того не вживайте!

реготáти з кого-чого (над ким-чим).
редаґувáти і редактувáти.
редáктор, -ра, мн. редактóри́, -рів 68[2].
реєстр (реестр) 272. 284; за реєстром (по реєстру).
режисéр, -сéра 274. 282.
(резина) ґýма.
резонéр, -нéра 282.
(рей *п*) пéред вéсти.
рéйка, мн. рéйки, з рéйок, *р* рéльси.
реквізувáти (-візиру-) 285, реквізóваний
реклямувáти (-міру-) 285.
реконструювáти, -струю́ю.
рекóрд (рéкорд), рекóрдний.
ректú *а* (речи) 191.
рéльси *р*, *ч* рéйки, рéйок.
рéмінь, з рéменя - пояса, з ременю́-матеріялу 22.
репортéр, -тéра 282.
респýбліка (републіка) 274.
ресторáн, -ну і ресторáція; реставрáція — це відновлення чого.
реставрувáти, реставрóваний 285.
ретушувáти, ретушóваний 285.
реферáт (рефéрат), з -рáту.
рефере́ндум ч. (н.) р., з -му 290.
реформувáти, реформóваний 285.
рецензувáти, рецензóваний 285.
рецéпт (рецепта), -пту; за рецéптом (по рецепті).
рециди́в (рецидива), з -ву.
речéвий і речови́й 138.
реченéць, з реченця́.
рéшето, з решíт 27а.
(речник *п*) оборóнець, застýпник.
(решотка *рс*) ґрáти (крати).
рéшта відмінюється: з рéшти, тій рéшті, на рéшту, тією рéштою; вкінці, накінéць (врешті); кінець-кінцéм (врешті-решт); про рéшту (про решта) подýмати.
ржа, *ч* іржá.
ржáвий, *ч* іржáвий.
ржавíти, *ч* іржáвіти.
ржáти, *ч* іржáти.
ри́бар, з -ря́, мн. -рі 68[1].
ридáти *а* за ким-чим — це голосúти.
(рижий *рс*) руди́й.
Ри́льське (*рс* Рильськ) 144.
ри́мар, -ря, мн. -рі 68[1].
ри́млянин (римлянúн), мн. ри́мляни (римля́ни).
(рискаль *р*) зáступ.
рискувáти і ризикувáти ким-чим (кого-чого); рискóваний і ризикóваний.
(рисувати *р*) малювáти.
ри́цар *р*, *ч* ли́цар, -ря, мн. -рі 68[1].
рíвень, з рíвня 23. 65, рівню, рівнем
рівéць (ровець), з рівця́ 23.
Рíвне, Рíвного, -му, -ним (*рс* Ровно, -на) 144.
рíвний (плоский); пласки́й.
рівнинá (рівни́на)
(рівнодушний *рс*) байдýжий (*п* обоятний).
рівночáсно, *ч* воднóраз, воднóчас, рáзом, одночáсно.
рівня́ння (рівн*а*ння).
рівн*я*ти (рівн*а*ти); сýпроти́,

про́ти кого-чого (в порівнянні).
рівня́тися (рівнатися) до кого-чого, з ким-чим, кому-чому.
ріде́нький (рідонький) 6.
рідки́й (рі́дкий).
рі́дний (рідній), рідна 128.
ріжо́к, з ріжка́ 23.
рі́зний (-ній, *р* ріжний)
різни́ця (*р* ріжни́ця). [128.
різнорі́дний (ріжнородний) 26. 128.
різьба́р, з -ря́, мн. -рі́ 68[1].
ріка́ *а р*, *ч* рі́чка, хоч би й велика.
рік (год *а*); оста́нніми рока́ми (*р* в останні роки, *р* за останні роки); з року в рік, *ч* рік-у-рік; оди́н рік; два-три-чоти́ри, 22, 23, 24 і скрізь, де на кінці 2, 3, 4 ро́ки (літа, годи), а в інших випадках: ро́ків, *р* [літ.
рілля́ (роля,ріля)
(ріт) рот, з ро́та 18.
річ, ре́чі, рі́ччю; річ про (о) кого-що; (не від речі *п*) до ре́чі, не за́йве.
рі́чка, хоч би й велика, *р* ріка́ *а*; плисти рі́чкою (по річці); річкови́й.
рі́чний (річній) 128.
ріша́ючий, *ч* ріша́льний, виріша́льний 53; ді́йсний (рішучий) го́лос; він ви́рішив (рішений був).
рішу́че (-чо) *прсл* 228.
робітни́к (робі́тник), -ка́.
роби́, роблю́ (ро́блю), ро́биш; зроби́вся бага́тий (*р* багатим).
ро́блений (робляний) 201.
ро́бом *р*; так, таки́м чи́ном, нія́ким чи́ном, *р* ро́бом; див. чин.
робо́та з (по) історії; з ро-бі́т 94; бра́тися за робо́ту (підніматися роботи *п*).
робо́чий (робучий), трудя́щий (трудящийся *рс*). працьови́тий; робі́тний день.
родзи́нки, з родзи́нок 123.
(роди́телі *а*, ро́дичі) батьки́.
ро́дич, ро́дичі – рідня кому; батьки́ (родичі) це батько й мати.
ро́жа (роза, ружа), роже́вий (рожаний) 138.
роз- приставка, ніколи в письмі не змінюємо її на рос- 242. [що 29.
розбагаті́ти (-бог-) на (в *п*)
розби́тися об (о) що.
розболі́тися: зуб мені розболі́вся.
розви́нути (розвину́ти).
ро́звиток і ро́звій.
розворуши́ти (розвору́шити), розворушу́, -ру́шиш.
розв'яза́ти (роз'яза́ти).
розганя́ти (-гон-) 209. [201.
розгля́нутий (розглянений)
(роздається *рс*) розляга́ється крик, плач, сміх.
розде́рти, -деру́, -дере́ш (розідру, -дреш).
роздивля́тися на кого-що (за ким-чим), *ч* розгляда́ти що.
ро́зділ (діл *п*) у книжці.
розділи́ти на (через *п*) три.
роздобу́тися чого і на що

роздоріжжя 25. 33.
роздріблення (-дроб-) 16.
роздуши́ти (-сити).
роздягти́ кого, роздягти́ся самому. [ін. 250.
розі- (розо-), розібра́ти і т. (розісхнутися) розсиха́тися, розсо́хтися.
(розказ *П*) при́каз, нака́з.
розка́зувати про (о) кого-що; розка́зувати казо́к (*р* казки́); розкажу́ (-ка́жу), -ка́жеш. [93. 242.
ро́зкіш, мн. розко́ші, -шів
розклада́ти за поря́дком (по порядку), за а́збукою (по азбуці).
розкудо́вчений (розчіхраний), розкуйо́вджений.
розла́мувати, розла́маний (-лом-) 209 і розло́млювати.
розляга́ється (*рс* роздається) крик. [міру).
ро́змір, ро́зміром (по розрозмовля́ти (-мав-) 209 про (о) кого-що, за кого-що.
рознемогти́ся (-чися) 191.
розно́сити полем (по полю).
розпали́ти в печі (розпалити піч). [п'ясти́.
розпина́ти, розіпну́ти, розро́зпис ч. (ж.) р., з -су 66.
розпи́тувати про (о) кого-що. [що.
розповіда́ти про (о) кого-розпові́сти, -вім; розпові́ж, -ві́жмо, -ві́жте, *р* -відж, -віджмо, -віджте.
розповсю́джувати і -всюднювати, розповсю́дити і -всю́днити.

розпочина́ти, -на́ю, розпоча́ти, розпочну́, розпочне́ш (розпічну, -пічнеш), -почала́, -ли́ (-поча́ла, -ли). [кого.
розпра́ва проти кого і *р*
розпро́даж ч. (ж.) р., з -жу.
(розпростирати) простяга́ти, розпросторювати; простя́гнені (*рс* розпростерті) руки.
розпроща́тися з ким (розпращати кого) 209.
(розпудити) наляка́ти, розігна́ти.
розрива́тися, розірва́тися — це рватися: життя́ розірва́лось; поба́витися (розірватися *П*).
(розривка) за́бавка, гу́лянка, спочи́нок.
розрізня́ти (*р* розріжняти).
розробля́ти (-раб-) 209.
розсе́рдитися (всердитися).
розсі́кти (-чи) 191. [що.
розстара́тися чого, *р* на
розтава́ти, розта́ти, *ч* та́нути, розта́нути.
розтруби́ти (-бі́ти) 9.
(розтручувати *П*) розкида́ти. [сповна́ ро́зуму.
ро́зум (*а* разум); він нерозумі́тися на (в) чому;
розумі́ти (*П* здавати справу з чого). [тобі?
розу́мно (*р* зрозуміло) це
розхо́диться про (о) кого-що, *ч* мова про (о).
розхри́статися (розхрі-) 9.
ро́зцві́т (-цвит) 27а, з -ту.
розцві́та́ти (-цвитати) 27а.
розці́лува́ти (-цюлювати).

(розчіхраний) розкуйо́вджений, розкудо́вчений.
розши́рити (розшири́ти).
(роз'язати) розв'яза́ти.
ройови́й (роєвий) 138.
ро́ля, ро́лі, ро́лею, мн. ро́лі, ро́лей (роль); *р* роль, з ро́лі.
ром (рум), з ро́му.
Роме́н, з Ромна́ (*рс* Ромни́, з Роме́н) 295а. [94.
роса́, мн. ро́си, рос і ріс
роса́да (ро*з*сада) 242.
ро́сіл (ро*з*сіл) 242, з ро́солу, *ч* юшка.
рос*ли́*на, росли́нний, росли́нність, *р* рос*ти́*на.
Ростів над До́ном (*рс* на Дону́).
рот (ріт) 18, з ро́та 65, ро́том, мн. роти́. [роя́лем.
роя́ль ч. (ж.) р., з роя́ля,
ру́ба ставити питання.
руба́ти, *р* стина́ти.
руйнува́ти (бурити *п*).
рука́, взя́ти до рук; з простя́гненими (*рс* розпростертими) рука́ми.
рука́в, мн. рука́ва і рукави́ 77[1], рукаві́в.
(руководи́тися *а*) керува́тися.
руко́пис ч. (ж.) р., з -су 66.
(рукоять) держа́к, ру́чка.
руму́н, руму́нський, Руму́нія (румин-).
руса́*л*ка (руса́*в*ка).
(русло) рі́чище.
Русь, з Ру́си 85, Ру́ссю (Русею); Украї́на (Русь) Закарпа́тська або Закар-
(ручай *а*) струмо́к. [паття.
рябий (пестрий) 54.
рядно́ (верета) 54.
Ряза́нь ж р., з Ряза́ні.
(р*я*мці) ра́мці, *ч* ра́мки.
рясни́й (ря́сний) чим і на що. [ту́нок (р*а*ту-) 54.
р*я*тува́ння, р*я*тува́ти, р*я*-

С

(сабля) ша́бля 263.
Сага́ра *р* (Сахара) 295а.
сад, *ч* садо́к (город), хоч би й великий; ботанічний садок, сад (огород).
саджа́ти 192 (сажати).
са́жа (саджа). [жалка.
са́жавка і *р* са́джавка, са-
са́жень ч. (ж.) р., з -жня; *р а* ся́жень, сяг.
сажне́вий (-ньовий) 138.
са́ло (солонина).
(саля) за́ла, за́ля. [по́стріл.
(са́льва *р*) ви́пал, стріл,
сам (один) вдома 182; мн. сами́ і самі́ 180.
са́мий—саме той, с а м и́ й — тільки один; са́ме = якраз, власне; справа са́ме в тому.
(са́мий щасливий) найщасливі́ший; той са́мий (*р* той же).
самітни́й і само́тній, самі́тній 26. 128; *прсл* само́тньо, самі́тньо і самі́тно.
самови́дець (*рс* очевидець).
самопізна́ння (самопі́знання).
саморі́дний (-родній) 128.
Санджа́р (*рс* Сенжари) 295а.

са́ни, сане́й 123, са́ням 97, саньми́ 98.
(Санок *п*) Ся́нік, з Сяно́ка.
сантименталі́зм, сантимента́льний (сенти-).
сантиме́тр, -тра, *р* центиме́тр.
сапа́ (*р* мотика).
сапе́р, з сапе́ра 282.
сап'янці, -ців.
(сарака) біда́ка, бі́дний.
сараци́н (-цен), сараци́нський 275.
сати́н (сатина), -ну.
(сахар) цу́кор; (са́харний, не: саха́рний) цукрови́й.
(Саха́ра *р*) Сага́ра 295а.
свари́ти кого з ким (на кого); свари́тися з ким за кого-що, на кого-що.
сверби́ть кому (*р* кого) що: свербить мені (*р* мене) язик; див. болить.
свер*д*ли́ти (сверлити).
(сверщок) цвіркýн.
свиня́ (*р* безрога), сви́ньми́ 98.
свиня́чий (*п* свинський, *а* вепровий).
сви́стик, сви́ставка (*рс* свисто́к).
(свисток *п*) кава́лок, кусо́к папе́ру.
сві*до́*мий (сві́домий) чого (в чім, про що) 203.
сві́дчити про (о) кого-що.
(свіжо) допі́ру, оце за́раз.
свій, свого, *р* свойо́го (своего), своєму, *р* свойо́му, своє́ї, свої́й
світ — вся земля, mundus; мн. світи́ і *р* світа́ 77[4]; с в і т л о — видно, lux; засвітили світло (світ).
сві*та́*ти (*а* сви*та*ти) 27а.

сві́чка (*а* свіча), мн. свічки́, з свічо́к.
(свобідний *а*) ві́льний.
(свобо́да, не: свобода́) во́ля; слобода́ (свобода) — хутір, село.
(свободолюбивий *рс*) вільнолю́бний.
своєрі́дний (-ній) 128.
своя́к, -ка́, мн. свояки́ (своя́ки).
святи́й (святець).
святко́ви́й (святочний), урочи́стий.
святкува́ти (*п* обходити свято).
свя́то (*а* празник).
(святочний) урочи́стий, святко́ви́й.
свяще́ник (*а* священник), свяще́ницький, свяще́ництво.
(сегодня *а*) сього́дні.
(сей *а*) цей, ця, це, цього, цьому 174, див. цей; сюніч, себто і це́бто.
се́йм, з се́йму (*а* сойм); Сейм річка.
(сейчас) за́раз, нега́йно.
(сейчасовий) нега́йний, пи́льний.
секрета́р (секре́тар), -ря́, мн. -рі́ 68[1].
секре́тно, довіро́чно, тає́мно.
село́, з (зі) села́, по селу́, в селі́, мн. се́ла, з сіл (сел) 112.
селяни́н (мужик, хлоп), G[3] селя́н 78.
сема*с*іоло́гія (-*з*іол-) 265.
(семий) сьо́мий 16. 31. 161.
семилі́тній (сімлітний) 40. 128.

семіна́р, -ра́ 68^2 і семіна́рій, -рія.
сем'я́, *ч* сім'я́, з сім'ї.
(сендзя *п*) суддя́, судде́ю; судде́ва (*п* сендзіна).
сенса́ція, сенсаці́йний (-нза-) 265.
(сенти-) сантимента́льний.
серб, мн. се́рби 77, се́рбів 78.
серде́шний — милий, серде́чний — серцевий 62, див. серцева.
Середзе́мне море. [тро́).
сере́дина (середи́на, *р* ну-
(середник) спо́сіб, за́сіб.
сере́дній (-ний) 128 (*п* пересічний); середньовіччя.
сере́жки (*а* ковтки).
серйо́зний, серйо́зно (на серіо) 274.
се́рна, G^3 серн і се́рен 96.
се́рпень, -пня 70.
се́рце, се́рця, се́рцю і *р* се́рцеві, в се́рці (-цю), 110; мн. серця́ (се́рця), з серде́ць 112 і *р* серць; серце билося (било *п*).
серце́ва і *р* серде́чна хворо́ба.
сестра́, G^3 сесте́р 96.
(сесь, сеся, сесе) цей, ця,
(си) собі. [це 185.
Сибі́р ч. (ж.) р., з -ру, -рові, -ром, на -ру і -рі 288.
сиґа́ра, цига́рка (циґаро).
Си́дір, Си́дор (Ізидор) 265.
сиді́ти (седіти), сиджу́ (сидю) 192, сидя́ть, си́дячи́ (сидючи).
си́ла; бігти щосили (що сила); скільки (сила); чу́тися, почува́тися, знемага́ти на си́лах; си́лою (на силу); наси́лу — це ледве; сила природи (живло).
си́льний (усильний) чим.
си́лувати до чого і на що.
си́льно і си́льне *прсл.* 228; си́льно (здоровенно).
симбіо́за (симбіоз).
си́мвол (симбол) 260, -ла.
Си́мон (Симо́н). [з ким).
симпатизува́ти кому (*п*
синаго́га, жиді́вська шко́ла (*р* божни́ця). [128.
си́ній, си́ня (синий, сина)
си́нта́кса (*р* синтаксис) чи складня́; синтакси́чний (синтактичний).
синте́за (синтез).
си́нява (синя́ва).
си́нька (синка).
синьожо́втий 40.
сирі́ве́ць, з -вцю 23.
сирота́ (си́рота), мн. си́роти, сирі́т.
(сиряні вареники) варе́ники з си́ром.
систе́ма (систем) 275; систе́ма писа́ти, *р* систе́ма писа́ння.
си́тий чим і чого.
(сияти *а*) ся́яти і ся́ти, *р* сі́яти *а*.
сіда́ти (сядати) 14, сіда́й.
(сідий *а*) си́вий. [визна́.
(сідина *а*) сивина́ і си-
сідля́р, -ра́, мн. -рі 68^3.
сікти (січи) 191. [(солею).
сіль, со́ли (солі) 85, сі́ллю
сі́льський (се́льський) 26.
сільце́ і сельце́.

сім, сімóх і семи́, сімóм, сімомá; сьóмий (семий) 16 161. 166. 168; (сімлітний) семилітній.
сімдесят, тьóх, -тьóм, -тьмá і тьомá 161. 166. 168.
сімдесятилітній 40. 128.
сімнáдцять, -тьóх, -тьóм, -тьомá 161. 168.
сімсóт, сімóх-семи сот, сімóм стам, сімомá стáми 161. 166. 168.
сімсотлітній (-ний) 40. 128.
сім'я́, мн. сі́м'ї, сі́мей і сі́м'їв, *р* сем'я.
сінéшній (сінешний) 128; сінéшні (сінні) двéрі.
сі́нечки, з -чок і -чків.
сі́н*и*, сінéй 123, сі́ням 97, сі́ньми 98.
сі́нці, -ців і -нéць 122.
сірни́к (запáлка *п*).
сі́сти, ся́ду, сядь, ся́дьмо, ся́дьте; сі́сти на чім (*р* на що): сі́сти на ослоні (*р* на ослін).
сі́яти *а*, *ч* ся́яти, ся́ти.
сказáти, скажу́ (скáжу), скáжеш про (о) кого-що (*р* за кого-що); сказати б (так сказать).
скалі́чити кого на ті́лі.
(скаляти) забрудни́ти, замáзати.
скандáл (шкандал) 263.
скаргá (скáрга) про (о) що на кого.
скатерти́на, насті́льник, óбрýс, скáтерка.
скварчáти і шкварчáти 263.
скелéт (шкелет), *ч* кістя́к.
скéля (шкеля), скеля́стий і скели́стий.
(скервавлений) скривáвлений.
ски́рта (*р* стирта).
(скитатися *р а*) тиня́тися.
скі́льк*и* (-ко) — в запитáннях, дуже багато; скі́льк*а* — декілька 163; скількомá 168; скі́льк*и* це коштує? маю скі́льк*а* пигáнь; що плачу́ було́, *р* скі́льк*и* плачу було.
скінчи́ти (укінчи́ти); по відпрáві (по скінченій відправі), по скі́нченні відправи.
скі́петр, зо скі́петра 272.
(скіра) шку́ра.
(скіряний) шкуряни́й.
складáти; (це складає частину) є части́на.
(склеп) крамни́ця; склеп — це льох.
скло, скли́ти, скля́ни́й, скля́нка, скляр (*р* шкл-) 263.
(склон) схил; на схи́лку віку (*рс* на склоні життя).
(склонний) схи́льний, охóчий до чого.
(склонність) схи́льність.
(скобки) дужки́.
скóвзатися (ховзатися).
сковорі́дка (-р*о*дка) 25, G^3 -рі́док (-р*о*док) 26.
сковородá, G^3 сковорі́д 95.
сконстатувáти, сконстатóваний 285.
скопіймóваний (-пі*о*-) 284, скопіювáти 285, *ч* відпи́саний, відписáти.

скоріше, хутчій, швидче (скорше, боржій, борше, радше) 157, скоріший (скорший) 155.
скоро (*а* бистро); скоро... то, *р* як тільки... то.
скоропис ч. (ж.) р.; з -су 66.
скотар, -ря, мн. -рі 68[1].
(скравок *п*) відтинок, куток.
(скрайний) крайній 128.
(скрань *а*) висок, з виска.
(скривати) ховати; (скриватися) критися, таїтися.
скринечка (скриньочка) 7; скринька з-під (від) сірників.
скрипка (скрипці), граю на скрипці (на скрипцях).
(скука *а*) нудьга, нудота.
(скуток) вислід, наслідок.
скупий на (в) що.
слабенький (слабонький) 6.
слабий (*рс* слабий) на що.
слабувати на що (чим).
славний чим і на що.
(слав'янин *р*) слов'янин.
(Слав'янськ *рс*) Слов'янське 114.
слати, стелю, стелеш, стелють, стелючи, слав, слала; *ч* стелити, стелю, стелиш, стелять, стелячи, стелив, стелила.
слати, шлю — посилати; слати ким, *р* через кого.
(слеза) сльоза, мн. сльози, сліз; слізонька.
сливе — це майже, а не ледве; сливе, майже (*рс* почти).
слизький 43.
слина, слинявий (слю-).
(слих) слух; ані слуху, ані духу.
слівник, *ч* словник (словар).
(слідно) видно, знати.
слідом за (*р* вслід).
(слідуючий) такий, черговий, наступний, дальший, другий.
слобода (свобода) — це село; с в о б о д а — воля.
словник, *р* слівник (*а* словар).
слово, G[3] слів 112; дві-три-чотири слові (слова) і двоє-троє-четверо слів 117; з його слів, за його словами (по його словах); вибачайте на слові; повірити на слово; взяти назад (відкликати) свої слова.
слов'янин, мн. -ни 77, -в'ян 78, слов'янський (слав-).
слон, слона (слонь, слоня).
слоновий (слоневий) 138.
(слота) сльота, негода, непогідь.
(слотавий, слотливий) непогідний, непогожий, сльотавий.
служити за кого і ким.
служниця (слугиня).
слух (слих); ані слуху, ані духу.
слухати, -ся кого-чого; слухати чого і що; слухатися — це бути слухняним.
слухняний, *р* слух'яний 36.
(случай *а*) випадок.
(случайний) випадковий.
(случайність) випадковість.

(случатися *а*) трапля́тися (трафлятися).
(слюбний) шлю́бний.
слю́сар (*ш*люсар), -ря, мн. -рі 68[1], 263.
сльоза́ (слеза) 3[1], мн сльо́зи, сліз (слез), слі́зьми́, р. сльоза́ми 98.
сльота́, див. слота, слотавий.
(смаглявий) смугля́вий.
(смаркатий) шмарка́тий.
(смарувати) шмарува́ти.
смачни́й, *р* сма́чний.
смердю́чий і -дя́чий.
смерка́ти або смерка́тися.
смерко́м, смеркома́ (сумерком).
смі́ливий і смі́лий (смілиць).
смі́шки, смі́шок з кого-чого (над ким-чим).
смія́тися з кого-чого (над ким-чим, *а* кому-чому).
смоля́р, -ра́, мн. -рі́ 68[3].
смо́рід (смрід) 25, смо́роду.
смугля́вий (смаглявий).
смуше́вий 138.
(снити) сни́тися; мені сни́лося (я снив).
сни́цар, -ря, мн. -рі 68[1].
снігур, -ра́, мн. рі́ 68[3].
сніпо́к (снопок) 23, -пка́.
соба́ка ч. (ж.) р., *р* пес *а*; су́ка.
собла́зн ч. р. (*а* соблазнь ж. р.), *ч* споку́са.
соболе́вий (собольовий) 138.
(собственний *рс*) вла́сний.
со́вісний (совістний) 58, *ч* сумлі́нний.
со́вість *а*, *ч* сумлі́ння.
(совігник *рс*) ра́дник.
Содо́м (Содома), з Содо́му.
(сойм *р*) сейм, -му.
(сокровище *а*) бага́тство.
солда́т (*р* салдат) 29.
(солений) соло́ний.
соли́ти (квасити) огірки́.
солове́й, з солов'я́, солов'є́ві, солов'є́м, мн. солов'ї́, солов'ї́в (соловій, соловія, соловії, соловіїв).
солов'ї́ний (соловійний).
соло́дший (солодчий) 156.
соло́м'яний (соломняний).
соло́ний (солений).
(соля) со́льо н. р, невідм. 294.
сон, сну — спати і сна — снитись, сном 19; *р* со́на, со́ном 65; уві сні; міцни́й (твердий) сон.
со́нечко (сонічко) 18; в со́нці (-цю) 110.
со́нний (*р* сплячий).
со́няшний і *р* со́яшний 62.
со́няшник і со́яшник 62.
(сопівка) сопі́лка.
сопра́но (сопран) н. р., -на.
со́рок 161, сорока́ 167, сорокома́ і сорокма́ 168.
сорокі́вець, з сорокі́вця 23.
сорокоде́нний, сороколі́тній, сороколі́ття 40.
со́ром, з со́рому, із сорома́; *прсл* со́ромно; сороміцький (соро́мний, не со́ромний).
со́сна́, з со́со́н і со́сен 96.
со́тка *р*, *ч* со́тня, со́тні, з соте́нь 96.
(сотний *р*) со́тий 161.
со́ус і сос.
Софі́я (Зофія) 265.
со́хнути і со́хти, со́хну,

со́хнеш (схну, схнеш), сох, со́хла (схла), со́хни (схни).
соціялі́зм (соціалізм) 284.
сою́з див. заключати.
сочеви́ця, *р* чечеви́ця.
спада́ти на (о) половину; спада́тися з ким-чим — рівнятися.
спа́док на (о) сто проце́нтів (процент).
спали́ти, -ся, спалю́, спа́лиш, спа́лять (спали́ш, спаля́ть).
спа́льня і опочива́льня.
спаси́бі, *р* спаси́біг.
спа́цір, спацірува́ти *р*, *ч* шпа́цір, шпацірува́ти 263.
спе́ка (горяч), спеко́та.
спе́катися кого-чого.
спекти́ (спечи) 191.
спекулюва́ти 285
спе́реду (спереді).
спе́ршу (*р* спе́рва, спе́рву).
спеціяльний (-альний) 284, *ч* навми́сний, осібний.
спира́тися на що і на чім.
спирт (спіритус) 263. 274.
спис (списа, *а* копіє), без списа́ — зброя; спи́сок (спис), зо спи́ска — реєстр.
спита́ти — це запитати про що; спита́тися — це порадитися.
співа́ти чого, *р* що: співа́ти [пісень.
співчува́ти кому (*п* з ким).
спідній (-ний) 128.
спізни́тися з чим на годи́ну (спізни́ти годину).
спі́лий (зрілий).
спілча́нин (спільча-) 52
спі́льник (спілник) 44.

спір про (о) що.
спіши́ти, *р* спіши́тися, *ч* поспіша́ти.
сплакну́ти, -ну́, -не́ш, -ну́в, -ну́ла (спла́кнути).
(сплетня *рс*) плі́тка, поговір, на́клеп.
спливти́ і сплисти́, спливу́, сплив, сплила́, сплили́.
сплюндрува́ти і сплі́ндрува́ти.
(сплячий *р*) со́нний.
сповіда́тися в чім, *р* з чого.
(споводува́ти *п*) ви́кликати, ста́ти причи́ною, спричини́ти.
спогляда́ти на кого-що (за [ким-чим).
сподіва́тися кого-чого (*р* на кого-що), сподіва́юся, -ва́єшся, -ва́ється (сподію́ся, сподієшся, сподієтьcя).
(сподні *п*) штани́.
спожи́ти чого (що).
спо́кій (*р* спокі́й), споко́ю, в споко́ї.
споку́шувати (кусити).
спомага́ти (спомо-) на що кому.
спо́мин (вспомин) про (о) кого-що або по кому.
спомина́ти (вспоминати) що про (о) кого-що (*р* за кого-що), кого-що.
(спорий *п*) вели́кий; (споро *п*) бага́то.
(спо́рити, не: спори́ти) спереча́тися про (о) кого-що, змага́тися.
спорохня́віти (спорохна-), спорохня́вілий (спорохнавілий).

спо́сіб, спо́собу; (в той, в такій спосіб *р*) так, о-так; (в якій спосіб *р*) як; спосіб, засіб (середник); спо́сіб чита́ти (*р* спосіб читання).
спосі́бний (способний) 16 до чого, *ч* зда́тний, здібний до чого.
спостеріга́ти, -рігаю, спостерегти́, -режу́, спостеріг, -регла́, спостері́гши.
спочи́ти (спочати), спочну́ (спічну), спочне́ш (спічнеш), спочи́нь (спічни).
спра́ва про (о) кого-що; (здавати собі справу з чого) розумі́ти, уявля́ти; спра́ва в тому (полягає в тому), *ч* річ у тому; припини́ти (уморити) справу наза́вжди.
справде́шній (-ний) 128 *р*, *ч* спра́вжній.
спра́вді (справди, насправді).
спра́вжній (-ний) 128, *р* справде́шній 128.
(справка *рс*) до́відка.
(справник *п*) причи́нець, злочи́нець, прови́нник.
спра́гнений чого.
спричини́тися — бути причиною — до чого; хворо́ба спричини́ла (*р* викликала) смерть.
сприя́ти, сприя́тливий кому-чому (спрібувати).
спро́бувати, спро́буймо
спроквола́ або споквола.
спромага́тися (спромогатися), спромогти́ся на що.
спромо́жний (-ній) 128.
(спря́тати *а рс*) схова́ти; див. прятати.
(спряток *п*) домові́ ре́чі, майно́.
(спудити *а п*) наляка́ти.
(средство) за́сіб, лік.
срібло́, *р* срі́бло; срі́бний, (срібе́рний).
сса́ти, ссу, ссеш 63.
став, до ста́ву (ставу́), на ставу́ і на ста́ві.
става́ти (ставатися); ста́вити (ставляти); ста́вити, става́ти на чім (*р* на що); (ставити вимоги) вимага́ти; ставити за (чим): ст. за взір, за при́клад; ст. собі на, за завда́ння; става́ти кому на заваді; ставати в пригоді; став гарний, *р* став гарним.
(стадо *а*) череда́, табу́н, ота́ра, згра́я.
ста́йня і ста́ня, без ста́єнь і стань; А́вгійові ста́йні.
стале́вий і стальови́й 138.
стан, до ста́ну (стану́); (муж стану *п*) держа́вний муж; (замах стану) держа́вний за́мах; держа́вна (станова) ра́да; ста́ном висо́ка.
(становчо *п*) рішу́че (-чо), зо́всім, нао́друб.
стано́вище (*р* становисько).
(станути, станув) ста́ти, став; ста́нув — розта́в, розта́нув.
ста́нція залізни́ча, *р* ста́ція.
стара́тися про (о) кого-що
ста́рець (старе́ць) *р*, проша́к (дід), торбі́й.
стари́й (старик *а*), ста́р-

ший — становищем і віком, старіший — віком.
Ста́рицький (Стари́цький) 130.
Старобі́льське (*рс* Старобільск) 144.
старожи́тній (-ний) 128.
старозаві́тний (-ній) 128.
Старокостянти́нів (*рс* Староконстантинів).
старомо́дній (-ний) 128.
старосві́тній (-ний) 128.
ста́роста, мн. -сти́, -сті́в 78; ста́ростів, -това, -тове.
(старуха, старушка *рс*) ба́ба, стара́ бабу́ся.
(старушок *п*) стари́й, дід.
ста́рший від кого (*р* кого) 155.
старши́на́ коза́цька.
ста́ти за кого, *р* ким; ста́ти (статися); ста́ти в пригоді — допомогти; ста́ти на чому, *р* на що; став бага́тий, *р* став бага́тим; ста́ти, взя́тися (забратися) до праці.
стати́в і штати́в 263.
ста́тній і статни́й 128.
(статок *п*) майно́. [93.
статтяя́, G^3 статті́в і статте́й
стату́т, реґуля́мін (*п* правильник).
(стать) по́стать.
сте́жити за ким-чим (ст. кого-що).
степ ч. (ж.) р., зо сте́пу (степу́), в степу́ 76; їхати сте́пом (по степу).
Степа́н (*а* Стефан), з Степа́на (-на́), Степа́нові.
(степень) сту́пінь, -пеня́.
стерегти́ (стеречи) 191 когочого і кого-що, -жу́, стережи́, стері́г 200, стері́гши 212, стережучи́ (-гучи).
стерегти́ся кого-чого.
стерня́ (стерна).
сте́рти, зотру́, зотре́ш (*р* зітру, зітреш).
(Стефан *а*) Степа́н, Степа́на (-на́).
стид (*в*стид), стида́—сти́ду.
стида́тися (*в*стидатися) кого-чого. [(*в*стид-).
стидли́вий, стидли́вість
сти́дно (*в*стидно), со́ромно.
стина́ти, *ч* руба́ти.
стипендія́т (-янт).
(стирта *р*) ски́рта.
стирча́ти (стор-, *рс* торчати) 210. [ро́ди.
стихі́я (живло *п*), си́ла природи.
стихі́йний (живловий *п*).
стіжо́к (стожок), -жка́ 23.
(стій, *р* якстій) за́раз, відра́зу.
(стійний) пості́йний, цінни́й, ва́ртий. [23.
стіле́ць (столець), стільця́
сті́льки (-ко), -ко́х, -ко́м, -кома́ — відмінюється (не відм.) 163. 168.
(стісняти) перешкоджа́ти.
сто, ста 167, стома́, со́тий (сотний).
стовп, -па́, *р* стовб.
сто́гін (*а* стон).
стодо́ла *р*, *ч* клу́ня. [263.
Сто́кго́льм (Штокгольм)
столі́тній (-ний) 128.
столо́вий, *р* їда́льний.
столо́ва, *р* їда́льня.
(стон *а*) сто́гін.

Що в дужках (), того не вживайте!

сто́ляр (столя́р), -ра, мн. -рі 68[3].
(стопінь) сту́пінь, -пеня́.
стопта́ти (з*д*оптати).
сторона́, мн. сто́рони, G[3] сторін 95, в сторона́х (сто́ронах); з цього́ бо́ку (*р* з цієї сторони); сторона́ — край, земля; сторі́нка (сторона) в книжці.
сторони́тися (сторонити), *ч* ухиля́тися від кого-чого.
(сторонничий *п*) партійний, суб'єкти́вний, особи́стий, при́страсний.
сторо́нній (-ний) 128.
стос і стіс, зо сто́са 286. 263.
стосува́тися кого-чого і до кого-чого.
(сто́яти *рс*) ва́ртий, варт.
стра́жник (стражни́к).
страйк, страйкува́ти (*р* штрайк-) 263.
страйка́р, -ря́, мн. -рі 68[1].
(страсть *а*) при́страсть.
страх, зо стра́ху (страху́), в страху́.
страшни́й (*рс* стра́шний), *прсл* стра́шно; (страшно) дуже бага́тий; страше́нно (-нне).
стре́лити і стрі́лити, стре́льнути і стрі́льнути 27а; стріля́ти на кого-що (по кому-чому *рс*).
стреміти — це стирчати; (*рс* стреміти) намага́тися, пра́гнути, порива́тися, лі́нути, прямува́ти.
(стремління *а*) пра́гне́ння.
стрива́ти — чекати; стріва́ти — зустрічати 11.
стри́гти (стричи) 191.
стрий *а р*, *ч* дядько.
Стрий, в Стрию́.
стри́йна *а р*, *ч* дя́дина.
(стрібувати) спро́бувати.
(стрій) оде́жа, о́дяг, убра́ння, фо́рма.
(стрійний) убра́ний.
стріля́ти і стре́лити 27а.
стрімголо́в, сторч (коміть) головою. [стріну́).
стрі́нути, стрі́ну (стріну́ти, Стрі́тення і Стрі́чення.
стрі́ти і стрі́нути; зустрі́вшись, *р* при зу́стрічі.
стрі́ча *р*, *ч* зу́стріч.
стрі́чка (бинда); (стрічка *р*) рядо́к.
(строгій *а*) суво́рий; (стро́го) суво́ро, го́стро; (строга *а*) повна таємни́ця.
(стройний) стрункий, га́рний, дола́дній.
стро́їти *а р* — будува́ти, а не чепуритися *н*
(стручувати *п*) скида́ти.
струм (струя) електри́чний; струмо́к (струя) водяни́й.
(студе́ний *р а*) холо́дний; хо́лодно (студено); холодне́ча (стужа).
студе́нт (сту́дент, академік); акаде́мік — член Академії Наук.
студе́нтський (-денськ-) 55.
(студня *а р*) коло́дязь, крини́ця.
(стужа) холодне́ча.
сту́пінь ч. (ж.) р., з -пеня́ 22 — це: крок, градус; сту́пе́нь, -пня́ — це: крок;

ступне́вий 138; сту́пінь і щабе́ль. [лента).
стьо́жка, стрі́чка (стяжка,
субі́тонька (субо-) 24.
субо́тній і субі́тній 128 (*р* субо́тнішній).
суво́рий (суровий *а*).
судде́ва (сендзіна *п*).
судд́я (*п* сендзя, *а* судия), у судді́, судде́ю, су́дде, мн. су́дді, су́ддів.
судо́ви́й (судейський).
су́дний і су́дній 128.
(судьба *а*) до́ля.
(сувта *а*) марно́та, метушня́, кло́поти.
(суетитися *а*) метуши́тися, клопота́тися.
(суетня) метушня́, бігани́на.
суке́нка (суко́нка) 6.
(суматоха *рс*) метушня́, гарми́дер (гармі́дер).
сумі́жний (суме́жний).
сумлі́нний (*а* совісний).
сумлі́ння (*а* совість); доко́ри сумлі́ння (викиди совісти *п*).
су́мнів; (не підлягав, не улягає сумніву *п*) нема су́мніву.
сумува́ти за ким-чим.
суп (зупа) 265, юшка, *р* росі́л.
супере́чка (спір) за кого-[що.
супере́чний з чим і чому.
супокі́й, *ч* спо́кій.
(супроти) через; су́проти́ (*р* в порівня́нні, рівняючи до).
Суса́нна (Зузанна) 265.
сусі́д, -да і сусі́да, -ди.
сусі́дній (-ний) 128.

(суть) є в мене діти 221; вони (вони суть) багаті.
су́тній (-ний) 128.
суфле́р, -ле́ра 282.
суха́р, -ря́, мн. -рі́ 68[1].
сухе́нький (сухо́нький) 6.
сухо́ти (чахотка *рс*), з сухі́т, із сухо́т.
(суята, суятитися) див. сувта, суетитися.
схвали́ти, ухвали́ти.
схе́ма (шемат), схемати́зм (шема-) 264.
схи́зма (шизма) 264.
схи́льний (склонний) до чого.
схід (всхід), схі́дній (всхідній, -ний) 128.
(східство *рс*) поді́бність.
(схнути) со́хнути.
схова́ти (скрити).
схо́дитися (сходи́тися).
схо́жий, поді́бний на кого-що, до кого-чого чим (по чому), *р* із ким-чим.
схопи́тися (схо́питися).
Сціпіо́н (Сціпіо), -на.
сюди́ (цюди, *р* сюда́).
сюдо́ю йти (де йти).
сюрпри́з (сюрприза) 283.
(ся, сей, се *а*) ця, цей, це, див. цей.
сяга́ти чого й до чого.
ся́жень, сяг *а р*, *ч* са́жень.
Сян (Сан *п*), ся́ніцький, Ся́нік (Санок *п*), з Сяно́ка, Ся́ніччина.
ся́ти і ся́яти, ся́ю, ся́єш, сяв і ся́в; ся́ла і ся́яла.
сьогобі́чний (-ній) 128.
сього́дні (*а* сегодня, *р* сьогодня) 174.

сьогóднішній (-дняшний, *р* нинішній *а*) 128.
сьоголітній (-ний) 128. [128.
сьогорíчній, *р* сьогорíчний
сьогосвітній (-ний) 128.174.
сьогочáсний (-ній) 128. [єї.
(сього; сего, сьої) цьóгó, цісьóмий (семий) 31. 161.

Т

та, тієї (*р* тої, теї, тії), тією (*р* тою).
та й (тай) 238. 256.
тáбір, з тáбору 16. [бéля.
таблиця (*р* тáблиця), *р* та-
таємни́ця (*а* тайна; пóвна (*а* строга) таємни́ця.
таємни́че (-чо) 228 *прсл*, таéмно (*а* тайно).
(так — як) як — так: як робиш, так платять; вона така (так) бідна; так (у цей спосіб); так само (*р* так же).
талáн — це доля й хист; часом талáнт — хист, з талáнту (талантý).
талісмáн (талізман) 265.
(там) туди́ поїду.
тáмошній (тамóшний) 128.
тамтéшній (-ний) 128.
(тамтой) той, див. той.
(тамтуди *р*) туди́.
тáнець (данець).
(таний) дешéвий.
тáнути (топніти), стáнув.
танцівни́ця (дансерка).
танцювáти (гуляти, данцювати) 213.
Тарáс, до Тарáса (Тарасá).
тара*т*áйка (*р* тара*д*áйка).
тари́ф (тарифа). [-рéля 286.
тарíлка; тарíль ч. р., з
(Тарнів) Тéрнів.
(Тарнопіль *п*) Тернóпіль.
таскáти, -кáю, *ч* -щи́ти, -щý.
татáрин (татари́н), мн. татáри 77, з татáр і татáрів 78.
Тáтри, з Татр і Татрів.
тáця, -ці і тáца, -ци (*р рс* піднос). [рів і -рей 93.
твар *а*, твáрі, твáр'ю, з тва-
(твердий) міцни́й сон; твердíший (твердший); спáти, заснути міцно (твердо).
твій, твогó, *р* твойóго (твоєго), твоéму, *р* твоймóму, твоéї, твоїй.
творéць, творця́, *а р* твóрець, твóрця. [той.
те (*р* то) 184 дитя́; див.
теáтр (театер) 272.
Тегрáн (*р* Тегеран) 295а.
тéза (тезис) ж. р.
тéка і портфéль ч. р., з -фéля.
текти́ (течи) 191, течý, течýть, текýчий, текýчи́ й течýчи́, теклá, текли́, тік, тíкши, течи́, течíть; течé вода я́ром (по яру); протікáти 212.
телегрáма (телеграм) 259.
телеграфувáти 285, телеграфóваний; телеграфíчно (по телеграфу).
телефóн (телéфон).
телефонувáти 285; телефóном (по телефону).
теля́, у теля́ти, з теля́м (телятем).

ге́ма (те́мат).
те́мний на очі.
темно́та (темнота́), [293.
темп (темпо) ч. р, з те́мпу
те́мрява (темря́ва).
тенденці́йний (-ціозний).
Теодо́сій (Теодозій), Теодо́сія (Теодозія) 265.
теоре́ма (теорем) ж. р.
теосо́фія (теозофія) 265.
тепе́р — цього часу, nunc; за́раз — негайно, цієї хвилі, statim; са́ме тепе́р; тепе́р (*а* нині).
тепе́рішній (тепері́шний) 128, *а* ни́нішній. [22.
теплі́нь, з -линí, теплі́нню
тереве́ні, -нів.
Тере́за (Тере́са).
те́рен, з те́рену — простір; те́рен, з те́рну — рослина. [(н.)р.
терито́рія (територіюм) ж.
термо́метр, -метра 272.
терни́стий, терно́вий (терневий).
Те́рнів, Терно́піль — українські назви міст, *п* Tarnów, Tarnopol.
терно́вий (терновий).
тероризува́ти 285, тероризо́ваний.
терпели́вий (терпливий).
терпі́ння, тяжка́ пра́ця (*а* труд).
терпі́ти, терплю́, те́рплять (-пять), те́рплячи 194.
тертя́, у мн. не вживається 126.
(теряти) губи́ти.
те́сляр, -ра́, мн. -рі 68[3].
(тета *а*, цьоця *п*) ті́тка.
(тетрадь *а*) зши́ток (зшито́к).
Тетя́на (Татяна). [274.
те́хнікум ч. (н.) р., з -му
(течи) текти́ 191.
(ти *а*) тобі́ 186. [58.
ти́ждень (неді́ля), з ти́жня
тижне́вий (-ньовий) 138.
(тил *рс*) запі́лля.
тим то, тому́ (длятого), через те; (тим більше, *р* тим паче *а*) і поготі́в, і по́тім, на́дто; (між тим *рс*) проте́, тим ча́сом (тимчасо́м); (тим не менше *рс*) одна́к, проте́, таки́. [16.
Тимофі́й (*а* Тимофей) 261.
ти́сяча ж. р. (тисячка, тисяч ч. р. *п*) 161, з ти́сячі, цю ти́сячу, цією ти́сяччю; ти́сячний 161; ти́сяча (тисяч) дев'ятьсо́т; дві (два) ти́сячі.
тисячолі́тній 128. 40.
тисячолі́ття 40.
ти́тар, -ря, мн. -рі 68[1].
тихе́нький (тихонький) 6, тихе́сенький (-хо-) 6.
Ти́хон і Ти́хін 16. 21, Ти́хонович 135.
(що тичеться до *п*, відносно) щодо, а щодо.
ти́хше піти, поїхати (*п* звільнити бігу).
ти́ша (тишина́ *а*); запанува́ла (зацарила) ти́ша.
тієї, тією див. та.
тіка́ти від кого-чого.
ті́льки (-ко), *р* лиш, *р* лише́, див. лише; (як тільки

Що в дужках (), того не вживайте!

рс) що: що прийду, то й побачу.

тінь ж. (ч.) р., з тіні, тінню (тіньом), мн. тіні, тіней (тінів).

тістечко (тістoчко) 7; періжечок, коржик (тістóчко *п*).

тітка (тета *а*, цьоця *п*).

(тітóчний) двоюрідний брат чи сестра.

Тічіно (Тессін) 295а.

тічóк (тoчок) 23, з тічкá.

тішитися — мати з чого втіху; (тішиться повагою) має повагу, повáжаний.

ткáти, тчу, тчеш, тче, тчéмо, тчéте, тчуть, ткав, ткáла, тчи, тчíмо, тчіть.

(тлустий) масни́й, гладки́й.

(то *а р*) те дитя 256; ні се ні те (то); див. що.

(тоалета) туалéта.

(тоаст) тост, з тóста, тóстом.

товáр (тóвар); товари́ство (товáриство).

товáриш (*рс* товарищ).

товкти́ (товчи) 190. 191.

тóвпитися (товпи́тися).

(товстий *рс*) грýбий; товсти́й — це си́тий.

(товщиною *рс*) завтóвшки, утóвш, утóвшки.

товщíнь, з -щині́, -íнню 22.

(тогди) тоді́ (тойді).

(тогід) торíк.

тогобíчний (-ній) 128.

тоголíтній (-ний) 128.

тогорíчний (ній) 128.

тоді́ (тогди, тоди); спéршу... пóтім, тоді́ (відтак).

тоді́шній (-ний) 128.

(тож) теж.

той, та, те (тот, тота, тоте), тóгó, тóму, тієї (*р* тої, теї, тії), тій, тим, тією (*р* тею), на тім, на тій 178; цей — це ближчий, теперішній, той — це дальший, минулий: цей (той) берег високий, а той (тамтой) низький; в головнім реченні ставимо той, а не цей: що впало, те (це) пропало; той чи той (*р* той чи інший); той самий (один і той же *рс*).

(тойді) тоді́.

тóкар, -ря, мн. -рі 68[1].

Толстóй (Тóлстий), Толстóго (Толстóя), Толстóму, Толсти́м, на Толстóму 295.

том (тім) 286; однотомóвий і однотóмний.

томáт (томата), з -ту.

томли́вий (томлячий).

томý, тимто; сім літ томý (тому назад *рс*).

(топір *а*) соки́ра.

(топніти) тáнути; (топніючий сніг) сніг, що тáне, розтаé.

топóля, з топíль і з топóль 94.

топтáти, топчý (доптати).

торбíй, прошáк, *р* стáрець (дід).

торгóвля (торгозля́) і торгíвля 26.

торгувáтися за (о) кого-що.

(торжéственний *а*) урочи́стий, святкови́й (святочний *п*).

Торичеллієва (Торичелього) порожнява.
торішній (-чний) 62. 128.
торкатися до кого-чого і кого-чого; (що торкається) щодо, а щодо.
(торчати *рс*) стирчати.
(тоска *рс*) туга, сум за ким-чим, по кому-чому.
тост (тоаст), з тоста.
(тот, тота, тоте) той, та, те 185; див. той.
тотожній (-ний) чому 128.
(тотчас *рс*) зараз.
точиться боротьба.
(точка *а*) крапка, пор. крапати; точка зору чи погляд; центр або осередок тяготи (точка тяжкости).
точний *а р*, *ч* достотний, докладний.
точність *а р*, *ч* достотність, докладність.
точно *а р*, *ч* достотно, достоту, докладно, якраз.
тощо (*р* і т. д.) 257.
(тра, тре, траба) треба.
традиційний (*рс* традиціонний).
(трам) сволок.
трамвайний (трамваевий).
транспарант (-рент).
трапитися, траплюся, траплятися (траф-).
траплятися (мати місце *р*, лучатися, случатися); трапився (*п* зайшов) випадок.
тратити, -чу, тратять, тратячи (трачучи) 204.
треба (тре, тра, траба).
тремтіти від чого (на чім, на що); тремтіти всім тілом (*п* на всьому тілі).
третій, третя, трете, третього (третий, -та, -те, -того) 161.
три 161, трьох (троїх) 166, трьом (троїм) 166, трьома 168; три столи, три рази і т. ін. ч. р. (*рс* три стола, три раза) 119; три корові, три вербі і т. ін. ж. р. (*р* три корови, три верби) 117; три вікні, три слові чи трое вікон, трое слів (*рс* три вікна, три слова) 117; так само по всіх числівниках, що закінчуються на 2, 3 і 4: 24 корові, 43 столи, 52 вікні (24 корів, 43 столів).
тривати, тривалий (трі-, тре-) 11.
тривога, тривожитися (трі-, тре-) 11.
триденний, -денна. 128.
тридцятилітній (-ний) 40. 128.
тридцять 161, -тьох 166, -тьом 166, -тьма і -тьома 168.
трикутній (-ний) 128.
трилітній (-ний) 128.
тримати кого-що, триматися кого-чого.
тринадцятилітній (-ний) 128.
тринадцять 161, -тьох 166, -тьом 166, -тьма і тьома 168.
трисотий 161.
трисотлітній (-ний) 40. 128.
трисотліття 40.
триста 161, трьох сот, трьом стам, трьома стами 168.
тритомовий і тритомний.
тричі (трейчи, тричи) 162.
(трібувати) пробувати.

(трі-, тре-) тривати, тривога, тривожитись. [294.
тріо (трій) н. р. не відмін.
тріодь ж р. 284, з -ді.
тріпотати і трепотати.
тріпотіння і трепотіння.
тріскати, тріснув (тріс).
трішки, трішечки і трошки, трошечки.
тріюмф (тріумф) 284.
тріюмвірат (тріум-) 284.
(троїх *рс*) трьох, (троїм *рс*) трьом 166.168. [зворушити
(тронути *рс*, не: тронути)
тротуар (тротоар).
трофей ч. р., з -фея.
(трох) трьох, (тром) трьом, (трома) трьома 162. 168.
трохи (троха, дещо); „дещо“ займенник, прислівником не буває.
трошки, трошечки і трішки, трішечки.
труба (туба).
трубити (трубіти) 9.
трудитися чим. [праця.
(труд *а п*) терпіння, тяжка
трудний до чого, на що.
трудящий (*рс* трудящийся, робучий) 203.
труїти, трую, труїш.
труна (трунва, трумна, трумно), домовина. [тя.
(трунок) напій, питво, пиття
трусітися над ким-чим.
(трутизна) отрута.
(трутити, тручати *а р*) кидати, відпихати. [294
трюмо, з трюма, трюму
трьох, трьом (трох, тром) 54, трьома (трома) 162. 168.

(ту *а*) тут. [товий.
туалета (тоалета), туалетовий.
(туба) труба.
тубілець, з тубільця 23.
туга (туга) за ким-чим.
туди (туда).
тудою (де) йти.
тужити за ким-чим; *р* по кому-чому, над ким-чим.
тузінь (*р* тузин), тузеня (дюжина), дванадцятка — 12 речей.
(туй-туй) ось-ось, зараз.
туман, -ну (-ну), мн. тумани (-ни).
тупотіти і тупотати.
турбуватися ким-чим або про (о) кого-що, *р* за кого-що.
Туреччина (Турція).
туркеня (туркиня, турчанка *рс*).
турне н. р., не відмін. 294.
(тусклий) тьмяний, притемнілий, пригаслий.
тут (*а* ту, *р* тутки); йди сюди (йди тут).
тутешній (-ний) 62. 128.
(тутка) гільза.
туфля (туфель), з туфлі.
(туча *а*) хмара.
тхнути чим — смердіти; *дхнути* — дихати 41.
тюль ч. (ж.) р., з тюлю.
тюльпан, тульпан і тулипан.
тюрма (турма), з тюрем
тютюн (титонь *п*). [96.
тютюновий (титоневий).
(тя, те) тебе 186.
тягар, -ра, мн. -рі 68[1].
тягнений, *р* тягнутий 201.

тя́жчий, тя́жче, тяжке́нько (тяже́нько).
тя́ма — це розуміння; тя́мити — розуміти, тя́млю, тям, тя́ммо і тя́мім, тя́мте; (тямити) пам'ята́ти про (о) кого-що.
тяму́щий і тяму́чий 203.
тя́ти і тну́ти, тя́тий 201; тяла́, тяли́.
тяти́ва́ (тетива *а*, тя́тива).
(тьмавий *р*) те́мний, хму́рий, тьмя́ни́й.

У

у пишемо по голосних, *в* по приголосних 238; цього року (*р* у цьому році); див. в.
уберіга́ти, уберіга́ю, уберегти́ (-чи) 191, убережу́, уберіг, уберігши, уберегла́.
уби́вство (убийство) кого (на кому), душогу́бство; (поповнив убивство на особі посла *п*) убив посла; див. вбивство.
уби́вця *р*, *ч* душогу́б, убі́йник (уби́йця).
убира́тися в що; (убирати скарпитки) надяга́ти скарпе́тки.
убі́гти, забі́гти (упасти *п*) до ко́го, зайти́.
убо́гший, убо́гшати.
убо́зтво 55.
уболіва́ти за ким-чим.
убру́с див. обрус.
ув — пишемо по приголо́сній перед голосною: впав ув око, цебто: у воко 238. 39.
ува́га (ввага) 238; заслуговує ува́ги (засл. на увагу), ва́ртий ува́ги; взяти до уваги, на увагу, *р* під увагу; дати на увагу.
уважа́ти (взяти, брати) кого-що за кого-що, на кого-що. [238.
ува́жливий, -вість (вважл-)
ува́жний, -ність (вважн-) 238.
увесь (*р а* весь) див. ввесь; уся (ціла) хата згоріла.
уве́чері (*а* вечір).
(увиді, у виді, у роді) як, на взір, ніби.
уві сні; уві Льво́ві, *ч* у Львові; уві́чі.
уво́рюватися, уворя́тися і уо́рюватися, уоря́тися 39.
увосени́ (увосені) 232.
уго́да (вгода) 238. [238.
уго́рський (венгерський *п*)
Уго́рщина (Венгрія *п*).
у́грин (венгерець).
удава́ти кого-що (прикидатися *рс*); уда́вся тихий, *р* тихим.
уда́р (у́дар), з уда́ру (ударе́мнювати що *п*) перешко́дити чому.
уда́рити ногою (*п* копнути).
уда́тний (удачний).
уда́ча — це успіх, щастя; вда́ча — хара́ктер 238
удво́х, вдвох (*рс* вдвоїх); удво́є, *р* вдві́чі.

Що в дужках (), того не вживайте!

удéнь (днем) *прсл.*
удівéць (удовець) 23. 26, **удівця́**, удівонька.
уділя́ти *р, ч* дава́ти; (уділяти науки) навча́ти; (уділяти інформацій) інформувати.
(**удільна** *рс*) питóма вага.
удова́ чия або по кому.
(у*д*оптати) у*т*оптáти.
удóсвіта (досвіта) *прсл.*
удосконáлювати й доско-
(удуд, удод) óдуд. [нáлити.
(уемний) недóбрий, неґатíвний.
удя́чний, вдя́чний за що.
ужива́ння (ужи́вання). [що).
ужива́ти кого-чого (кого-
ужи́ти, уживу́, -вéш (ужию, ужиеш) кого-чого (кого-що).
узáвтра, взавтра (*р* завтра).
(узагалі *р*) взагалі́ 238.
узáд *р, ч* назáд.
узбрóювати, *ч* озбрóювати в що і чим.
(узгля́днювати і узгляднзя́ти *п*) брáти на увáгу, уважáти, розважáти.
узгр*а*ни́ччя (-гр*я*ниччя) 54.
уздрíти, уздрю, ýздриш, ýздрять.
узéнький (уз*о*нький) 6.
узи́мку, узимі́ *прсл.*
узíр, узóру, узірéць — це візерунок; в з і р, взору, взірéць — це зразок 238; взірцéвий.
(узнати *п*) признáти; узнáв мене - пізнав мене; йому прйзнано (узнано) нагорóду.

(узол) *в*ýзол 39.
узя́ти кого-що за кого-що; узя́ти чого.
узьки́й, ýзько і вузьки́й, вýзько 39. 238.
(уйматися за ким-чим *п*) борони́ти кого-що.
указíвка і вказíвка 239.
уквітчáти, *р* умаїти.
(укінчений) що скінчив, абсольвéнт.
(укінчити) скінчи́ти, закінчи́ти. [лішки.
(уклякати) ставáти навкó-
уколи*х*áти (уколи*с*ати).
(украдком) крадькомá, крáдьки, пóтай.
Украї́на (Украї́на, Украйна, Вкраїна), Закарпáтська Украї́на (Русь) чи Закарпáття (Прикарпаття), украї́нський (украї́нський, вкраїнський) 238; *в* Украї́ні (*на* Україні), як і *в* Німеччині, *в* Англії і т. ін. Не пишіть скорочено *укр.*, а повно: український.
украї́нка, Союз Украї́нок (Украї́нóк).
(укривати, -ся) ховáти, -ся.
(уксус, оцот) óцет. [209.
ул*а*мáти, улáмок (ул*о*м-)
улегшáти, улéгшувати, улегши́ти.
улéсливий (улес*т*л-) 60.
(улик *р*, улій) вýлик 9. 39.
(улиця *р*) *в*ýлиця 39.
(уложити на себе шапку *п*) надíти, надíнь шапку.
(улягáти *п*) піддавáтися; (не улягає сумніву *п*) без сýмніву, нема сýмніву;

сконфісковане (уляглоконфіскаті *п*); курс знизився (*п* уліг знижці); (уляг випадкові *п*) з ним трапився випадок.
ультиматум (*р* ультимат) ч. (н.) р., з -му 290.
(ум) розум (разум *а*), -му.
умаїти *р*, уквітчати.
Умань і Гумань 39. 295а.
уманський і гуманський 39.
(умиг) вмить, миттю, вмент.
умирати 210 (*р* умірати, помірати); умер, *р* помер; умер (*п* поніс смерть).
умисне й умисно *прсл* 228.
уміти чого; умілий (уміючий).
(умний) розумний.
умова (вмова, *рс* услів'я) 238; умова — контракт, умовини — обставини, оточення; умовини (умови) праці; умови (умовини) передплати.
(уморити *п*) припинити справу назавжди.
умочати (умачати) 209.
униз, вниз, додолу.
уникати (уходити) кого-чого або від кого-чого.
(униматися) стихати, спинятися. [265.
універсал, -сальний (-зал)
університет (універзитет) 265; в (на) університеті.
уніформа (уніформ). [284.
уніят, уніятський (уніа-).
(уносити) подавати на затвердження.
уночі (ніччю) *прсл*.
унук, унука, *р* онук, онука.
(упадок *рс*) занепад, падіння, занепадання.
упасти, упаду (упаду), упадеш (упадеш).
(упасти *п*) забігти до кого-чого; упаду, упадеш (упаду, упадеш). [чому.
упевнятися, упевнитися в
уперед (уперід) 25.
уперше (уперве).
упиватися чим і чого.
упир, -ря, мн. -рі 68[1].
(упімнення *п*) нагадування.
уплив чого куди 238; вплив кого на кого-що; підо впливом (під упливом).
(уплести) сплести, -ту, -теш.
(уповати *а*) надіятися на
уповноважений. [що.
уподібнюватися кому-чому або в ким-чим.
(упоминати, упімнути *п*) нагадувати про кого-що.
управа — це орган управління чи саме управління, провід чим; вправа — завчання 238.
(упрямий *рс*) упертий; (упрямство *рс*) упертість.
(упуст *п*) вияв, прояв.
(уп'ять) знову (знова).
ураган, ураганний (гура-)
(урадуватися) зрадіти. [39.
Урал, з Уралу (Ураль, Уралю) 288.
уранішній (-ний) 128.
(урізатися в руку *п*) урізати
(урльоп) відпустка. [руку.
(уродження *р*) народження.
(уродини) родини; день

народження. [на взір.
(у роді, у виді *рс*) ніби, як, урочистий (святочний, торжественний), святковий.
ýряд (вряд, *рс* правительство) 238, *р* уряд.
урядовий (правительственний *рс*). [вýса і вýси 77.
(ус) вус 39, з вýса, мн.
усвідомити (-доми-) що.
усе (усьо), див. весь.
усебічний, *р* усесторонній.
(усердитися) розсердитися
усесвітній (-ний) 128. [кий.
(усильний) сильний, велиусієї, усією див. вся, уся.
усімá, *р* усіми.
(услів'я *р*) умова; з умовою (*рс* під услів'ям).
ýсний (ус*т*ний) 58.
(уснути, вснути *а*) заснýти. [вáти.
успівáти устигáти, поспі-
(успокоїтися) заспокоїтися; заспокойся (успокійся) і заспокійся 16.
ýстá, *р* вуста 39. 125.
(устáти) перестáти; устáти (припіднятися).
устан*о*вляти (-н*а*вл-) 209.
устеляти, -ляю, устелити, -телю, *р* устилáти; услáти, устелю.
устерігáти, устерегти, устереглá, устеріг, устерігши 200.
(устроїти *рс*) зробити.
(уступ *п*) урúвок, вúривок, стаття, читання; в с т у п — це вхід.
(устя *а рс*) гирло річки.
усýпереч чому.

(усхнути, усхну, усхнеш) усóхнути, усóхну, усóхнеш. [ди.
(усюда, всюда) усюди, всюуся, усієї (усьої, *р* усеї), усією (*р* усею) 175.
усякий; без ніякого (усякого), без жáдного слова.
(усьо, всьо) все, усé 175.
усього-нá-всього, усього-нá-все; без нічого (*р* усього).
(усьої, всьої) усієї 175.
усьогосвітній (-ний) 128.
утискáти кого — гнобити; утиснути що куди.
утікáти, -кáю; утекти (утечи), -чý, -чé (втікне), утеклá, утік, утікши 200; (утікнути) утікти; утікáти (уходити) від кого-чого, *р* кого-чого.
(утка *рс*) качка.
утопічний (*р* утопійний).
у*т*оптáти (у*д*оптати).
утрá*п*ити (утра*ф*ити).
(утяжливий) тяжкий, трудний, важкий.
утяти, *ч* зрубáти.
(уфати *п*) вірити, довіряти, надіятися.
ухвáла, *ч* постанова.
ухвалити, постановити (повзяти ухвалу *п*, *р* винести резолюцію); постановлено, ухвáлено (запала ухвала). [або кого-чого.
ухилятися від кого-чого
ýхо 238, *ч* вýхо, з вýха 39, в ýсі і вýсі, мн. ýші і вýха 111, ушей і вух 112, ушима і вýхами 116.

(уходити чого *п*) уникáти кого-чого, утікáти від кого-чого, *р* кого-чого; (уходити) уважáтися за кого.
ухопи́тися за кого-що або кого-чого.
(уцілувати) поці-, ви́цілу-[вати.
(уцтивий *п*) чéмний, порядний, звичáйний
учáсник (учас*т*ник) 58.
(участок *рс*) ланóк, дільни́ця.
у́часть брати (приймати).
(учебник *рс*) підру́чник, довідни́к.
(учащати *п*) ходи́ти до [школи.
(у́ченик *а*, не: учени́к *рс*) у́чень, з у́чня; у́рениця (учени́ця).
учепи́тися кого-чого, до кого-чого, за кого-що.
(учера) вчóра, учóра.
учини́ти кого за кого; вби́ти (доконати вбивства), *р* учини́ти вбивство; зробити, учини́ти діло (доконати діла); учини́ти (довершити вчинків *п*); учини́тися ким-чим.
учи́тель з (по) історії, учи́[тель історії.
учи́ти кого чого (*а* чому); учи́тися від кого чого (*а* чому); учи́тися рідною мовою (*на* рідній мові, *в* рідній мові *п*).
учорáшній (-ний) 128.
(ушити *п*) поши́ти.
у́ші, ушéй і вух, див. ухо.
у́шко і ву́шко 39.
ушкóджений (-джаний) 201.
ущéнт, дощéнту, зóвсім, цілкóм, геть-чи́сто.
ущéрть, до країв (*рс* битком), по вінці.
уявля́ти собою (*р* із себе), *ч* бути, станови́ти; уявля́ти (*рс* представляти); уявíть (представте *рс*).

Ф

фáбрика (фабри́ка).
фáза (фазис) 265.
(фáйка) лю́лька.
(файний) гáрний.
фáкел, з фáк*е*ла (факля).
факси́міле н. р., не відмінюється 249.
(факта *п*) 262.
факт, з фáкту, мн. фáкти
фáлда ж. р., *р* фалд ч. р.
(фаля, филя) хвиля.
фальш ч. р. (*р* фалш *п*) 259.
фальши́вий (*р* фалшивий *п*) [259.
(фана) прáпор, корогвá.
фантазéр (фантазьор) 282.
фантасмагóрія (-зма-) 265.
фáрма, фáрмер, *ч* фéрма, фéрмер.
фарту́х і хварту́х.
фасáда (фасáд *р*).
фасóля і квасóля.
фáтум ч. (н.) р., з-му 290.
фах*і*вéць (фах*о*вець) 23, з фахівця́.
(фе) еф — назва української букви *ф*.
(фебра) пропáсниця (*рс* лихорадка).
Фéдір і Хвéдір 261.
фейлетóн, фейлетоніст.

Що в дужках (), того не вживайте!

фельдфе́бель, -беля, мн. -белі, -белів (фельдфебля, -блі, -блів).
фе́льдшер (*р* фельчер).
фе́рма, фе́рмер, *р* фа́рма, фа́рмер.
(фестин) заба́ва, гу́лянка.
(Филип *а*) Пилип.
(филя, фаля) хви́ля 262.
(филястий) хвиля́стий 262.
філо́соф (філозоф) 265. 259.
філі́гран ч. р. і філі́гра́на ж. р.
(фіра) ху́ра і фу́ра 262.
(фірман) фу́рман і ху́рман.
фі́ртка і хві́ртка.
(фіякер *р*) візни́к.
фія́лка (фялка).
фіяско (фяско) н. р. не відмін. 294. [*рс*).
флегмати́чний (-тичеський
фле́йта (флет).
(фляшка) *пл*я́шка 262.
(фляшочка) *пл*я́ш*е*чка 7.
фльо́та і фло́та (*р* флот).
фонети́чний (-ній) 128.
(фонтанна *п*) фонта́н ч. р., водограй. [рем 96.
фо́рма, з форм, *р* з фо́-
фо́рменний, *р* форе́мний.
фортепія́но н. р., з -на, відмін. 294.
фо́рум ч. (н.) р., з -му 290.
фо́са і хво́са.
фра́за (фразес) 265.
фразе́р (фразьор) 282.
(фрайтер) єфре́йтор, -тора, єфре́йторський.
францу́зький.
(фризієр *р*) голя́р, постри́гач, парикма́хер.
фунда́мент, ґрунт (*п* підложжя); мн. фунда́менти (-нта) 292. [ціоно́ваний.
функціонува́ти 285, функ-
фунт, фу́нта 262; два-три-чотири фу́нт*и* (*рс* фунт*а*)
фу́ра і ху́ра 262. [119.
фу́рман і ху́рман. [ва́ти.
фурманува́ти і хурману-
(фустка, фуста) ху́стка.
(футерал) футля́р, з фут-
(футро) ху́тро. [ля́ра.
(фялка) фія́лка.

Х

(хабаз, хаба́ззя) бур'я́н.
хаба́р, -ра́, мн. -рі́ 68[1].
х*а*зя́їн (х*о*вяїн) 29; мн. х а з я ї — чоловік і жінка, і х а з я ї н и́ — заможні люди 77; хазя́їв і х*а*зяїнів, хазяя́м і хазяїна́м.
х*а*зяїнува́ти, х*а*зя́йка, х*а*зя́йство (х*о*з-) 29.
хай, *ч* неха́й.
х*а*ля́ва (х*о*лява) 29.
хапа́тися (хапати) за кого-що або кого-чого.
хара́ктер; живе, як-ніби сестра (у характері сестри).
Ха́рків, з Ха́ркова 288.
(харний) чи́стий, оха́йний.
харч, з ха́рчі ж. р. і харч, ха́рчу ч. р.
харчува́ти — годувати когось, харчува́тися — самому ї́сти.
ха́та (*а* ізба), мн. хати́, з хат і хатів 93.
ха́тній (хатний) 128.

хвала́, *а р* хва́ла.
(хвалда) фа́лда, *р* фалд.
хвали́ти (фалити) кого-що, хвали́тися ким-чим; вона хва́литься (хвалиться).
хварту́х і фарту́х.
Хва́стів (Фастів) 295а.
хвата́тися до чого і чого або за що.
Хве́дір і Фе́дір 261.
Хве́ська і Фе́ська.
хвиле́вий і хвильови́й 138.
хвиле́вість, хвилюва́ння, хвилюва́тися (фил-) 262.
хвилюва́тися (хвилювати).
хви́ля (филя); щохви́*лі* (що [хвиля *п*).
хві́ртка і фі́ртка.
хві́ст (фіст).
хво́рий, *р* хо́рий на що; хво́рість, *р* хо́рість; хворо́ба, *р* хоро́ба, G^3 хворо́б (хворіб), хворобли́вий, *р* хоробли́вий. [(чим).
хворі́ти (хво́ріти) на що
хво́са і фо́са. [букви *х*.
(хе) ха — українська назва
хи́ба — це помилка, хі́ба́ — чи вже ж 30.
хи́бити — помилятися; (хибувати) недостава́ти, бракува́ти. [ха́та.
(хи́жина *а*, не: хижи́на)
(хиляти) хили́ти.
(Хіни) Кита́й, (хінчик) кита́єць, (хінський) кита́йський.
хід, з хо́ду — прохід до чого; хода́, з ходи́ — ходіння. [прибу́ток.
(хісно) ко́ристь, виго́да,
(хісннува́ти) кори́стуватися з чого.

хле*п*та́ти і хле*б*та́ти.
хліб, хлі́ба, мн. хліба́ — збіжжя і хліби́ — буханці 77[4]. [ловік.
(хлоп, мужик) селяни́н, чо-
(хлопоти *рс*) кло́поти.
(хлоток, глоток *рс*) ковто́к.
хма́ра (хмура), хма́рний день, хмурне́ обличчя.
хмельови́й і хмеле́вий 138.
хміль, хме́лю 22. 27а.
хова́ти кого-що від кого (скривати); ви́ховати (ховати) кого, хова́ти що.
хова́тися (скриватися) від кого-чого; (ховатися) вихо́вуватися. [ско́взатися.
хо́взатися і ко́взатися,
ході́ти, ходжу́ 192 по що (*р* за чим); (ходить о) мова-справа про; ході́ти дорогою, полем, лісом (по дорозі, по полю, по лісі); ході́м (ходімте), хо́дячи 204; ході́в бо́сий (босо).
хоза́ри, хоза́рів.
(х*о*зяїн) х*а*зя́їн 29, хазя́йка, див. хазяїн.
хо́лод (*а* зимно), мн. холоди́ і *р*-да́ 77[4]. [дений).
холо́дний (*а* зимний, сту-
(х*о*лява) х*а*ля́ва 29.
Хома́, Хо́мович 135, Хо́мівна, Хоми́н 261.
х*о*му́т, -та́ (*р* х*а*мут) 29.
Хопе́р (*рс* Хопьо́р), з Хопра́ 295а.
хопи́тися, *ч* вхопи́тися за кого-що або кого-чого; вхопи́вся (хопив) за збро́ю.
хо́рий див. хво́рий.

(хоровід, коровід) похід, танок.
хороше́ (хоро́шо) *прсл* 228; хоро́ший на вдачу.
хорт (хірт) 18, з хорта́.
хоругва́ і хоругов, *ч* корогва́.
хору́жий, *р* хору́нжий.
(хосе́н, з хісну́; хісно́) ко́ристь, виго́да, прибу́ток.
(хосенний) кори́сний, (ко́рисний).
Хоти́н, з Хотина́ (Хо́тин, Хотим) 295а, хоти́нський.
хоті́ти, хо́чу (хочу́ *рс*), хо́чуть і хотя́ть; *р* хтіти, хтять, хтів, хті́ла; хоті́ти чого (що); (хотячи *р*) бажа́ючи.
хоч, хоча́ (*а* хоть, хотя́, хотя́й) 233. 254.
(хранити *а*) хорони́ти, берегти́ кого-що.
хребе́т, з хребта́, хребе́тний.
хре́сний (хрестний) 58, хрест, хресто́вий.
хрестома́тія.
хреща́тий, *р* хреста́тий.
хрипі́ти, -плю́, хрипки́й.
христи́ни, христи́тися 11, хрищу́ся (-стюся).
Христо́с, Христа́, Христе́, *а* Хри́сте.
Христофо́р (Хрі́стоф).
християни́н, християнство, -тия́нський 274.
хри́щений, хрище́ник, хрище́ниця, хри́щення 11.
хрін, χρѣнъ, з хрі́ну (хрона) 27а.
(хромати) окриві́ти, кульгати.
хроно́метр, -тра 272.
хропі́ти, -плю́ і хропти́, хропу́, хріп, хропла́.
(хрусталь) кришта́ль, кришталевий.
хрящови́й (хряще́вий) 138.
хті́ти див. хотіти.
худо́жній (-ний) 128, худо́жньо.
ху́кати, ху́хати і ху́хкати.
(хунт *р*) фунт 262.
ху́ра і фу́ра 262, фу́рман і ху́рман, хурманува́ти і фурманува́ти, хурма́нка і фурма́нка.
ху́стка (фустка. фуста).
ху́тір, з ху́тора, мн. -ри́ і -рів 68[2].
хутіре́ць, -тірця́ 23.
хуткий, ху́тче, хутчі́й, хутчіший.
ху́тро (футро).

Ц

цале́вий (цальови́й) 138.
цаль, з ця́ля і дюйм, з дюйма.
цар, царя́, царе́ві; царе́м, мн. царі 68[1].
цара́т (царят) 54.
(царити) панува́ти.
царі́вна, царі́вни (царівної).
(цвалом) чва́лом, чвало́м, гало́пом.
(цвалува́ти) галопува́ти, чвала́ти.
цви́нтар (цвинта́р), -ря (цминтар, кладбище) 68[1].
цвісти́, цвіту́, цвіте́ш, цвів, цвіла́ (цвисти, цвиту, цвив, цвила) 27а.
(цвітка) квітка.
(цвітень) квітень, -тня.

цвях (*а* гвіздь, цвах), цвя-
цебто, себто (*р* це є). [шок.
цеге́лка (цег*О*лка) 6. 7.
цеге́льний, цеге́льник, це-
ге́льня, з цеге́лень (це-
г*О*льня) 6. 7.
цей, ця, це (*а* сей, ся, се,
сес, сеся, сесе) 174. 181,
цього (сего) 177, цьому
(сему) 177, цим, в цім,
цих, ци́ми,ціє́ї (цьоєї, *р*
цеї), цій, ціє́ю (цьоєю,
р цею) 31; див. той.
цента́вр і кента́вр. [272.
центиме́тр, *ч* сантиме́тр
центр або осере́док тяготи́
(точка тяжкости).
цера́та, цера́товий.
це́рква (*а* це́рков), без
церко́в (церквів) 96.
(цесь, цеся, цесе) цей, ця,
це. [(ци) чи.
цехмі́стер, цехмі́стра 272.
ци́ган (*рс* ција́н), мн. ци-
га́ни, з ција́н і -нів.
(цигаро) цига́рка, сиґа́ра.
цико́рій і цико́рія.
цилі́ндер, з цилі́ндра 272.
цилю́рник і циру́льник.
цилю́рня і циру́льня.
цимба́ли, з цимба́л.
цині́чний (*рс* цині́ческий).
ци́ркуль, з ци́ркуля (цирк-
цита́та (цитат). [ля).
цитри́на і лімо́на.
цитува́ти, цито́ваний 285.
ци́фра, з цифр, цифро́вий.
ціє́ї (цьоєї, *р* цеї), ціє́ю
(цьоєю, *р* цею) 174.
ціка́вий (*р* інтересний) до
чого (чим) і чого; ціка́вий
почути, цікавий знати.
ціка́вити (занимати); ціка́-
витися ким-чим.
ці́лий (*р* ціли́й). [всеціло).
цілко́м, зо́всім (вповні́, *рс*
(ціло) ці́лим вийшов із біди;
уся (ціла) хата згоріла.
цілосві́тній (-ний) 128.
цілува́ти (цюлу-, цюлю-)
ру́ки (*п* по руках).
цілю́щий і цілю́чий.
ціль, ці́лі ж (ч.) р, ці́ллю
(цілию); (в цілі) для, на,
щоб; робив для (в цілі)
добра; ряту́ючи (в цілі
рятування).
ці́сар, -ря, мн. -рі 68[1].
Ціцеро́н (Ціцеро, Ціце-
цло, *ч* мито. [рон), з -ро́на.
(цминтар) цви́нтар.
(цнота) чесно́та.
(цофатися) відступа́ти.
цуке́рка ж. р. і цуке́рок ч.
р. (цук*О*рок); цуке́рочка
(цукорочок).
цуке́рня (цукорня).
цу́к*О*р (цукер, сахар), з цу́-
цура́тися кого-чого. [кру.
(цюди́) сюди́.
(цюріти) дзюрча́ти.
(цюрком) дзюрко́м *прсл*.
ця див. цей. [тітка.
(цьоця *п*, *а* тета) тьо́тя,

Ч

чави́ти, *р* дави́ти.
чага́р, -ря́, мн. -рі́ 68[1].
чає́вий і чайо́вий 138.
чай (гербата), з ча́ю.

Що в дужках (), того не вживайте!

Чайківський (-ков-) 21.
чáпля (цапля).
час, з чáсу; іншим чáсом (в інший час); остáннім чáсом, остáнніми часáми (в послідній час); незабáром (*р* в найближчий час); дóсі (до теперішнього часу); чáсом (часóм); ви́грали на часі; за війни́, під час війни́; тим чáсом (*рс* між тим).
ч*а*сни́к (ч*о*сник), з -кý.
часóпис ч. (ж.) р., з -су 66.
части́на (часть), части́ною (частю, частию).
чатувáти на кого.
(чахлий *р*) зани́ділий, змарнілий. [і сухóт.
(чахотка) сухóти, з сухіт
чáшка — це келих; (чашка *п*) чéреп. [чвалóм.
чвáлом (цвалом), галóпом,
чвани́тися ким-чим — це нестися тим, чогó не маєш; (чванитися) пишáтися, величáтися.
чванли́вість, пихá (бута).
чверть і *р* чéтверть.
чвірка і четвірка.
чей, чень *р*, *ч* хібá, ж.
чекáти кого-чого (*р* на кого-що), очíкувати 211.
чемодáн і валíза.
Ченстохóва (Ченстохів).
чепля́тися до кого-чого або за кого-що, *р* кого-чого.
червá (*а* черв); червя́к (червак). [нéвий 138.
чéрвень, з чéрвня; черв-
червíнець (черв*о*нець) 23, -нця.
червóний (червений, черлений).
червонíти (паленіти, *р* червонітись), шарíти.
чергá, за чергóю (по черзі); і собі (в свою чергу); насáмперед (у першу чергу); в різних містáх (в різних з черги містах).
черевик, мн. черевики,
черéдá, з черíд 95. [-ків.
через те що, того що, тому що, тим що, через (задля); поет написав (написано через поета); (через) два роки працювали; мнóжити, ділити на три (через три); не їв день (через день); що другого дня (*р* через день); посилати ким (*р* через кого); через (з причини); через бурю (в наслідок бурі); через (без) двір.
черепáшин — належний черепасі; ч е р е п á х о в и й — з черепахи. [ний.
чéреп (чашка *п*); череп'я-
черéшня, з черéшень 96; черешнéвий 138.
черкнýти (чéркнути).
чернéць, ченця́ і *р* черця́ 65.
Чернівцí, з -вéць і -нівців, черновéцький і чернівський 124.
Чернігів (Черн*и*гів), з Чернігова, чернігівський 10. 27а.
черта *а*) ри́са; ри́си (черти́, не: чéрти) обли́ччя.
чéсний (чес*т*ний) 58.

че́ський 55.
четве́р, з четверга́ 70.
че́тверо 199, -ро́х, -ро́м, -рома́ (-рьох, -рьом, -рьома) 169.
чечеви́ця і *ч* сочеви́ця.
чи (чі) 54; чи-чи, хоч-хоч, що-що (будьто-будьто).
Чигири́н, з Чигирина́, чигири́нський.
чим; кращий, як (чим) ти; щораз (чим раз); щонайскоріше (чимскорше), якнайскоріше; що — то (*р* чим — тим): що далі в ліс, то більше дров; деда́лі — то (чим — тим); щораз, *р* чим раз.
чин; го́ловно, здебі́льша (*р* головним чином); таким чином, отже, отож, от так, виходить, *р* таким робом.
чисе́нний (чисельний).
(чи́слити на *п*, не: числи́ти) покладатися на; рахува́тися (чи́слитися) з ким.
чита́льня, мн. чита́льні (читальні́).
чита́ти про (о) кого-що; чита́ти рідною мовою (на, в рідній мові).
чита́ння (чи́тання).
чита́цька маса.
ч*и*ткий — легкий до читання; ч*і*ткий — виразний.
Чіка́ґо(*р* Шіка́ґо).
чіпля́тися (чіпатися *р*) за кого-що або до кого-чого (*р* кого-чого *а*).
(чіхатися в що) чу́хати що: чу́хав го́лову.
(чо) чого.
чо́біт, з чо́бота, мн. чо́боти, чобі́т 79, чобо́тям, чобітьми́ 81, в чобо́тях і в чо́ботах; чобіто́к 23.
чобота́р, -ря́, мн. -рі́ 68'.
чо́вен (човно), чо́вна, мн. човни́ (човна).
чоло́, *р* чо́ло, чола́, на чолі́, [мн. чо́ла.
чолові́к — це муж; л ю д и́ н а — чоловік чи жінка; це добра люди́на (чолові́к); G^3 чолові́ків, а по числівниках і чолові́к 79; люди́на (людина́).
чому́ (*р* для чого).
чорни́лиця (чорнильниця [*р*).
чорни́ло (*рс* чорнила), з -ла.
чорнобри́вий (-бровий) 11.
чорноу́сий 39.
(чосник) часни́к.
чоти́ри 161, -рьо́х 54. 166, -рьо́м 166, чотирма́ 168; чотири столи́, ра́зи і т. ін. ч. р. (*рс* чотири стол*а*, раз*а*); чотири коро́ві, чотири вербі́ і т. ін. ж. р. (*р* чотири коро́ви, чотири верби́); чотири вікні́, чотири сло́ві і т. ін. н. р., або че́тверо бі́кон, четверо слів (чотири вікна, чотири слова); так само по всіх числівниках, що закінчуються на 2, 3 і 4: 24 корові, 43 столи, 52 вікні (24 корів, 43 столів).
чотирику́тній (-ний) 128.
чотирилі́тній (-ний) 128.
чотирисотлі́тній (-ний) 128.
чоти́риста 161, чотирьох сот, чотирьо́м стам, чо-

тирма́ ста́ми 168. [128.
чотирнадцятилі́тній (ний)
чотирна́дцять 161, -тьо́х, -тьо́м, -тьма́ і тьома́.
чотирьо́х, -рьо́м (-рох, -ром) 54. 166.
чува́ти — це чу́ти: що чува́ти? *а* чува́ти — пильнува́ти; чува́й *а* і пильну́й.
(чу́вство, не: чувство́) почуття́.
чудни́й — це чудакуватий.
чу́до, *ч* ди́во, мн. чу́да, чуд, *р а* чудеса́, чуде́с; (довершити чудес *п*) учини́ти чудо, диво. [дови́й).
чудо́вий (чудесний *рс*, чу-
чудува́тися (чу́дуватися) з кого-чого (*а* кому-чому).
чужи́нець (чужине́ць), -нця.
чужозе́мний (-ній) 40. 128.
чужосторо́нній (-ний) 128.
чума́ (джума). [джур (-урів).
(чура) джу́ра, мн. джу́ри,
чу́ти про (о) кого-що, *р* за кого-що що, чого; чу́тися на силі; почу́вся (дався чути).
(чутити) приво́дити до притомности, до па́м'яти.
чу́тка про (о) кого-що.
(чуть *р*) мало не, ле́два не.
чу́хати що (чіхатися в що): чу́хав го́лову.

Ш

шабаше́вий (-шовий) 138.
ша́бля (сабля), мн. ша́блі, ша́бель. [вий, шабло-.
шабльо́нний і шабльоно́-
шампа́нське і шампа́н.
(шандар) жанда́рм і жанда́р.
шанта́ж, -жува́ти кого (на кім) 285. [29.
шар*а*ва́ри, -рів (шар*о*вари)
ша́ржа ж. р. і шарж ч. р.
шарф (шарфа).
шатро́ (шатер *рс*) н. (ч.) р.
шате́н (шат*и*н).
(шафот) ешафо́т.
ша́хва і *р* шафа, мн. ша́хви — ша́фи, з ша́хов і з ша́фів.
ша́шель, з ша́шля ч р. і ша́шіль, ша́шелі ж. р.
шва́ґер, шва́ґра.
Швайца́рія, швайца́рський, швайца́р 280.
швед і шве́дин.
швець, шевця́ (швеця) 65.
швидки́й до чого; шви́дко (бистро).
шві́рень, -рня 23 і шво́рінь, шво́реня, шво́рень, шво́рня 65. [зва букви *ш*.
(ше) ша — українська на-
Шевче́нко (Шевченько) 45. 46, Шевче́нка (-ки) 70; Шевче́нківський (-ківський). [схемати́зм.
(шема, шематизм) схе́ма,
ше́піт (шепт, шепот), з ше́поту. [чи 204.
шепта́ти, ше́пчуть, ше́пчу-
ше́ршень, ше́ршня (шершеня) 18. 65.
шестерня́ і шестірня́ 26.
ше́стеро, -ро́х, -ро́м, -рома́ (-рьох, -рьом, рьома) 169.
(шестий) шо́стий 31. 161.
шестику́тній (-ний) 40. 128.

шестилі́тній (-ний) 40. 128.
(шизма) схи́зма.
шимпанзе́ (шимпанз) н. р., не відмін. 294. [ре́йок.
(шини) ре́льси, *ч* ре́йки,
шинка́р, -ря́, мн. -рі́ 68[1].
(шириною *рс*) завши́ршки, ушир. [(ширіть).
ши́рити (шири́ти), ши́рте
широ́кий листом, на лист.
широчі́нь, -чині́, -чі́нню 22.
ши́я (шея *рс*).
шістдеся́т 161, -тьо́х 166, -тьо́м 166, -тьма́ і -тьома́ 168. [128.
шістдесятилі́тній (-ний) 40.
шістна́дцятирі́чний (-ній) 40. 128.
шістна́дцять 161, -тьо́х 166, -тьо́м 166, -тьма́ і -тьома́.
шістсо́т 161, шістьо́х (шести) сот 166, шістьо́м стам, шістьма́ ста́ми 168.
шістсотлі́тній (-ний) 40. 128.
шість 161, шісто́х і шести́ 30. 166, шістьо́м 166, шістьма́ і шістьома́ 168. [29.
шкаралу́па, -лу́ща і -люща
шкарляти́на (скарлятина).
шкарпе́тки, з шкарпе́ток.
шква́рка (шкварок).
(шкелет) скеле́т, *ч* кістя́к.
шке́льце, шке́льця.
шкідли́вий (шкОдливий) 16.
(шкіра, шкіряний) шку́ра, шкуратя́ний, шкуряни́й, 13. [скляни́й 263
шкло *р*, *ч* скло, скля́нка,
шкляр *р*, *ч* скляр, -ра́, мн. -рі́ 68[3]. 263. [*прсл* шкода́.
шко́да, зо шкод і *р* шкід,
шко́дити, шко́джу; шкоді́ти; -ді́ю.
шкодува́ти за (о) ким-чим або кого-чого.
шко́ла ви́ща і *р* висо́ка; шко́лу (школи) скінчив; ходив (*п* учащав) до школи (шкіл).
школя́р, -ра́, мн. рі́ 68[3].
шку́ра (шкіра) 13, шкуряни́й (шкіряний), шкуратя́ний.
шлея́ (шлия), шлеї́, шле-є́ю, мн. шле́ї, шлей.
шлу́нок, *ч* живі́т.
шлюб (слюб) 263.
(шлюсар) слю́сар 263.
шлях; іти шляхом (по шляху); (яким шляхом) як; ро́звиток чита́нням (шляхом читання). [6. 7.
шляхе́тний (шляхОтний)
шляхе́тський (шляхОтський) 6. 7. [кач) 263.
шмарка́тий, шмарка́ч (смар-
шмарува́ти (смарувати)
шнур (снур) 263. [263.
шорстки́й і шерстки́й.
шосе́ н. р. (шос, шоса) не відмін. 294.
шо́стий (шестий) 31. 161.
шпа́*г*а (шпа*д*а).
шпале́ра (шпалір).
шпа́цір, шпацирува́ти, *р* спа́цир, спацирува́ти 263.
(шпетити *р*) обриджа́ти кого, ганьби́ти.
(шпетний *р*) гидки́й, брид-
шпиг, шпигу́н. [ки́й.
шпи́ця (спиця) 263. [лю.
шрапне́ль ч. (ж.) р., з -не́-

Що в дужках (), того не вживайте!

шріт (шрот), шро́ту 286.
штани́ (*п* сподні), -нів, -на́м і -ня́м 123. 97, -на́ми і -ньми, в -на́х і -нях.
штати́в, *р* стати́в 263.
ште́мпель (стемпель) 263, ште́мпля, штемплюва́ти (стемплювати) 263.
(Штефан) Степа́н, -па́на.
што́ра (стора) 263.
(штрайк *р*) страйк, страйкува́ти 263.
штраф (*а* гривна).
(штука *р*) мисте́цтво.
штука́р, -ря́, мн. рі́ 68[1].
(шуба *рс*) ху́тро, кожу́х.
шука́ти (глядати) кого-чого (за ким-чим).

Щ

ща (ще) — українська назва букви *щ*.
щабе́ль (щебель), -бля́; зо щабля́ на щабе́ль.
щаве́ль (квасок), щавлю́.
щавле́вий (щавльови́й) 138.
(щавний) ки́слий.
(щадити) берегти́, жа́лувати, ми́лувати.
щасти́ (щасть) Боже.
ще — пишемо по голосних; і щ е — по приголосних: він іще, вона ще; ще (*а* ще́дрий на (в) що. [(єще).
щети́на (щотина) 31.
щипа́ти (щи́пати), -па́ю.
щи́ро (щире) *прсл* 228.
щі́льно (*рс* наглухо) *прсл.*
щі́тка (щ*о*тка) 30.
що (шо); щонайви́щий; щове́чора (по вечорах), щомі́сяця, щохви́л*і* (*п* що хвиля), щоси́л*и* (*п* що сила , що годи́н*и* (*п* що година) 252; що там таке́ (такого); що — то (*р* чим — тим): що далі в ліс, то більше дров; ті, що (які, котрі) кохались, розійшлися; щонайме́нше, принайм́мні (принайменше); щонайскорі́ше (чимскорше).
щоб (*с* щоби *р*, *а* аби) 255; у Шевченка нема *щоби* ані разу, все *щоб*.
(щогід) щоро́ку.
щоде́нник і де́нник.
(що́йно *р*) оце тільки, оце́ за́раз, допі́ру, аж, тількино.
щора́з (чим раз) більше.
щось таке́ (такого), щось зле (злого), щось і́нше (іншого).
щотижне́вий (-жньо-) 138.

Ю

(ю, ню) її 186.
ювелі́р (юбелір) 260.
ювіле́й) (юбілей) 260; ювіля́т (ювілянт), *ч* ювіля́р.
(юг *а рс*) пі́вдень.
Юґосла́вія (Південнослов'янська), юґосла́вський (югослов'янський).
(юлиця) *в*у́лиця 39.
(юмо- *р*) гумористи́чний
юна́к (молодець). [270.
юнь, мо́лодь.

юрист (юриста). [стітись.
(ютитись *рс*) тулітись, мо-
Юхім, Юхімович 135.

юхта, з юхти ж. р. і юхт, з юхту ч. р.
юшка, *р* росіл (розсіл).

Я

яблуко (ябко, яблоко *р*) 13, яблуневий 138, яблуня, яблучко, яблучний (яблочний *р*) 13. [68².
явір, з явора, мн. явори
Ягелло і Ягайло.
ягода, з ягід 94.
яд (*р* їдь), отрута.
яєчко (яєчко), мн. яєчка (яєчка), яєчний білок.
яєшня (яечня) 62.
(язик *а*) мова; (язичний *а*, язиковий *а*) мовний; язика (язика *а*). [єць.
яйце, мн. яйця (яйці), я-
як, *р* яко *а*; як (в який спосіб); якнайкраще, якнайскоріше (чимскорше), щонайскоріше; (як тільки *р*) скоро - то; який (як) великий вплив, яка (як) вона велика; як він, так і вона (так він, як і вона).
який; ті, що (які, котрі) кохались, розійшлися. Яка була мерзла земля, зараз уся порозставала, Квітка. Або: Дітвора — котре біжить, котрого на руках несуть, Квітка.
якнайскоріше (-скорше).
якось, *р* якось.
(якстій *р*) відразу, зараз.
яливець 23 і яловець, з ялівцю.
(ялося) годиться, можна, подобає.
янгол і *ч* ангел; *р* ангол.
яничар, -ра, мн. -ри 68².
Янкель, Янкеля, Янкелем (Янкля, Янклем) 65.
Японія, японець, японський (япан-).
Ярина, Ірина (Ірена), Орина 275.
ярина — збіжжя, посіяне весною; (ярина) городина.
яркий — це пожадливий; (яркий) ясний, яскравий.
ярмарок (ярмарка, ярмалок), з -рку.
ярмулка і ярмурка.
ярмо (ярем) н. (ч.) р. [132.
ясен, ясена і ясень, ясеня
Яси (Ясси), з Яс 123, яський.
(яскиня *п*) печера.
ясла, ясел і ясна, ясен 125.
ясний і *р* ясний.
яструб (ястреб, ястріб) 13.
ятел (дятел), ятла і ятіль, ятеля.
ятір, ятера.
(яти) брати, взяти; (ялося) личить, подобає, можна.
яхта (яхт), з яхти.
ячмінь, з ячменю 22; ячний 62.
(ящик *рс*) скриня, скринька.
ящірка, ящур.

ГОЛОВНІ ВІДМІНИ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ ВІД МОВИ ЗАХІДНЬОУКРАЇНСЬКОЇ.

„Рідна Мова“ від початку свого існування повсякчасно кидає до широких українських мас величне гасло: Для одного народу — одна літературна мова. Найширші читацькі кола потроху переймаються цим гаслом, починають розуміти його велике й корисне значення для цілої нації, і в міру спромоги своєї уже працюють для здійснення цього. Щоб голос „Рідної Мови“ не був тільки голосом в пустелі, а велике гасло не позосталося без реального оформлення, видаємо цього Словника, — на поміч усім тим, що щиро бажають навчитися всеукраїнської літературної мови. До Словника додаємо й оці „Головні відміни літературної мови від мови західньоукраїнської“ — першу спробу коротенького систематичного огляду головних рис т. зв. „галицької“ мови[1]; сподіваємось, що цей наш нарис допоможе західньоукраїнській інтелігенції виразніше

---

[1] Тих, що бажають довідатися про це докладніше, відсилаю до двох своїх праць: 1. Український стилістичний словник, 496 ст., ціна 6 зл., і 2. Чистота й правильність української мови, 215 ст., 4 зл. (Львів, Ринок 10, Книгарня Наукового Товариства).

з'ясувати собі головні відміни її мови й мови літературної, а тим самим легше навчитися літературної мови.

Щоб полегчити читачам користуватися Словником і цим додатком, подано в Відмінах §§ порядкові, а в дужках коло них відповідні §§ з частини I „Рідного Писання", де говориться про те саме; цебто, цифри, що стоять у Словнику по словах, показують §§ не тільки I ч. „Рідного Писання", але й дужкові §§ цього додатку.

Виклад у цих Відмінах, як і в I ч. „Рідного Писання", короткий і популярний, пристосований для школи й для широкого громадянства.

I.

Літературна мова в Галичині і в Східній Україні.

Історія літературної мови в Галичині надзвичайно цікава, на жаль тільки, вивчено її дуже мало. Як показав я в своїй двотомовій монографії: „Українська літературна мова XVI-ого ст.", нова наша літературна мова зачалася перше на західніх українських землях, і власне вони відіграли тут найважнішу ролю. Перші організовані канцелярії з живою мовою повстали на західньоукраїнських землях, і тільки пізніше бачимо їх і на землях східньоукраїнських. Реформація в XVI ст., що несла живу мову до церкви, так само найбільше відбилася серед західньоукраїнського народу. Ось через усе це та нова

літературна українська мова, що повстала в половині XVI-го століття, у своїй основі була мовою західньоукраїнською. Ця мова, відповідно змінюючись, органічно лишилась у Галичині аж до новіших часів; якоїсь великої й дошкульної перерви в її розвою тут ніколи не було.

Зовсім не так зложилася історія літературної мови в Україні Наддніпрянській. Розвій її тут усе був ненормальний. Нова (середньовікова) літературна мова зачалася на Сході значно пізніш, як у Західній Україні, бо виразно бачимо її тільки з половини XVII-го віку. Основою її була мова західньоукраїнська, з доданням своїх східньоукраїнських рис. Головними творцями літературної мови в Східній Україні тоді були або галичани чи західні українці взагалі, або особи з західньоукраїнським вихованням.

Ось через це в XVI-XVII віках для сходу й заходу українського народу була майже одна літературна мова, одна не тому, що за тих часів може й жива мова була однаковою, ні, — жива мова люду вже тоді була виразно різна; спільність цю я пояснюю тільки тим, що тоді й на Сході в основі літературної мови лежала мова західньоукраїнська. Цій спільності сильно допомагала спільна політична приналежність майже цілого народу до однієї польсько-литовської держави.

З 1654 р., цебто з часу приєднання лівобережної України з Києвом до Москви, зачинається нова доба в житті східньоукраїнської

літературної мови. Її спільність із західньоукраїнською з бігом часу маліє все більше та більше, натомість східньоукраїнські риси все збільшуються, при одночаснім збільшенні впливів мови російської. Усе це допровадило до того, що західньоукраїнська основа літературної мови, при розірванні народів, змаліла зовсім, а пізніше й остаточно зникла.

А коли потім, по малій перерві, в кінці XVIII- поч. XIX віку знову сильніше відроджується українська література, то її пишуть уже виключно східньоукраїнською мовою. Перші творці найновішої української літературної мови — Котляревський, Квітка, Шевченко й ін. — були вже східніми українцями, а в основу їхньої літературної мови лягла мова наддніпрянська. Так розірвалася єдина колись українська літературна мова.

І з того часу літературною українською мовою стає помалу мова київо-полтавська, цебто мова перших українських письменників всеукраїнського знáчення. Геніяльне слово Шевченкове глибоко захопило цілий український нарóд, і мова його — до того й географічно центральна — остаточно стала основою всеукраїнської літературної мови. Процес такий — зовсім нормальний, бо всенаціональна літературна мова може вироблюватись тільки серед головного матернього народу, а не серед його галузок, особливо галузок одірваних, політично належних до іншої держави з іншою культурою.

А тим часом літературна мова на західньо-

українських землях без перерви розвивалася далі, йдучи старим своїм річищем. Історія її цікава й повчальна, бо виразно відбиває політичну історію свого народу. Галичина сильно відірвалася від своєї метрополії не тільки політично: вона підпала місцевій сильнішій польській, почасти німецькій культурі, відриваючись тим усе більше й далі від матернього пня. Потроху творилися свої регіональні інтереси, а почуття всенаціональне губилося. Таким чином політичний кордон між Східньою Україною й Галичиною помалу ставав міцним китайським муром і для їх культурного й духового життя. Трагедія збільшувалась іще тим, що широкий загал зовсім не розумів величезної шкідливости цього культурно-духового роз'єднання, що в літературі провадив до повстання двох літературних мов.

Але українському народові, як єдиній нації, не тільки не потрібно двох літературних мов, — це було б йому на велику шкоду. На щастя, причини, що провадили до створення двох мов, уже зовсім позникали, а в самій психіці західньоукраїнській стався надзвичайно великий зворот до культурної єдности нації, чому й гасло: „Для одного народу — одна літературна мова“ знайшло тут зовсім дозрілий ґрунт.

Жива західньоукраїнська мова ховає в собі дуже багато цінного й цікавого; вона має всі дані на те, щоб і свою не малу частку внести до спільної літературної нашої мови.

Літературна мова Галичини, що розвивалася без перерви, має дуже багато таких виразів для духового словника, що їх східньоукраїнська мова не знає; тут зах. укр. мова багато допоможе мові літературній.

З часу останньої революції, з 1917-го р., коли український народ понюхав був свого євшан-зілля, літературна мова в Україні надзвичайно сильно розвивається рік-у-рік. Там повстає сила цікавих новотворів, там літературна мова просто п'є з мови живої народньої, вишукуючи в ній найкращі перлини. Сьогоднішній стан наддніпрянської літературної мови надзвичайно високий, і треба відверто сказати, що в ділянці мови там просто чуда досягли. Працюючи часто в голоді й холоді, часом у нелюдських умовинах, наддніпрянські письменники й робітники пера та вчені україністи, віддавши всі сили свої найціннішому скарбові рідної культури, за 15 останніх літ створили літературну мову такої величної якости, що вона вже тепер сміливо конкурує за першенство серед культурніших слов'янських мов. Тим самим відпадає в небуття справа регіональних літературних мов для Галичини, Буковини, Закарпаття, Америки й Канади, — для всіх українців на цілім світі вже існує тільки одна всеукраїнська літературна мова — мова наддніпрянська; хто її не знає — мусить навчитися, хто того не робить — дошкульно шкодить рідній культурі й рідному народові.

II.

Головні відміни літературної мови від мови західньоукраїнської.

1. Фонетика.

§ 1. Наголошене *и* в українській літературній, як і в живій східньоукраїнській мові, вимовляється чисто, як середньорядне *и* з незначним розтвором уст; навпаки, в дуже багатьох західньоукраїнських говірках наголошене *и* вимовляється з великим розтвором уст, як широке *е*, напр.: купéв, закупéла, клéчуть, долéна, вкусéла, книжкé, козакé, парубкé і т. ін. Такої місцевої вимови повинно вистерігатися, бо вона не літературна.

§ 2. Давнє ѧ в українській літературній мові, як і в живій мові східньоукраїнській, завжди дає *я* (по *ж*, *ч*, *ш* — *а*): взялá, м'ясо, хóдять, хотя́ть, узя́ти, час, лоша, жати й т. ін.; в зах.-укр. говорах тут часто маємо говіркове *є*: взєла, мнєсо, ходє, хотє, узєти.

§ 3 (6-7). Літературна мова звичайно вживає закінчень *-éнький*, *-éнько*, *-ечка*, *-ечко*, — завжди маємо тут *е*, а не *о*, напр.: тихéнький, низéнький, близéнький, близéнько, містéчко, гніздéчко, кни́жечка, ли́жечко і т. ін. В західньоукраїнських говорах маємо тут нелітературні *-онький*, *-онька*, *-очка*, *-очко*: близ*о*нько, тих*о*нький, книж*о*чка, міст*о*чко.

§ 4 (9). В літературній мові прийнято вимовляти: прот*и*в, труб*и*ти, розхр*и*станий, гарм*и*дер, м*и*нута; в західньоукраїнських гово-

рах маємо: протів, трубіти, розхрістаний, гармідер, мінута.

§ 5 (11). В завжди відкритім складі *ри* (з давнього ръ) літературна мова знає тільки *и*: др*и*жáти, кр*и*вáвий, тр*и*вога, хр*и*стúти, чорнобр*и*вий і т. ін. (див. Словник), тоді як у зах. укр. говорах тут можуть бути *ро, рі* чи *ре*: др*о*жати, чорнобр*о*вий, тр*е*вога чи тр*і*вога і т. ін.

§ 6 (12). В літературній вимові приросток *ви-* вимовляється як чисте середньорядне *ви*: в*и*хóдити, в*и*нóсити; в зах. укр. говорах дуже поширена передньорядна вимова *ві-*: віходúти, віносúти і т. ін., — таку вимову треба пильно оминати, бо вона не літературна.

§ 7 (13). Початкове ненаголошене *о* в літературній вимові вимовляється чисто, без наближення до *у*: *о*женúтися, *о*цінúти, *о*христúти. Навпаки, зах.укр. мова вимовляє таке початкове *о* або як *у*, або навіть як *в* (ў): вженитися, вхрестити; такої нелітературної вимови треба остерігатися.

§ 8 (16). Зміна *о, е* на *і* в закритих складах у зах. укр. говорах послідовніша, ніж у говорах східніх, а тому літературна мова прийняла систему західню. Див. „Р. Пис." § 15-27; пор. ще § 250 і 286.

§ 9 (27а). Літературна мова вживає форм: цв*і*стú, цв*і*тý, св*і*тáти, св*і*тáє (давні: цвѣтъ, свѣтати), а в зах. укр. говорах панує цв*и*сти, св*и*тати (за давніми цвисти, свитати).

В літературній мові прийнято писати по-зах.укр. в дієсловах *-бир-*, *-мир-*, *-пир-*, хоч

у говорах сх.укр. панує тут *і* перед *р*: умирати, забирати, випирати (сх.укр.: умірати, забірати, випірати). Див. „РП“ I § 210.

§ 10 (29). В літературній мові, за живою схід.україн. мовою, прийнято писати й вимовляти: б*а*гатий, б*а*гато, б*а*гацько, б*а*гатство, б*а*гатир, г*а*рячий, г*а*рячка, г*а*разд, г*а*нчар, к*а*латати, к*а*ламутний, к*а*жан, к*а*лач, к*а*чан, м*а*настир, п*а*л*а*мар, х*а*зяїн, х*а*зяйка, х*а*лява, ч*а*бан, шар*а*вари, шк*а*р*а*лупа, шк*а*р*а*луща; в зах. українськім тут чується звичайно не *а*, але *о*, чого літературна мова й вимова не допускає. Але ще пишемо й вимовляємо: п*о*ганий, к*о*рявий, к*о*рабель, м*о*нах, с*о*лдат, н*о*гавиці (хоч у живій східньоукраїнській мові часто чується і тут *а*). Пишемо й вимовляємо з*о*зуля, зах. укр. з*а*зуля, з*е*зуля.

§ 11 (31). Звук *е* по шелесних *ж*, *ч*, *ш*, *щ*, *дж*, або й по *й* перед твердим складом (цебто таким, що має *а*, *о*, *у* або *и* з давнього ы) часто переходить на *о*: вчо́ра, зве́чора, шо́стий; його, йому; так само *е* часто міняється на *о* по м’яких приголосних: льон, сльози, лід — з льо́ду, польови́й, сьо́мий, цього, всього, до нього, цьому, всьому, сьогодні. В зах. укр. говорах у цих словах звичайно *е* не міняється на *о*: вчера, шестий, семий і т. ін., але така вимова нелітературна. Див. ці слова в Словнику.

§ 12 (36). В літературній вимові сполучення *ря*, *рю* (з давніх рꙗ, рѧ, рю) майже завжди вимовляється як ria, riu (ŕa, ŕu), а не rja, rju: рясний — riasnyj, буря — buria, ряд

— riad, царя — caria, горю — horiu, морю — moriu, а не: rjasnyj, burja, rjad, carja, horju, morju. В зах. укр. говорах, навпаки, сполучення *ря, рю* завжди вимовляються з *й* по *р*: бурйа, морйу — burja, morju, але така вимова в вимові літературній зовсім недопустима. Пор. далі: апостроф § 78 (35-38).

Літературна мова знає *рйа, рйу* — rja, rju, тільки в небагатьох словах (це ті слова, що вдавнину мали не ріа, рѧ, рю, але ріа, ріѧ чи ріє, рію) і зазначає таку вимову апостофом по *р;* це будуть тільки ось ці слова: бур'ян, ганчір'я, звір'я (є й звіря́), пір'я, сузір'я, подвір'я (надвір'я), довір'я (недовір'я, повір'я. сувевір'я), надмор'я (примор'я, помор'я), перемир'я (замир'я), підгір'я (загір'я, сугір'я, узгір'я), матір'ю, твар'ю, а також у іменах: Валер'ян, Купер'ян, Мар'я (і Валеріян, Купріян, Марія), Мар'яна.

Отож, кожне *ря, рю* вимовляємо без *й* по *р*; коли ж по *р* стоїть апостроф, цебто *р'я, р'ю*, тоді вимовляємо з *й* по *р*: буря—buria, але бур'ян — burjan. Апостроф таким чином показує вимову слова, напр.: Я цьому повір'ю не повірю, Вибігло з лісу звіря́, В лісі багато всякого звір'я. Ці приклади західній українець вимовляє однаково, тоді як літературна вимова розрізняє їх.

§ 13 (39). Літературна мова оці форми знає тільки з приставним *в* чи *г*: вона, воно, вони; візьму́, гострий, гострити; в зах. укр. часті архаїчні форми: она, оно, они, бзьму, острий, острити.

§ 14. М'які свистові звуки *с*, *з*, *ц* в українській літературній вимові вимовляються чисто, без жадного наближення їх до вимови шелесних *ш*, *ж*, *ч*. Навпаки, в зах. укр. говорах свистові дуже часто, головно в вимові інтелігенції, особливо жінок, вимовляються по-польському (як польські ś, ć, ź) цебто з виразним шипінням. Треба вимовляти: сьвіт, цьвіт, зьвізда (пишемо: світ, цвіт, звізда), а не по-польському: świt, ćwit, źwizda.

§ 15. В літературній мові звук *ґ* перед *і* (що з давнього *ѣ*) на кінці слів змінюється на *з* (а не на *дз*); фуґа — фузі, ґерлиґа — ґерлизі, дзиґа — дзизі, в Ризі і т. ін. Зах. укр. письменники, під польським впливом, звичайно пишуть: в Ридзі.

§ 16. Наголос літературний (схід.український) дуже часто відрізнюється від наголосу західньоукраїнського, див. цей Словник, де подано головні відміни. Треба тільки пам'ятати, що зах.укр. наголос часто архаїчніший, ніж наголос східньоукраїнський.

2. Морфологія.

§ 17 (72). В літературній мові пишемо й вимовляємо в давальнім та місцевім відмінках тільки закінчення *-ові*: чоловікові, синові; в говорах зах.укр. панує закінчення *-ови*: синови.

§ 18 (74). Кличний відмінок однини іменників чоловічого роду обов'язково має осібне закінчення *-е*, *-ю*, *-у*: пане докторе, пане професоре, пане полковнику, пане секрета́-

рю, пане вчителю і т. ін.; вживати назовного відмінку замість кличного (як то звичайне в мові західньоукраїнської, часом і східньої інтелігенції) й казати: пане доктор, пане меценас і т. ін. літературна мова не допускає.

§ 19 (75). Орудний відмінок іменників чоловічого й ніякого роду однини в м'якій і мішаній відміні закінчується в літературній мові тільки на *-ем*, а не на *-ом* (як часто буває в говорах західньоукраїнських, а часом і в східніх): Васи*ле*м, но*же*м, ца*ре*м, по*ле*м (а не: Васильом, царьом і т. ін.).

§ 20 (76). Місцевий відмінок однини м'якої відміни закінчується на *-і*: на коні, на землі, на вчителі, на місці і т. ін.; а в говорах зах.украін. тут панує архаїчне закінчення *-и*: на кон*и*.

§ 21 (78). В родовому відмінку множини пишемо й вимовляємо тільки *-ей*: коней, гостей, статтей; в зах.укр. говорах панує закінчення *-ий*: коний.

§ 22 (84) Слова на *-ість* у літературній мові змінюються так: певність, до певност*и*, цій певност*і*, на певност*і*, всі певност*і*, цебто: всі відмінки, крім родового однини, закінчуються на *-і*; в зах.укр. говорах усі ці форми закінчуються на арх. *-и*: всі віст*и*.

§ 23 (89). Орудний відмінок ж. р. однини у йменників м'якої відміни в літературній мові закінчується тільки на *-ею*: землею, динею, душею, молодицею; в зах.укр. (часом і східніх) говорах звичайно тут маємо *-ою*: земльою. — Іменники приголосної відміни

в цім відмінку подвоюють свою приголосну (крім *р*) й закінчуються на *-ю*: смертю, річчю, ніччю; в зах.укр. тут часто маємо архаїчне *-ею*: смертею, цілею, помочею.

§ 24 (90). Зах.укр. форми орудного відмінка однини ж. р. на *-ов*, *-ев* або на *-ой*, *-ей* літературна мова зовсім не вживає: водою, а не вод*ов* чи вод*ой*.

§ 25 (99). Слова ніякого роду, що вдавнину закінчувались на -їє, -ьє, в літературній українській мові закінчуються на *-я* і подвоюють приголосний перед цим *-я*: життя, весілля, звання; в зах.укр. говорах слова ці звичайно закінчуються на *-є*, а приголосної не подвоюють: житє, весілє.

§ 26 (110). Місцевий відмінок однини слів н. р. м'якої відміни закінчується в літературній мові на *-і*: на пол*і*, в серц*і*, в житт*і*; зах.укр. говори звичайно знають тут за польським впливом нове *-ю*: в пол*ю*, в серц*ю*, в житт*ю*.

§ 27 (128). Українська літературна мова й вимова, за живою східньоукраїнською мовою, знає дуже багато прикмеників на *-ній*: давн*ій*, син*ій* і т. ін. (повний список їх див. у цьому Словнику або в § 128 „Рідного Писання“ ч. I); навпаки, зах.укр. мова всі ці прикметники звичайно знає на архаїчне *-ний*. Будьте уважні з цими прикметниками, — завжди перевірте себе Словником, бо це дуже помітна відміна мови наддніпрянської від наддністрянської, і письменники західньоукраїнські звичайно не мають природного чуття до цих форм.

§ 28 (155). Вищий ступінь у літературній мові твориться додаванням до прикметникового кореня закінчення *-ший* або *-іший*: слабший, скоріший; у зах.укр. говорах часте ще архаїчне закінчення *-ійший*: дрібн*ій*ший. Говіркового закінчення *-щий* зовсім не вживаємо.

§ 29 (158). В літературній мові приставка найвищого ступеня *най-* ніколи не приймає на себе наголосу: славні́ший — найславні́ший, найслабкі́ший, найгусті́ший, найпе́рше, найсла́бше і т. ін.; навпаки, в зах.укр. говорах наголос завжди на цім *на́й-*: на́йславніший, на́йперше.

§ 30 (159). В зах.укр. говорах дуже часто й вільно вживається *за* для збільшення якости прикметника: задобрий, задалекий. Літературна мова оминає ці вирази, вживає їх дуже рідко, звичайно ж замінює їх виразами „занадто, дуже", напр.: занадто добрий, дуже далекий.

§ 31 (161). У літературній мові прийнято писати й вимовляти числівники: оди́н, -дцять (одинадцять і т. ін.), двіст*і*, ти́сяча ж. р., перший, тре́т*ій*, шо́стий, сьо́мий, во́сьмий і т. ін. (див. „Рідне Писання" I § 161); в зах.укр. мові панують: оден, -йцять (одинайцять і т. ін.), двіст*а*, тисяч ч. р. (з польського tysiąc), первший, трет*ий*, ш*е*стий, с*е*мий, осьмий.

§ 32 (170). У сполученні з іменником жін. роду вживаємо числівника півтор*и* (а не півтор*а*, як у зах.укр. мові): півтор*и* доби; півтор*а́* вживаємо тільки при чоловічім роді: півтор*а* карбованця.

§ 33 (174). У літературній мові панує займенник *цей, ця, це*; в зах.укр. — архаїчне *сей, ся*, *се*.

§ 34. У літературній мові, як і в мові східньоукраїнській, при порівнянні *цей* — це ближчий, перший, теперішній, а *той* — дальший, другий: як крикну на *цім* бéрезі, то аж на *тім* чути; на *тім* тижні — будучого тижня, на *тім* світі — на світі, що буде і т. ін.; *цей* тиждень — біжучий тиждень, пор. сьогодні. В зах.укр. говорах навпаки: *той* — це ближчий, перший (= літературне *цей*), а *тамтой* — дальший, другий (= літературне *той*). Розрізняйте ці форми! Див. далі § 67.

§ 35 (175). У літературній мові пишемо й вимовляємо: *в*весь чи *у*весь, всього, всьому; в зах.укр. архаїчні форми: весь, всего, всему.

§ 36 (177). Літературна мова вживає таких форм родового та давального відмінків: його, до ньóго, цього, всього, мого—мойого, твого—твойого, свого—свойого, йому, цьому, всьому, жін. роду родовий і знахідний відмінки *її*, давальний *їй;* в зах.укр. відповідно маємо арх. форми: его, до него, сего, всего, моего, твоего, своего, ему, сему, всему, ї, еї, ю.

§ 37 (183). Літературна мова форми займенників без *н* по прийменниках уживає часто: до його, по йому; в зах.укр. такі форми без *н* дуже рідкі, звичайно з *н*: до нього, по ньому.

§ 38 (184). Західньоукраїнських форм: тот, тота, тоте, тоті, сесь, сеся, сесе, сесі, там-

той літературна мова зовсім не знає, замість них уживає: той, та, те, ті, цей, ця, це, ці, той.

§ 39 (186). У літературній мові вживаємо таких форм давального та знахідного відмінків: мені, тобі, собі, мене, тебе, її; в зах. укр. відповідно маємо також і короткі архаїчні форми: ми, мні, ти, си, мя, тя, ю, ню.

§ 40 (191). У літературній мові дієйменники закінчуються на *-гти*, *-кти*: могти, пекти; в зах.укр. маємо тут і архаїчні форми на *-чи*: могчи, печи і т. ін.

§ 41 (196). Коли дієслово 3-ої особи однини часу теперішнього чи майбутнього закінчується на *-ся*, то в літературній мові перед цим *-ся* ніколи не випадає *-ть*: пишеться, хочеться; навпаки, в зах.укр. це *ть* звичайно випадає: пишеся, хочеся. Закінчення *-ться* в літературній вимові вимовляється як *ця*: пишеця, хочеця.

§ 42 (198). Дієслова 3-ої особи однини й множини часу теперішнього та майбутнього в літературній мові й вимові закінчуються тільки на м'яке *т*, цебто на *ть*: нóсить, носять; зах.укр. говори часто знають ці форми і без зм'якшення: нóсит, носят.

§ 43 (205). Літературна мова й вимова вживає для 2-ої особи множини наказового способу тільки форми на *-іть* (крім *-іте*): ходіть, носіть; зах.укр. говори часто знають цю форму і без зм'якшення: ходіт, носіт.

§ 44 (209). Літературна мова й вимова знають небагато дієслів, що в наворотній

(многократній) формі мають *а*: л*а*мати, пом*а*гати і т. ін. (див. їх у цьому Словнику); більшість цих форм мають уже в літературній мові *о*, а не *а*: пот*о*пати, пр*о*щати, повт*о*ряти і т. ін. (див. Словник); навпаки, зах. укр. говори ще знають дуже багато цих архаїчних форм з *а*: пот*а*пати, пр*а*щати, повт*а*ряти і ін.; будьте уважні з цими формами, — шукайте їх у цьому Словнику, бо літературна мова звичайно знає їх з *о*.

§ 45 (215). В літературній мові частку *би*, *б* пишемо тільки по *-ся*: я старався б, моливсь би; в зах.укр. це *-ся* може бути й по *би*: старавбися, моливбися. Пор. § 216.

§ 46 (216). У літературній мові, як і в мові східньоукраїнській, займенникова частка *-ся* тісно зрослася з дієсловом і не може від нього відділюватись: я вже вмився; навпаки, в зах.укр. говорах це *ся* ще зберегло свою давнішню рухливість: я ся вже вмив. Пор. § 215.

§ 47 (218). Частих і звичайних у західньоукраїнських говорах форм: знавєм, зналам, знавєсь, зналась, зналисьмо, зналисьте, знавбим, старавбимся літературна мова, як і жива східньоукраїнська, зовсім не знає; замість них вона вживає: я знав, я знала, ти знав, ти знала, ми знали, ви знали, я знав би, я старався б.

§ 48 (220). Дієслово *є*, коли служить у реченні за сполуку при зложенім присудку, в літературній мові звичайно опускається: батько добрий; Київ — столиця України; навпаки,

таке *є* в зах.укр. звичайно не опускається: батько *є* добрий, Київ *є* столицею України, або: Київ столицею України.

§ 49 (221). Форми *суть* літературна мова зовсім не вживає: вони мої свідки; напаки, в зах.укр. архаїчне *суть* часте: вони суть мої свідки.

§ 50 (222). У літературній мові майбутній недоконаний час твориться з *буду* й дієйменника на *-ти*: буду старатись, будеш панувати, буде чинити; в зах.укр. говорах ця форма звичайно твориться з *буду* + минулий час: буду старався, будеш панував, буде чинила.

§ 51 (224). Частки - закінчення: -му, -меш, -ме, -мемо, -мете, -муть у літературній мові, як і в живій східньоукраїнській мові, здавна тісно зрослися зо своїм дієйменником, а тому *-ся* ставиться по цих закінченнях: старатимуся, старатимуться; в зах. укр. говорах частки ці ще рухливі, можуть бути навіть перед дієйменником, а *ся* звичайно ставиться перед ними: старатисяму, старатисямуть.

§ 52 (207). Дієслова: *їм*, *дам*, *повім* і всі похідні від них із різними приставками в літературній мові відмінюються так: їси́, даси́, оповіси́, їсть, їмо́, їсте́, дасте́, оповісте́, наказовий спосіб: їж, їжмо, їжте (дуже рідко: їдж, їджмо, їджте). В зах.укр. частіше: даш, оповіш, їсьте, дасьте, оповісьте, їдж, їджмо, їджте.

§ 53 (228). У літературній мові прислів-

ники закінчуються на *-че*: рішуче, повчаюче, га́рячé; в зах.укр. говорах панує *-чо*: рішучо, повчаючо, горя́чо (горйачо).

§ 54 (239). У літературній мові звичайно не вживається *зі*. Перед словом, що розпочинається з одного приголосного звука *з ж ч ш с* (а по нім іде голосний), пишемо тільки *з*, а не *зо* і не *зі*, напр.: з землі, з сином, з жінкою, з школи. Прийменника *зо* (або *з*) пишемо тільки тоді, коли його іменник розпочинається двома приголосними, із котрих перша шелесна чи свистова, напр.: зо жмені, зо столу, зо стін, зо шкодою, зо слугами й т. ін. Пишемо й вимовляємо *зо* також і перед словом, що розпочинається з таких двох приголосних, що між ними вдавнину був ъ чи ь: зо всею, зо мною, зо дна, зо зла, зо двадцять, зо Львова. Власне так у літературній мові й вимовляють ці сполучення з *зо*. Докладніше див. „Рідне Писання“ I § 239, там і про вимову *з*. В інтелігентській зах.укр. мові у всіх цих випадках вживається *зі*: зі села, зі землі, зі жмені і т. ін.

§ 55 (244). У літературній мові в займенниках *ніхто*, *ніщо* заперечення *ні* відділюється, коли слова вжито з прийменником, так що прийменника ставимо по *ні*: ні до кого, ні на що, ні за ким. В інтелігентській зах.укр. мові заперечення *ні* звичайно не відділюється: до нікого, на ніщо, за ніким.

§ 56 (250). У літературній мові в дієсловах запанували зах.укр. приставки *наді-*, *піді-*,

зі-, *обі-*, *віді-*, *розі* ; східньоукр. жива мова звичайно знає *о* на кінці їх. Частої в зах. укр. говорах приставки *відо-* літературна мова зовсім не знає, уживає *віді;* звичайно пишемо *піді-*, а *підо* тільки в словах: підоспіти, підозрівати, підождати.

§ 57 (254). Частку *би* пишемо тільки тоді, коли попереднє слово закінчується на приголосний звук: узяв *би*, ходив *би*, він *би;* коли ж слово закінчується на голосний звук, то по ньому в літературній мові пишеться й вимовляється тільки *б*, а ніколи *би:* взяла́ *б*, ходила *б*, вона *б*. Зах.укр. письменники звичайно не скорочують *би* на *б*, і пишуть *би* навіть по голосній, чого літературна мова рішуче не допускає. В „Кобзарі" Шевченка нема *би* по голосній ані одного разу, — все *б:* взяла б, а не: взяла би.

§ 58 (254). Так само, як пишемо *би* — *б*, пишемо й *же* чи *ж*: по приголосній пишемо *же*, а по голосній — тільки *ж*, ніколи *же:* він *же*, вона *ж*. В зах.укр. часто пишуть *же* і по голосній. Шевченко в „Кобзарі" ані одного разу не написав *же* по голосній.

§ 59. Літературна мова дуже неохоче вживає прислівника *лише*, *лиш*, бо він мало знаний у живій східньоукраїнській мові, де панує *тільки;* навпаки, зах.укр. мова вживає його вільно й дуже часто.

§ 60 (255). Літературна українська мова вживає тільки форми *щоб*, а не архаїчної *щоби* (давнє, рос. *чтобы)*. Кращі письменники вживають тільки *щоб;* у „Кобзарі" Шевченка

форми *щоби* нема ані одного разу, скрізь панує *щоб*. Навпаки, в зах.укр. говорах панує архаїчне *щоби*.

§ 61. Давня приставка въс- у живих східн. українських говорах і в мові літературній перейшла на *с*-, напр.: стид, схід, спільний, і т. ін.; по говорах зах.укр. маємо архаїчне *вс*-: встид, всхід, вспільний.

3. Складня.

§ 62. Коли в реченні за підмета править числівник із іменником живої істоти чоловічого роду,то його треба ставити конечно в назовному відмінку: Жало два женці, Номис ч. 256. Ой два сини оре, чотири молоте, пісня. Галицькі письменники в цім випадку вживають польської складні й ставлять родовий відмінок: Жало двох женців, Двох синів орють. В літературній мові панує тут підметова форма: Жали два женці, але часта й форма безпідметова; навпаки, в зах. укр., як і в польській, панує форма безпідметова.

§ 63. Коли в реченні за підмета править особовий займенник *я, ти, ви, ми,* то він у літературній мові часто не опускається: З тобою давно *ми* працюєм на полі, М. Стар. В зах. укр. інтелігентській мові, підо впливом мови польської, займенника - підмета опускають значно частіш, як у мові літературній.

§ 64. У літературній мові йменникову частину зложеного присудку звичайно ста-

влять у відмінку назовнім, особливо як вона прикметник: Земля зробилась дорога, Нехай ваше слово кріпке буде, Грінченко; Київ— столиця України. Дуже рідко цю йменникову частину ставлять в оруднім відмінку, найчастіше при дієслові минулого часу та при словах: стати, називатися, здаватися: Тополею стала, Шевч. В галицькій мові, підо впливом мови польської, панує тут орудний відмінок: Земля зробилась дорогою, Нехай ваше слово кріпким буде, Київ — столицею України.

§ 65. Літературна мова в безпідметовім реченні вживає присудка на *-ться* дуже рідко: Як їсться смачно після тяжкої роботи, Грінч.; звичайно ж вона оминає цю форму й уживає підметового вислову: Зроблять заходи, Просять не палити, Поки його не вб'ють. В Галичині, підо впливом польським, інтелігенція вживає цих безпідметових форм на *-ться* надзвичайно часто: Зробиться заходи, Проситься не палити, Поки його не вб'ється.

§ 66. Українська літературна мова звичайно оминає ставити в безпідметових реченнях при дієприкметнику предмета в оруднім відмінкові: Хлопця побито, Дерево зламано. Коли предмет у таких реченнях нежива річ, то літературна мова вільно вживає орудного відмінку: Хлопця побито киями, Дерево зламано вітром; коли ж предмет жива істота, то літературна мова орудного тут рішуче оминає й уживає назовної форми: Його по-

хвалив критик (а не: він похвалений критиком). В Галичині (часом і в Сх. Україні під російським впливом), в мові інтелігенції, тут дуже часті архаїчні форми з орудним і при предметі живім: Він похвалений критиком, або: Його похвалено критиком.

§ 67. Літературна мова зв'язкою в головнім реченні вживає займенника *той*, *та*, *те*: Тільки *той* достойний щастя, хто боровся за нього, Грінченко. В зах. укр. тут зв'язкою вживають *сей*, *ся*, *се*: Тільки *сей* достойний щастя, хто боровся за него. Див. вище § 34.

§ 68. У східньоукраїнських говорах та в літературній мові родовий відділення без прийменника рідкий, частіший із прийменником *від*, *до*: Учепився *до* воза, Ухилявся *від* розмови. В зах.укр. говорах (як і в мові польській) панує тут давній родовий відділення без прийменника: Учепився воза, Ухилявся розмови.

§ 69. При дієсловах говорення (говорити, питати, розповідати і т. ін.) літературна мова завсіди вживає прийменника *про*, рідше *за* зо знахідним відмінком: *Про* волю говорять. В зах.укр. панує тут архаїчне *о*: Говорили *о* добро держави.

§ 70. У літературній мові по всіх складених числівниках, що кінчаться на *один*, *одна*, *одне*, йменника та прикметника ставлять у відмінку назовному однини: Згоріли 21 дім, Їхали 41 особа, Розбили 351 вікно. Коли ж складений числівник закінчується

на 2, 3, 4, то йменника по ньому ставимо у відмінку назовному множини або в числі двійнім („Рідне Писання“ І §§ 117—120): Зробили 352 столи, Паслося 23 корові, Розбили 374 вікні. Цебто, в літературній мові керує відмінком чи числом тільки останнє слово складеного числівника. В мові галицької інтелігенції, підо впливом польським, по складених числівниках звичайно ставлять іменника в родовім множини: 21 літ, 23 осіб і т. ін.

§ 71. У літературній мові по *що*, *щось* прикметника чи займенника ставлять у відмінку знахідному чи назовному: Щось страшне співають, Шевч. Вона віщує щось недобре, Грінч., Що таке. В мові галицької інтелігенції, під польським впливом, панує тут родовий: Щось страшного стало, Вона віщує щось недоброго, Що такого.

§ 72. В зна́ченні часу по *що* йменника ставимо тільки в родовім однини: щохвилі, щогодини, щороку, щосили. В мові зах.укр. інтелігенції, під польським впливом, ставлять тут назовного: що хвиля, що година, що рік, що сила.

§ 73. По дієсловах із приставкою *при-*: приглядатися, придивлятися, прислухатися і т. ін. у літературній мові, як і в мові живій східньоукраїнській, уживається *до* з родовим, напр. Б. Грінченко: Зінько приглядався *до* сільського життя; рідко *на* зо знахідним: Свидницький: *На* подорожніх придивлявся. В зах.укр. панують архаїчні

безприйменникові форми з давальним: Франко: Придивлялася таким машинам.

§ 74. Між мовами західньоукраїнською та літературною дуже багато глибоких **словникових** відмін, — більшість із них подано в цьому Словнику на відповідних місцях. Усе це слова „ялові", цебто такі, що до словника літературної мови не вносять нічого нового, а тому зайві для нього.

Часом одне й те слово в мові літературній (сх.укр.) і в мові зах.укр. має різне значення, напр.: **де́що** — займенник: купив дещо, але прислівником не буває; в зах.укр., навпаки, буває прислівником: купив дещо муки, цебто трохи. **Тя́мити** — це частіше „розуміти", зах.укр.: „пам'ятати". **Проте́** — це „але", зах.укр. „тому, того". І багато т. ін., — див. їх у Словнику.

§ 75. В зах.укр. словнику дуже багато таких **архаїзмів**, що в говорах східньоукр. вже не знані або мало знані; літературна мова цих завмерлих архаїзмів уже зовсім не вживає. Див. їх у Словнику, де архаїзми зазначено буквою *а*.

§ 76. Віковічне співжиття західньоукраїнського народу з народом польським позначилося великим числом **полонізмів** у його мові. Надто в мові зах.укр. інтелігенції дуже багато найрізніших полонізмів; див. їх у цьому Словнику, де їх зазначено буквою *п*, але не скрізь. Особливо часті полонізми: 1. словникові; 2. фразеологічні, — в мові інтелігенції надзвичайно багато т. зв. „утер-

тих виразів“, просто перекладених із польського; це т. зв. „кальки“ (mots calqués) — прості переклади з польського на українську, напр. przeciętny — пересічний; 3. складневі. В народній західньоукраїнській мові полонізмів цих без порівняння менше, як у мові інтелігенції. Але стародавні полонізми, як і влучні кальки, що сильно заглибилися в нашій мові й загально знані, прийняті вже до літературної мови.

§ 77. У словнику зах.укр. інтелігенції не рідко можна знайти й деякі русизми, — залишок попередніх часів, головно першої половини XIX-го віку, коли російські культурні впливи були сильні в цілій Галичині. В східньоукраїнських говорах, а особливо в мові наддніпрянської інтелігенції цих русизмів — словникових і фразеологічних — значно більше. Див. їх у Словнику, де русизми зазначено буквами *рс*, але не скрізь.

III.

Апóстроф.

§ 78 (35-38). 1. Губні звуки *б, п, в, м, ф* здавна в більшості отверділи в нашій мові, так що органічне з'єднання їх із йотованими голосними *є, ї, ю, я* в один склад стало неможливе.

2. Губні приголосні *б п в м ф* перед йотованими голосними *є ї ю я* позістаються твердими, а йотовані вимовляються виразно окремо від губних, так, як вимовляємо їх

на початку слова чи складу, цебто губні не зливаються з йотованими в органічний склад, вимовляємо з *й* між ними, по губних. Давнє пѧть — пять — piat' — p'at' стало вимовлятися pjat'.

3. Цю особливу вимову губних з йотованими голосними зазначали в нас звичайно через *ъ* чи *ь* по губній, рідше паєриком над нею чи по ній, але з 1905 р. стали послідовно зазначати т. зв. апострофом по губній: п'ять. Апострофа пишемо як ' а не ‘.

4. Але в східньоукраїнських говорах і в літературній мові можливе й органічне з'єднання губних звуків із йотованими голосними, головно в чужих словах: Пяст (Piast, не Pjast), Пясецький (Piasećkyj, не Pjasećkyj), Бялік, вестибюль, бюро, бельвю, бюлетень, бюст, Мякотін і багато т. ін.; не рідко і в своїх: різдвяний, святий (swiatyj, не swjatyj), свято, святкувати, цвях, морквяний, мертвяк, дзвякати, медвяний, горохвяний, горохвяник, червяк, тьмяний і деякі т. ін. Усі ці слова в літературній вимові вимовляємо без *й* по губних, цебто тут *бя*, *пя*, *бю*, *вя* і т. ін. творять органічний склад.

5. Щоб не плутати цієї різної вимови т ь м я н и й—м'я т и, літературний правопис показує апострофом, де саме маємо вимовляти *й* по губній, — скрізь, де стоїть апостроф: бур'ян, але буря, моря (buria, moria, не: burja, morja), в'ялий, але святий, м'ята, але тьмяний і т. ін.

6. Звичайно по губній *б п в м ф* перед

я ї є ю виразно вимовляємо *й* і зазначаємо його апострофом: б'ю, баб'ячий, п'ять, в'язи, ім'я, м'який і т. ін.

Треба пам'ятати, що в літературній мові сильно тверда перед йотованою звичайно та губна, що в складі стоїть одна, цебто перед губною нема інших приголосних. Коли ж перед такою губною маємо ще приголосні, то вони сильно зменшують розвиток *й* по губній, чому така губна перед йотованою голосною стає майже м'якою. Див. п. п. 7 і 8.

7. Коли перед губним стоїть ще корінний приголосний, тоді — за п. 6 — по губному в літературній вимові нема *й*, а тому й апострофа в таких випадках не ставимо: різдвяний, святий, тьмяний і т. ін., — див. вище п. 4.

8. Коли ж приголосна перед губною не корінна, але належить до приставки, тоді по губній *й* вимовляємо, а тому й апострофа ставимо (бо приставкова приголосна не впливає на губну так, як корінна): зв'язок, зв'язати, сп'янілий і т. ін. Але *й* не вимовляється тут так виразно, як в п. 6.

9. По всіх приростках, що закінчуються приголосним звуком, перед йотованою голосною *я є ї ю* ставимо апострофа, бо так і вимовляємо: з'їхати, під'їхати, об'їхати, без'язикий, роз'яснити, від'їзд і т. п., див. дальший Словничок. Коли ж по такім приголоснім іде тверда голосна *а*, *о*, *и*, *у*, *е*, то приголосна з голосною творить органічний вимовний склад, а тому апострофа

між ними не ставимо: зокрема, зекономити, зужити, обоснувати, відокремити і т. ін.

10. Іменники жіночого роду, що закінчуються на *б*, *п*, *в*, *м*, *ф*, *р*, в оруднім відмінку перед *-ю* мають апострофа: Об'ю, кров'ю, любов'ю, Кєм'ю, Юдиф'ю, твар'ю, згар'ю і т. ін. Так ці слова й вимовляємо.

11. У чужих словах по всіх твердих приголосних на місті короткого *і*, а також по приставках *об-* і *суб-* перед йотованою голосною ставимо апострофа: П'ємонт, Барб'є, прем'єр, Лук'ян, Дем'ян, об'єкт, суб'єкт і т.ін. (Див. „Рідне Писання“ I §§ 273 і 268). Так і вимовляємо.

Але по спосібних до м'якшення приголосних (*л н д т з с ц*) коротке *і* зазначаємо в чужих словах не апострофом, а *ь*: віньєта, рельєф, мільйон, коньяк і т. ін. Див. „Р. П.“ I § 268.

12. Про апострофа по *р* (рідко) див. вище § 12.(36) ст. 130.

Нижче подаю Словничка (склав його Мр. І. Коровицький за Правописним Словником Г. Голоскевича 1930 р.) усіх слів, де в літературнім правопису ставимо апострофа.

Аму-Дар'я
ар'єрґард

Барб'є
бар'єр
безвір'я
безголов'я
безгрошів'я
бездум'я
безздоров'я
без'їжжя
безмір'я
безмлив'я
безпам'ятний
безправ'я
безп'ятко
безриб'я
безхліб'я
безшлюб'я
без'язикий і т.ін.
бити — б'ю, б'єш
битися — б'юся, б'єшся і т. ін.
бур'ян
бур'яніти
Б'юкенен
б'язь

Валер'ян (і Валеріян)
вар'єте́
варшав'янка
вдев'ятеро
верхів'я
верхогір'я
вив'язати
вим'я
вим'яти
вити — в'ю, в'єш і т. ін.
відв'язувати
від'їдатися
від'їжджати
від'їзд
від'їздити
від'їстися
від'їхати
в'їдатися
в'їдливий
в'їжджати
в'їзд
в'їстися
в'їхати
вп'яте
вп'ятеро
вп'ятьох
в'юк
в'юн
в'юнкий
в'язальник
в'язальниця
в'язання
в'язати
в'язень
в'язи
в'язка
в'язкий
в'язниця
в'язнути
в'ялий
в'ялити
в'янути

голоп'ятий
голуб'я
голуб'ятник
голуб'ячий

ґав'ячий

д'Акоста
д'Алямбер
д'Анну́нціо
Данте Аліґ'єрі
Дар'ял
двадцятип'ятилітній
дев'яносто
дев'ятдесят
дев'ятий
дев'ятка
дев'ятнадцять
дев'ятсот
дев'ять
Дем'ян
дерев'яний
дерев'яніти
добитися — доб'юся, доб'єшся й ін.
довгов'язий
довгоп'ятий
довір'я
дов'язати
дом'яти
ді[о]п'ясти
дріб'язковий
дріб'язок
дров'яний
дуб'я

експрем'єр

Жаб'є
жаб'ячий
Жанна д'Арк
жереб'я
жереб'ячий
Жюр'єн де ля Ґрав'єр

забити — заб'ю, заб'єш і т. ін.
завити — зав'ю, зав'єш і т. ін.
зав'язати
зав'язка
зав'ялий
зав'янути
загір'я
задерев'яніти
закам'янілий
закам'яніти
замор'я
зам'яти
запам'ятати
зап'ясти
збити — зіб'ю, зіб'єш й ін.
збур'янілий
збур'яніти
звити — зів'ю, зів'єш й ін.
звір'я
зв'язати
зв'язок
зв'ялити
зв'янути
згар — згар'ю
згір'я
здерев'яніти
здоров'я
з'єднати
зів'яти
зім'яти

Зінов'єв
Зінов'івське
зіп'ясти
з'їдати
з'їжджати
з'їжитися
з'їзд
з'їздити
з'їсти
з'їхати
зм'якнути
зм'яти
знадіб'я
зневір'я
знечев'я
знічев'я *р*
зобов'язати
з'юртуватися
з'ява
з'явитися
з'явище
з'ясувати

ізв'язати
ім'я
інтерв'ю
інтерв'ювати
інтерв'юер
іспяна

кав'яр
кав'ярня
камерфур'єр
камер'юнкер
Кам'янець
кам'яний
кам'яниця
кам'яніти
Кам'янка
кар'єр
кар'єра
кар'єризм
кар'єрист
квартир'єр
кип'яч
кожом'яка
конов'яз
коров'ячий
краков'як
крем'яний
кривов'язий
кривоп'ятий
кропив'яний
круп'є
круп'янка
Купер'ян (і Купріян)
куп'я
Куп'янка
кур'єр
Кюв'є

луб'я
луб'яний
Лук'ян
любов — любов'ю
люб'язний

Мар'я і Марія
мар'яж
Мар'яна
межигір'я
міжгір'я
Монтеск'є
м'явкати
м'язи
м'якенький
м'який
м'якшати
м'якший
м'яло
м'ясиво
м'ясний
м'ясниці
м'ясо
м'ята
м'яти
м'яч

набити — наб'ю, -б'єш й ін.
нав'язувати
надвір'я
надіб'я
над'їдати
над'їжджати
над'їздити
над'їсти
над'їхати
надмор'я
надпити — надіп'ю, надіп'єш й ін.
наз'їжджатися
наз'їздитися
нам'яти
напам'ять
нап'ясти
недовір'я
недокров'я
нездоров'я
нем'який
необов'язковий
непам'ять
нечев'я
нив'я

обв'язати
об'єднати
об'єкт
об'єктив
об'єктивізм
об'єктивний
об'їдатися
об'їжджати
об'їзд

об'їздити
об'їстися
об'їхати
обов'язаний
обов'язковий
обов'язок
обов'язувати
обп'ясти
обув'я
об'юшити
об'яв
об'явити
об'яснення
об'яснити
О'Коннел
О'Коннор
олив'яний
олов'яний *p*
опам'ятатися
остров'янин

паздір'я
пам'ятати
пам'ятка
пам'ятковий
пам'ятний
пам'ятник
пам'ять
пап'ємаше́
паруб'я
перев'язувати
передгір'я
передмур'я
перемир'я
переп'ясти
п'єдестал
П'ємонт
П'єр
П'єро
п'єса
пити — п'ю, п'єш й ін.
пів'п'ята
підв'язка
підв'язувати
підгір'я
під'їдати
під'їзд
під'їздити
під'їсти
під'їхати
під'йом
під'юдити
під'язиковий
пір'їна
пір'їнка
пір'я
пір'яний
плем'я
побити — поб'ю, поб'єш й ін.
повити — пов'ю, пов'єш й ін.
повідв'язувати
повід'їдати
пов'язати
пов'ялити
пов'янути
подвір'я
позав'язувати
позв'язувати
поз'їдати
поз'їжджатися
полов'яний
полум'я
пом'якшати
пом'яник
пом'янути
пом'яти
понад'їдати
пообв'язувати
пооб'їдати
пооб'їжджати
пооб'їздити
поперев'язувати
попідв'язувати
попідгір'ю
по-п'яному
поп'яте
пороз'їдати
пороз'їжджатися
Порфір'єв
праслов'янський
пред'явник
прем'єр
прем'єра
преспап'є
прив'язати
прив'язь
прив'ялити
прив'янути
прип'ясти
Прип'ять
прислів'я
Прокоф'єв
пуп'янок
пуп'яшок
п'явка
п'ядь
п'яний
п'яниця
п'яніти
п'ястися
п'ясть
п'ята
п'ятак
п'ятдесят
п'ягерик
П'ятигорськ
п'ятиденний
п'ятизлотник
п'ятий
п'ятирічка
п'ятінка
п'ятірня
п'ятка

п'ятнадцять
п'ятниця
п'ятничий
п'ятсот
п'ять, п'яти

рам'я
реп'ях
риб'я
риб'ячий
Рів'єра
Робесп'єр
розв'язати
роз'єднати
розім'яти
розіп'ясти
роз'їдатися
роз'їжджати
роз'їжджений
роз'їжджувати
роз'їзд
роз'їздити
роз'їсти
роз'їхати
розм'яклий
розм'якнути
розм'якшати
розп'ясти
розп'ятий
розп'яття
роз'юдити
роз'юшити
роз'яснення
роз'яснити
роз'ятрений
роз'ятрити
руб'я
Руж'є
рум'яний
рум'яність
Рум'янцев

Сак'я-Муні
сап'ян
сап'яновий
сап'янці
сем'я *р*
Сир-Дар'я
сім'я́
сі́м'я
сім'яний
скам'янілий
скам'яніти
слив'янка
слов'янин [ське
Слов'яносерб-
слов'янофіл
Слов'янське
Слов'янщина
слов'янський
соловей, -лов'я, -в'єві й ін.
солов'євий
солов'їний
солов'ячий
солом'яний
солом'яник
сором'язливий
сором'язний
спам'ятатися
спитися — зіп'юся й ін.
спом'янути
сп'янілий
сп'яніти
сп'яна
сп'янчитися
старослов'янський
стрем'я
струп'я
суб'єкт
суб'єктивізм

суб'єктивний
сузір'я

тім'я
трав'яний

убити — уб'ю, уб'єш й ін.
ув'язнений
ув'язнення
ув'язнути
ув'язувати
ув'язь
узгір'я
узголов'я
упам'ятку
уповити - упов'ю, -в'єш й ін.
уп'яте

фельд'єгер
фокстер'єр
Фур'є
фур'єризм
фур'єрист
фур'єрський
ф'ю
ф'юкати
Ф'юме

хліб'я
хлоп'я
хлоп'яга
хлоп'ячий

ціпов'яз

череп'я
череп'яний
чіп'я
чолов'яга

Юдиф—Юдиф'ю
Юр'єв
Юр'їв

ВИПРАВЛЕННЯ
до I частини „Рідного Писання“.

У першій частині „Рідного Писання“ („Український правопис і основи літературної мови“ 1933 р.) просимо зробити такі виправлення (цифра зазначає сторінку, а маленька цифра долі чи вгорі показує рядок від долу чи згори).

1. Викреслити слова: плетінь 11_9, богомілець 12^{18}, сучасний 27^9, потвар 31_{12}, узвар 31_{11}, рукавиці 54_9, чорниці 54_8, лодар 31^5, шахвар 31^{11}, *-ін* 64^5, аніж 95_{15}, *-іна* 111_{13}, *-ін* 112^{13}.

2. Має бути так: священик 28_{11}, ганчар 30_2, архівар 31_{15}, подорож 39_{15}, прірв 44_{16}, достотний 57^3, заробітний 57^6, пéрстінь—пéрстеня і пéрстень—пéрсня 11_7, облéсний 27^8, сінешній 28^4, поштар 31^7, скляр 32^{16}, піхов 44^6, полóтен 49_{15}, справдéшній 57_{11}, надприродний 57^{10}, Кýп'янка 63^2, втекти 74^{12}, втечи 74^{14}, полошúти—полошý 75^6, *Яси* 100_{13}, євангелія 105^2, гена 107^5, Прúп'ять 112^9, Льодовúй 113^4, пароплавом 116^{14}, навіки 130^7.

3. Ст. 96-97, § 258 тепер прийнятий в Україні так: У всіх чужих словах пишемо *г*, ніколи *ґ*.

4. Ст. 97-98, § 259 тепер прийнятий в Україні так: У всіх чужих словах не м'якшимо *л*, цебто пишемо ла, ло, лу, ле, а не ля, льо, лю, лє.

ЗМІСТ:

Ціна 1 зл. 50 гр.